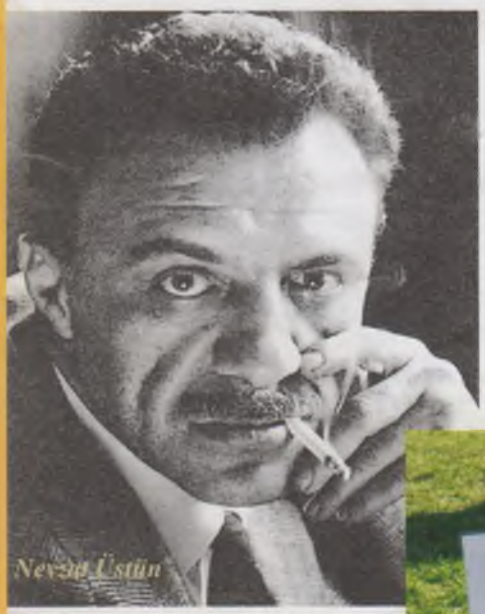
AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

insancıl

YILDIZ GÜNCESİ'nde

- Cumhuriyetin İlkeleri Nasıl Bozuldu
- "Bi şey olmaz"
- Sevinçle Üzüntü Bir Arada
- Ulusal Kanal'da Konuştum
- Merdan Yanardağ'ın Yazısı

• Edebiyatın Proletaryasıyım Ben • Ben Kimim? • Berrin Taş'ın Şiirinde "Kavga" • Demokrasi mi İnsan Hakları mı? • Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun YABAN Adlı Romanının İncelenmesi-I • Tuğrul Asi Balkar'ın Toplu Şiirleri: "Biriken" • Zeynep Alpaslan'la Söyleşi

SAYI 268

23. yıl

NEVZAT ÜSTÜN (1924 - 1979)

"Yolumuz var
Gözlerimin bebeği
Hürriyetin yeşerdiği yerlere"

Nevzat Üstün, 1924'te İstanbul'da doğar. İlkokulu Kayseri'de okur, orta öğrenimini için İstanbul'a gider. Robert Kolej ve İstanbul Erkek Lisesi'nde sürdürdüğü öğrenimini Özel Boğaziçi Lisesi'nde tamamlar. 1946'da yüksek öğrenim için Paris'e gider. 1948'de Paris'ten dönüp askerliğini yapar. Üstün, kurucuları arasında yer aldığı Nokta dergisiyle gazeteciliğe başlar. Cumhuriyet, Tanin, Ekspres, Yeni Ortam, Vatan, İkdam, Yeni Tanin, gazetelerinde fıkra yazarlığı yapar. İlk şiiri 1935'de bir çocuk dergisinde yayımlanır. Kaynak, Yeditepe, Seçilmiş Hikâyeler, Yelken, Ataç, Yeni Edebiyat, Yansıma, Yaprak gibi dergilerde şiir ve hikâyelerini yayımlar. Öyküleri Çekçe, Rusça ve Bulgarca'ya çevrilir. Garip Akımı'nın etkisindeki ilk şiirlerini "Oluş" kitabında toplar. Bu kitaptan sonra, dönemin sorunları, yaşam savaşımını konu alan toplumsal gerçekçi şiirlerle öyküler yazar.

Nevzat Üstün, 8 Kasım 1979'da Bolu yakınlarında geçirdiği bir trafik kazasında yaşama gözlerini kapar. Ölümünden sonra ailesince "Nevzat Üstün Şiir ve Öykü Ödülü" düzenlenmiştir.

Eserleri

Şiir: Oluş (1946), Yaşadığımız Devre Dair Şiirler (1951), Cüceler Çarşısı (1955), Yitikler Kapısı (1960), Güneş Ülkesi (1964), Hey Sen Amerikalı (1967), Köprübaşı (İlk 6 kitabından seçme şiirlerle, son şiirleri, 1968), Ak Yeşil Kavak Ağaçları (1972), Beklenen Sabah (Seçme şiirleri, 1978)

Hikaye: Yaşama Duvarı (1964), Almanya Almanya (1965), Çıplak (1966), Akrep Üretim Çiftliği (1968), Boğaların Ölümü (1975), Büyük Şaşkınlık (1977), Bunalımlı Günler (1979)

Gezi: Sovyetler Birliği'nden Batıya (1966), Karın İçindeki Portakal: İsveç (1972), Üçüncü Bir Dünya (1974), Alamanya Beyleri ile Portekiz Bahçeleri (1975), Çağdaki Sancı (1976)

Deneme: Türkiye'deki Amerika (1967)

Röportaj: Bir Tuhaf Yaşam (1975), Güneşin Ağzı (1978)

İLHAN ERDOST (1944 - 1980)

İlhan Erdost 17 Aralık 1944'te Tokat'ın Artova ilçesinde doğdu. İlkokulu bitirdikten sonra maddi sıkıntılar yüzünden çalışmaya başladı. Daha sonraları ağabeyi Muzaffer Erdost ile beraber Ankara'ya yerleşti. Ankara da yeniden okula başladı. Öğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde devam ettirdi. Fakültede okurken ağabeyi Muzaffer Erdost'un kurduğu Sol Yayınları'nda çalışmaya başlayınca okulu bitiremedi. Muzaffer Erdost'un 12 Mart 1971'de hapse girmesinin ardından Sol ve Onur Yayınları'nın sorumluluğunu üstlendi. 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra yasak yayın basmak ve bulundurmak suçundan gözaltına alındı. Gözaltına alınmasına neden olan kitap Engels'in "Doğanın Diyalektiği" adlı kitabıdır. 7 Kasım 1980'de Mamak Cezaevi'nde dövülerek katledilmiştir. İlhan Erdost'un ağabeyi Muzaffer Erdost kardeşinin ölümünden sonra ismini Muzaffer İlhan Erdost olarak değiştirmiştir.

YENİDEN CUMHURİYET

Ömrümüz çöküş dönemine direnirken
İnsanın insan yanını arıyoruz
Adalet vicdan hapsolmuş korkuya kine
Dil denen mucize tutsak şimdi
Büyük oyun hain savaş
Gönül yaprağımıza düşen
Bu toprağın çocuklarından
Hep can gidiyor her mevsim

Toplumsal başarısızlığın yarattığı boşluktan
Yozlaşma tabakası kapsıyor yaşamı
Dil denen mucize yine tutsak
Gönül yaprağımıza düşen
Bu toprağın çocuklarından
Hep can gidiyor her mevsim
İnsanın insan yanını hep arıyoruz

Beşinci mevsim tarih bilincinden
Dokuyunca öfkesini umudun
İnsanın insan yanını buluyoruz

Mustafa GÖKSOY

"... Edebiyatın Proletaryasıyım Ben..."

Tahir ŞİLKAN

20 yıl önce 10 Temmuz 1992 tarihinde yitirdiğimiz *Cevdet Kudret*, 86 yıllık hayatının 70 yılını edebiyata adamış, edebiyatımıza ölümsüz eserler kazandırmış bir yazarımızdır. Onu "edebiyatımızın ağır işçisi" olarak nitelendirip doğumunun 100. yılında bu isimli bir armağan kitap hazırlamış olan, değerli öykücü ve yazarımız *Adnan Özyalçıner*; kitaba yazdığı önsözde, *"...O, düşüncelerinden ödün vermediği için güç bir yaşam sürdü. Düşüncenin kalıplaştırılmasına, baskı altına alınmasına karşıydı. Özgür düşüncenin kitaplar aracılığıyla yaygınlaştırılacağına inanıyordu..."* tespitini yapıyor.

Armağan kitabın önsözünde, şu anıya yer veriyor *Adnan Özyalçıner: "...29 Haziran 1990 günü Çağlayan Meydanı'nda düzenlenen, 'Düşünceye Özgürlük Yürüyüşü'nden dönüyorduk. Yanımıza izlenimlerimizi almak için bir gazeteci yaklaştı ve Hoca'ya, 83 yaşındasınız, bu yürüyüşe niçin katıldınız? diye sordu. Cevdet Kudret gazeteciyi bir solukta yanıtladı:*

- Birincisi, yazarların bin yıl yaşadığını sanıp onlara 700 yıl hapis cezası vermenin gülünçlüğünü belirtmek için yürüdüm.

- İkincisi, kendisi Güney Doğu Anadolu'da oturup İstanbul'da ve başka yerlerdeki basımevlerini kapatan bir Bölge valisinin tutumunu protesto etmek için yürüdüm.

- Üçüncüsü, bütün yazarlarımızla birlikte sekiz yüz metre yürüdüm. Ortalama iki bin adım attım. Düşünceyi yok etmek isteyenlerin zihniyetini böylece iki bin defa çiğnedim..."

Cevdet Kudret, edebiyatın neredeyse bütün dallarında; şiir, öykü, roman, oyun, deneme, eleştiri, inceleme, araştırma alanlarında eser vermiş, okullara yönelik ders kitapları yazmış, edebiyat tarihimize eşsiz katkılarda bulunmuş gerçek bir "edebiyat emekçisidir."

Cevdet Kudret, Hukuk Fakültesi mezunu olmasına karşın, uzun yıllar öğretmenlik yapmış, çeşitli soruşturmalara uğramış, yıldırma amaçlı olarak 1950'de Demokrat Parti iktidarınca Bitlis'e atanınca istifa etmiştir. Kısa bir süre avukatlık yapmış, redaktörlük, yayınevi danışmanlığı ve en son olarak Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi BYYO'nda öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Emekliliğinde Bodrum'a yerleşmiş ancak yazın dünyasından ayrı kalmaya dayanamadığı için İstanbul'a dönmüştür. *Cevdet Kudret Solok* olan adını, *Solok* soyadı çok kereler 'başına bela' getirdiğinden ama kendinden çok kızı Ayşe'nin geleceğini olumsuz etkilemesin diye *Cevdet Kudret* olarak değiştirmiştir. CHP'nin tek parti iktidarı yıllarında *'Solok'* soy isminden dolayı soruşturma geçirmiş, soruşturmayı yapan müfettişlere Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda sol cepheyi savunan komutan adının soruşturma konusu olmasının anlamsızlığını ifade etmiş ayrıca 'o' harflerinin söylenişindeki güzellik nedeniyle bu ismi aldığını söylemiştir.

Cevdet Kudret, evinin geçimini sağlamak için lise ders kitapları yazmaya başlar. *"Cevdet Kudret"* ismi sakıncalı olduğu için, eşi İhsan Hanım'ın bir akrabasının ismi olan *"Abdurrahman Nisari"* ismiyle yayınlanan örnek metinlerle dolu kitap çok beğenildiği için Milli Eğitim Bakanlığı, Tebliğler Dergisi aracılığıyla kitabı yardımcı ders kitabı olarak yayınlar. Tüm ülkede okutulan kitap sayesinde biraz "rahat" geçim sağlarlar. Ancak bu durum uzun sürmeyecek, lise ders kitabı piyasasını elinde tutan, *Mustafa Nihat Özön* ve *Cevdet Kudret*'in liseden sıra arkadaşı, Yedi Meşaleci arka-

daşı, o sıraların Demokrat Parti milletvekili *Vasfi Mahir Kocatürk Abdurrahman Nisari*'nin *Cevdet Kudret* olduğunu ihbar edecek ve Milli Eğitim Bakanlığı "gereğini" yapacaktır!

Cevdet Kudret'in öyküleri, kendine insanım diyen herkesi sarsacak öykülerdir. *'Sokak'* ismiyle kitaplaşan öykülerini, 'eğlencelik' ve 'ağlancalık' olarak iki bölüme ayıran *Cevdet Kudret*'in 'eğlencelik' öykülerinden dolayı; *Aziz Nesin, Cevdet Kudret*'i gülmece yazarı olarak nitelendirmektedir. Bize göre, *Cevdet Kudret*'in 'ağlancalık' başlıklı öyküleri içinde, dünya 'hüzün' edebiyatının en seçkin örnekleri arasında yer alabilecek öyküler vardır. *Cevdet Kudret*'in öyküleri, yalındır, etkileyicidir, edebiyat tadı vardır, gerçekçidir, yazıldığı dönemlerin ve hikaye edilen dönemlerin toplumsal sorunlarını ortaya koyan öykülerdir. Romanları; *'Süleyman'ın Dünyası'* üst başlığında toplanmış, sırasıyla *Sınıf Arkadaşları, Havada Bulut Yok, Karıncayı Tanırsınız* isimli otobiyografik özellikler taşıyan bir üçlemedir. Birinci Dünya Savaşı yıllarının, acılarını, yokluklarını, yoksunluklarını canlı, inandırıcı benzersiz portreler ışığında anlatan *'Sınıf Arkadaşları'*, 1930'lı yılların sonundaki Kayseri'den inanılmayacak yoksulluk ve insan manzaralarını belleklere kazıyan, öğretmenlik yıllarının hikayesi olan *'Havada Bulut Yok'* ve öğretmenlikten uzaklaştırılmış kişinin işsizlik günlerinin etkileyici, sarsıcı anlatımı *'Karıncayı Tanırsınız'*..

Cevdet Kudret'in, bütün eserlerinde yalın, akıcı bir dil, etkileyici bir anlatımı vardır. Dil konusunda çok derin bir bilgi birikimine sahiptir, bu konuda pek çok denemesi bulunmaktadır. Dilin özleşmesinden, gelişmesinden yanadır, bu konuda şöyle diyor *Cevdet Kudret*: *"... Dil denen şey, halkın malıdır. Halk kendi kurduğu dili, zaman içinde istediği gibi işler, istediği gibi değiştirir. Bunu bilinçli olarak yaptığını söyleyemesek bile, içgüdüsü ve sağduyusu ile yaptığını yadsıyamayız. Aydınlara, dilcilere düşen iş, halkın sağduyu ile yaptıklarını inceleyip bunun kurallarını bulmaktır..."* Türk ve Dünya edebiyatını çok iyi bilen, edebiyat bilgisini araştırma, deneme ve incelemelerinde ortaya koyan, toplum ve dünya sorunlarını gerçekçi bir bakış açısıyla yansıtan eserler vermiştir. Türk Edebiyatının önemli kişileri ve eserleri hakkında Tanzimat'tan 1980'e kadar olan dönemi inceleyen *'Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman'* başlıklı üç ciltlik eseri, incelenen yazarlar ve eserleri bütün yönleriyle inceleyip, değerlendiren önemli bir başvuru kaynağıdır.

Cevdet Kudret eleştirilerinde. kişisel duygularını aşan, gerektiğinde en sert, acımasız eleştirileri yapan bir edebiyatçıdır.

Cevdet Kudret için, ailesi tarafından 1993 yılından bu yana, 'Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü' konulmuştur. Ödüller, *Cevdet Kudret*'in ürün verdiği, şiir, öykü, roman, deneme-inceleme-araştırma ve tiyatro dallarında dönüşümlü olarak verilmektedir.

Cevdet Kudret, yaşamı boyunca çok öne çıkmayan, söyleyeceklerini esas olarak eserlerinde, araştırma ve incelemelerinde ortaya koyan bir yazardır. Onun öykü ve romanlarını okuyan pek çok insan gibi biz de, keşke *Cevdet Kudret*'in geçim kaygısı olmasaydı da, araştırma-inceleme, derleme ve ders kitapları için verdiği emeğin bir kısmını yeni öykü ve roman yazmak için ayırsaydı, diye düşünüyoruz. *Cevdet Kudret*'in yakın arkadaşı ve dostu, *Prof. Niyazi Berkes*'in *'Unutulan Yıllar'* kitabında da yazdığı gibi: *"... Ne güzel şey, geçim kaygısı olmadan roman yazmak..."*

Eşi *İhsan Kudret* diyor ki; *"... Cevdet Kudret, kolay kolay sesini yükseltmeyen, gölgede kalmayı yeğleyen bir insandı, özel ilişkilerinde son derece hoşgörülü, alçakgönüllü ama edebiyat söz konusu ise zehir zemberek. Çünkü ona göre, edebiyat ciddi bir iştir.*

Dünyaya geldiğinden dünyadan gittiği güne kadar parayla ilişkisi kesiktir. Paranın kavgasını toplum için verir, ama kendi cüzdanı için hayır! Sanata ve sanatçıya saygısı sonsuzdu. Ruhi Su için ömrünün sonuna kadar yapılan anmalara aralıksız katılmıştır. Bastonuna dayanarak Tevfik Fikret için Aşiyan'a tırmanmayı görev bilmiştir..."

Cevdet Kudret, aydınlık düşünceli bir yazardı. Ülkemizin gerici iktidarlar yönetiminde, her gün geriye götürülmesinden büyük üzüntü duyuyor, aydın, bilim insanı, yazar gibi fikir namusuna sahip olması gereken insanların içine düştükleri durumu, eğitim üzerine denemelerini topladığı *'Be-*

nim Oğlum Bina Okur' adlı eserinde şöyle yermişti. Yergi 1982 Anayasası ile eğitim sistemimize sokulan YÖK'e yönelik ciddi bir eleştiriydi:

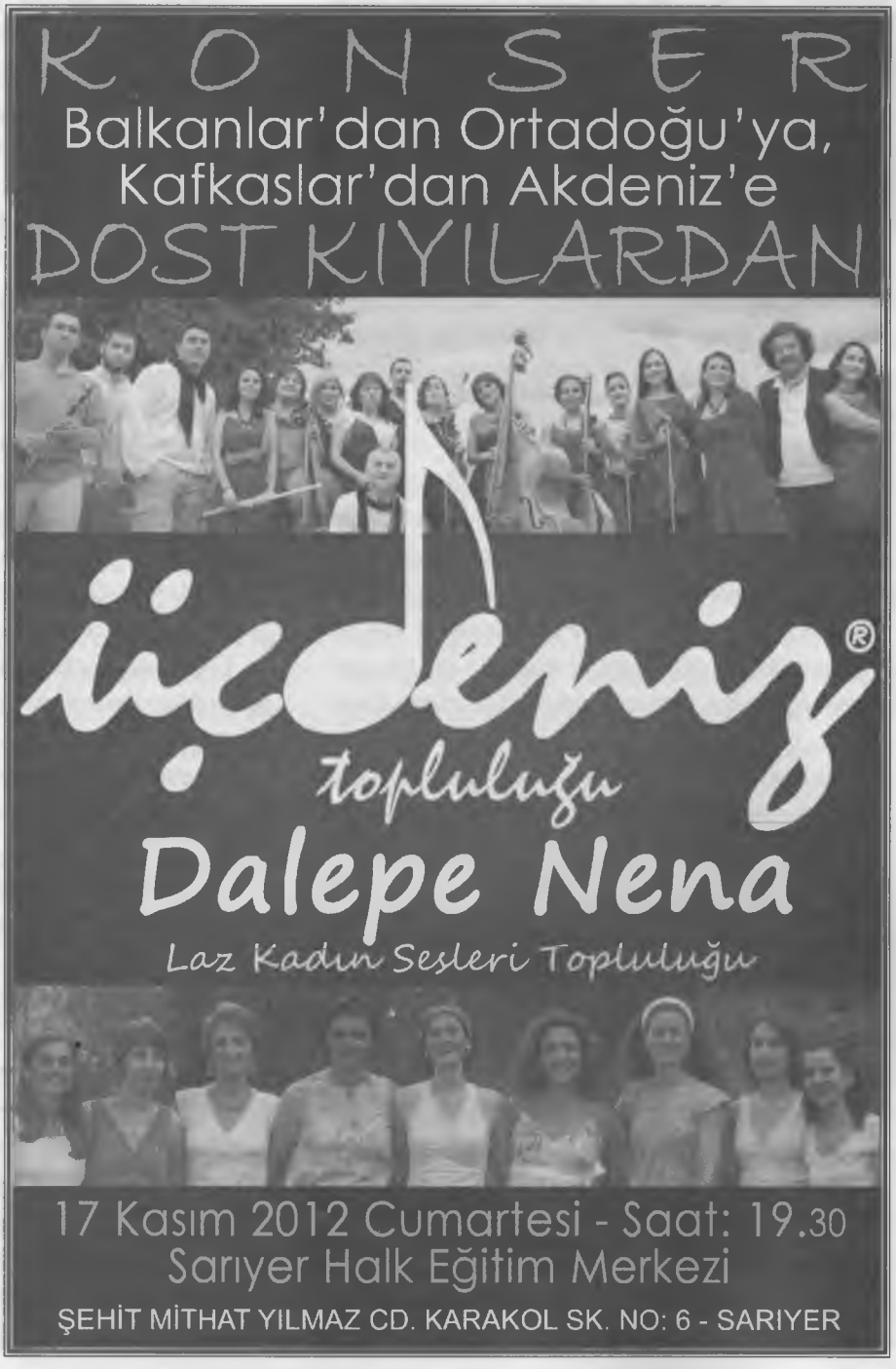
" Dedim: Adın Nedir?, söyledi : Yök Yök
Dedim Osmanlıca?, dedi : dilimdir
Dedim: bu yazarlar?, dedi: kulumdur
Dedim: tutuculuk?, dedi: yolumdur
Dedim : ya devrimler?, söyledi: yok yok"

Cevdet Kudret'e göre, toplumsal nitelik kazanmayan bir aşk, insani değildir. *Vedat Günyol, Cevdet Kudret*'i 1988 yılında yazdığı bir yazıda '60 yıllık bir emek anıtı' olarak tanımlamış, *Aziz Nesin* onu, 'Türkiye'yi omuzlarında taşıyan bir atlas' olarak nitelemiştir. *Yaşar Kemal* ise onun için; *"... Hep halktan iyilikten, güzellikten yana oldu, bunun için de başı belalardan belalara girdi. İnsanın böylesine cömert, böylesine aydınlık, sonuna dek umut dolu yaşaması bir mutluluktur.."* diyor.

Cevdet Kudret ise şöyle diyor: *"... benden kalacak bir şey olursa isterim ki bu iki eser kalsın: Ortaoyunu ve Karagöz..."*

Nasıl nitelenirse nitelensin O, edebiyatımızın yüzünü ağartan ölümsüz bir yazardır. Edebiyat tarihimize yaptığı eşsiz katkısı ve eserleriyle unutulmaması gereken yazarlarımızın başında gelmektedir. Ölümünün 20. yılında anısına saygıyla, son sözü ona vermek isterim: *"... Bugüne kadar imrendiğim pek çok yazı olmuştur; ama günün birinde Yunus'tan okuduğum bir şiirin iki dizesi kadar hiçbirine imrenmedim. İnsanlara sonsuz bir sevgiyle seslenen o iki dizenin altında imzam olmasını ne kadar isterdim:*

Biz dünyadan gider olduk
Kalanlara selam olsun"

Ben Kimim?

Bu sayıdan başlayarak, her sayı, yazın, düşün emekçilerimizden birinin özyaşam öyküsünü kendi kaleminden bu bölümde okuyacaksınız.

Bu yeni bölümün okurlarımızın ilgisi çekeceğine inanıyoruz.

"Ben Kimim?" adını Adnan Özyalçıner bulmuştur.

BEN KİMİM? KİMİM BEN?

Sennur Sezer

Ben kimim? Günlerdir bu soruyu evirip çeviriyorum. Hem kolay anlatmak hem de iyi anlaşılmasını sağlamak için. Yaptığım ilk iş askeri tersanede "malzemeci"likti. Yani bir vidayı ya da keresteyi eldeki ölçülere göre sınıflandırmak, numaralamak. Bu al Amerikan sınıflandırma sistemine göre ne yapmam lazım? Şöyle bir şey: Türü: İnsan, Cinsiyeti: Kadın, Doğum Tarihi: 12.6.1943, Doğum Yeri: Eskişehir,

Özellik: Yazar, iyi konuşur, şair, iyi yemek yapar, anne.

Malzemecilikte önemli olan gerekli malzemeyi sınıfı içinde derecelendirmek, depoda gerekli sayıda bulundurmaktır. Bu sınıflandırmada "bu vida ya da cıvata fazla sıkılmaya gelmez yalama olur," ya da "yapıldığı metal ortadan çat diye kırılır" biçiminde notlar konmaz. Zaten olumsuz özellikler varsa o malzeme kullanılmaz. Ama bu insan bütünüyle de malzeme sayılmamalı.

Baştan deneyelim.

Babam, Devlet Demiryollarında teknik elemandı. Onun babası Dudullu'da ağa denecek ölçüde zengin bir çiftlik sahibi. Babaannemin üstüne evlenince, babaannem onu terk etmiş. Babam belli bir yaşa (14–15) kadar babasının yanında ırgat olarak çalışmış. Babasının öteki ırgatlara ders olsun diye vurduğu bir kamçı sonunda kaçmış annesinin yanına. Teknik okula gitmiş. Elektrik bölümüne. Önce uçak fabrikasında çalışmış. Uçuş kazalarında ölen arkadaşları yüzünden Devlet Demir Yollarına girmiş. Ben doğduğumda işçilikten memurluğa geçmeyi denemişti.

Babaannem Bulgaristan'dan göçmüş annesiyle. Romen Bulgar sınırında bir köyden. Büyük olasılıkla kökeni Tatardı. Ailesi, yoksulluğun bir satır üstünde olabilir. Torununu (beni) "Yavrumun yavrusu da yarısı yılan yavrusu" tekerlemesiyle sevmesi bir özelliği.

Annem, babası 33 yaşında öldüğü için okuma isteğini gerçekleştirememiş bir genç işçi. Ablasıy-

la birlikte erkek kardeşlerinin okuması için çalışmışlar. Müzik kulağı müthiş, eline aldığı her enstrümanı yarım saat içinde çalmayı başaran, sesi güzel, okumayı ve yazmayı seven, becerikli bir genç kadın. Dikiş diken, yemekler uyduran bir büyücü. Bütün arkadaşlarım onu beğenirdi.

Ben babamı beğenmez "bu adam uğruna tava başına köle olmaya değer miydi" diye kınardım onu. Ana tarafımın kökeni bir ucu bahriyede bir ucu toprakta, emirlikten ağalığa, Lübnan'dan Trabzon'a, Eğin'den Beypazarı'na uzanan bir karışım. İstanbul'da yaşanan semtler içinde Kasımpaşa da var, Çamlıca da.

Güzel bir anlatım ama dayımın demiryolculuğu, yengemin, teyzemin kocasının Trakyalılığı falan eklenirse benim büyüdüğüm ortam ortaya çıkar mı ki? İstanbul'un komşu sayarlığı, "saraylı" denilen saray adabı bilen (azıcık da akıldan gayrı müsellah sayılan) komşu yaşlı kadınlara mahçup olmamak için can çıkaran kurallar...

Bir zamanlar bir dergi "Ben" başlıklı yazılar yayımlamıştı. O yazıda savaşta doğmamın nasıl bir ekmek kırıntısı, bir boş şişe, bir eski pabuç atılmayan bir evde büyümeme yol açtığını anlatmıştım. Bunun şiirime etkisini de. Memet Fuat pek beğenmişti. Bir şiirimi de beğenip, Adnan'a telefon etmişti "şairinin eline sağlık". Kendimi Nobel almış sayayım diye elbet. Yoksa hiç antolojisine seçmedi.

Benim içim acıdı elbet acımaz mı?

Asım Bezirci bir kez savundu beni. Ama onun da beni şair sayıp saymadığını bilmem.

İşte buradan başlayabiliriz.

Benim şiirlerimin kimilerini beğenenler öbür yarısını beğenenlerle bir araya gelemez. Şiirimde, açlık, emek, yoksulluk, ölüm sözcükleri yer aldığı için değil. Fazlasıyla somut görüntülerin şiirden bekledikleri dinginliği, gönül huzurunu engellediği için. Ben okuma yazmayı evde öğrenmiş çocuğum. Eskişehir'de Devlet Demir Yolları Özel İlkokulu'nda başladım okula. Kendi isteğimle ikinci sınıftan, sınavla. 1949–50 döneminde. Kaydım yılsonunda yapıldı. Araya salgın hastalıklar da girince kural mural öğrenmedim. Bu yüzden parlak bir öğrenci olamadım... Ama İstanbul'da 7 yaşında üçüncü sınıfta oluşumun delili dökülen dişlerim, Maarif okulunda gelene gidene gösterile gösterile pepeme oldum. Eyüp Lisesinde uzun saçlarımla uğraşan bir öğretmen ile İstanbul Kız Lisesinde beni Rum sayan bir öğretmenin de yardımıyla bu pepemelik yanlış seslerle konuşmama da yol açtı. Bugün yanlış konuşmuyorsam inadım ve Gençlik tiyatrosunun etkisidir.

Annemin akşamları ev halkına kitap okuyuşu, benim okumayı öğrenir öğrenmez okuduğum Virgilyus'un Bükolikleri, Ruşen Eşref'in Damla Damlası bana şiiri sevdirdi. Lisede arkadaşlarımın "konuştuğu çocuklara akrostiş şiir" yazıyordum. (Sevdikleri şiir yazmayı beceremeyenlerin yerine yazıyordum.) Genç kızların dergisi Yelpaze'nin okur sayfasında hemen her sayı şiirim yayınlanıyordu.

Okulun artık bana vereceği bir şey kalmadığı düşüncesi, bir bunalım, falan filan liseden ayrılmaya karar verdim. Tersanede iş buldum. Velimin imzasıyla bir dilekçe hazırladım bu dilekçe öğretmenlere (hiç değilse muavine) gitse, zaman olarak yılsonunu beklemesi için velim çağrılırdı. Ama okulun bürokrasi düzeninde sınıf öğretmenimin bile haberi olmadan ilişkim kesildi. Evin de haberi işe başlayınca oldu. Okulun da, lise bitirmelere girince.

Tersanede verdiğim sınav pek beğenilmiş. 800 kişilik tersanede 4 ya da 5 kızdan biriyim. Bürolarda benim gibi lise ya da üniversite kaçakları var. Ama ağabey. Çünkü ben daha 16 yaşımı bitirmemişim. Pek çok konu da konuştuk. Şiir de konuştular. İkinci Yeniyi eleştirip, Nazım da okudular. Ben ömrümde ilk kez "nasıl yazmalıyım ve ne yazmalıyım" tasasına düştüm. "Nasıl yazmalıyım, ne yazmalıyım ki bu ağabeyler alay etmesin, çağdışı da olmasın".

Benim ölçeğim hep bu oldu.

Dergiler, sendikacılık, Asım Bezirci'nin bir şiirimi Sosyal Adalet'te yayımlayışı ve Hüseyin Cöntürk'e karşı savunuşu, partili arkadaşlarımın kitap ısrarı ve Gecekondu için hazırlanma... 1964'ten bu yana 48 yıl..,

Asıl önemlisi yakındığım "bu düzen değiştiğinde gerek kalmayacak doktriner bir şiir"in yazarı olarak nitelendirilmek.

Sahi ben gerçekte kimim?

Serhat NART; *29 Mayıs 1972'de Van'ın Özalp ilçesinde dünyaya gelmişim. Bir yaşında ailem İstanbul'a atanmış. Üniversiteyi İstanbul'da Yıldız Üniversitesi'nde okudum. Moskova'da yüksek lisans yaptım. Şu an bir dış ticaret firmasında çalışıyorum.*

Şiirleri ilk kez İnsancıl'da yayımlanıyor.

GECEKONDU AŞK

Yasadışı bir aşk bu
Bir kitap, bir yazı belki
En çok da gecekondu...

Geceleri yaptım herkes uyurken
Ne eksik malzeme
Ne çirkin..

Maviye de boyadım gizliden
Pencereler sarıya
Kapılar yeşil
Gökyüzüne yada çimenlere karışsın diye..

Ne olur
Gecekondu diye
Gönderip askerlerini
ben içindeyken yıkma..

Serhat NART

Berrin Taş Şiirinde "Kavga"

Mustafa ÖZMEN

Ne zaman bir karamsarlık çökse içime, aklıma 40 Kuşağı şairleri gelir. *Rıfat Ilgaz, A. Kadir, Enver Gökçe, Ömer Faruk Toprak*... Bu güzel insanları düşündükçe karamsarlığım dağılır. Bu insanların yaşadığı topraklar karamsarlığa gebe olmasa gerek. Binbir yokluğa, baskıya karşın nasıl ayakta durulabileceğini gösterdiler. Hem yaşam kavgası, hem ekmek kavgası, hem sanat kavgasını bir arada verdiler. Tutuklandılar. Sürgün edildiler. Yok sayıldılar. Görmezden gelindiler. Onlar inatla yaşamayı sürdürdüler. Şöyle düşünüyorum; 40 kuşağı şiirleri, bu memleketin suyuna, havasına, toprağına karıştı bir kere. Artık söküp atamazsınız. Bu düşünce bir anda beni dağ doruklarına çıkarır. Karlarla kaplı dağ doruklarına. İnsanın, doğanın, rüzgarlarla başbaşa kaldığı dağ doruklarına. Bir kamp ateşiyle ısıtırım tüm dünyayı. Su gözelerinden kana kana içerim suyumu. Bir soluk alırım. İyi ki, bu topraklar sizin gibi güzel insanlar yetiştirdi derim. İçim rahatlar. Sonra dalarım düşlere... Bu topraklar daha çok kuşaklar yetiştirecek. Tüm baskılara, yokluklara, yoksunluklara karşı.

Peki 40 Kuşağı neyi yazmıştı... 40 Kuşağı, sokakta ekmek kavgası veren insanı yazmıştı. Evet ekmek kavgası... İnsanları kentlerden kentlere, ülkelerden ülkelere sürükleyen ekmek kavgası. Bu kavga öyle bir kavga ki, yeri geldiğinde açılırsın denizlere, dalgalarla savaşırsın, eve gelmek ile gelmemek arasına ince bir çizgi vardır. Yeri geldiğinde inersin yerin altına, maden ocağına... Ölümlere inat, elinde kazma kürek. İş arkadaşın olur ölüm. Her işe gidiş geliş, sırat köprüsünden yeniden sınanmaktır. İnsan kaç kez ölür kaç kez dirilir en iyi madenciler bilir.

Savaşım sürüyor. Hem ekmek kavgası verenlerin savaşımı hem de bu savaşı şiirleştirenlerin savaşımı sürüyor. *Berrin Taş*, bu kavganın şairidir. Susmak bilmeyen bir geleneğin sürdürümcüsüdür. Dikbaşlıdır. Toroslar'dan gelir bu dikbaşlılığı. *Karacaoğlan*'ın, *Dadaloğlu*'nun dikbaşlı kızı. "Ferman padişahın, dağlar bizimdir", diyenlerin kızı.

İlk Kavga... Varoluş Kavgası

İnsanın ilk kavgası kendisiyledir. İnsan değişmeli midir... Neden değişir... Nasıl değişmelidir. İnsanın gereksinimleri var. Yeme, içme, para kazanma, gündelik koşuşturma dışında başka gereksinimleri de var insanın. Kimi bu gereksinimin ne olduğu üstüne düşünür. Kimi bu gereksinimleri görmezden gelir. Evrende bir yeri olsun isteyen insanlar, sıradan gereksinimlerin dışına çıkarlar. Ne istiyorum sorusuyla çıkarlar yola. Bu ne istiyorum sorusu hemen yanıt bulan bir soru değildir. Öncelikle insan ne istediğini arar. Bir şeyler insanı rahatsız eder ama ne. Arayışlar başlar. Bu süreç insanın dönüşüm sürecidir. Ama kolay bir süreç değildir. Arayış içindeki insan hemen kendini gösterir. Toplumsal tepke, bu arayışın hemen önünü tıkamaya başlar. Toplumsal tepke ile birey karşı karşıyadır. Bu bireyin, toplum ile ilk çatışmasıdır. Zorluklarla dolu süreç ilk meyvesini verir. Toplumsal yapı, tekdüze bir yaşamı simgeler. Bu yapının insanı sıradandır. Bu insan günü kurtarmanın derdindedir. Bugünü var, yarını yoktur. Bireyleşen insanın yeme, içme dışında başka insani gereksinimleri vardır. Yaşama ilişkin soruları, sorunsalları vardır. İşte toplumsal yapıyı rahatsız eden de budur. İnsanın yeme, içme sorunsalı dışında ne gibi sorunsalı olabilir. Bu süreç başta aile ile olmak üzere bir çatışma süreci başlatır. Başlatır diyorum gerek aile, gerek çevre bu süreçte sürekli atışlar yaparlar. Bir çatışkı yaşanır ve biter diye düşünmemeli insan. Toplumsal yapı sinsidir. Hep bir boşluk arar. Hep yoklar insanı.

Ne zaman sendeleyecek diye. Sendeleyeni hemen avlar. Sendelemeyen insan ise göz hapsindedir. Gözlenir hep. İşte arayışın ilk durağının geldiği yer bu çatışkı ortamıdır. Bu çatışmayı kararlı olan kazanır. Tökezleyen kaybeder. İnsan ile toplum arasındaki çatışkının yolu yöntemi yoktur. Ama toplum, tekdüzelikten sıyrılmak isteyen insana karşı, oldukça acımasızdır. Her türlü hileyi kullanır. Kimi insanları görürüz zaman zaman. Birdenbire parlarlar. Birdenbire sönüverirler. Ardından kaybolup, giderler. Toplumsal tekdüzeliğe başkaldırır önce, sonra uyum sağlarlar. Bu sıkça rastlanan bir durumdur. Her insan kendi sürecini yaşar. Kimi değişir, kimi değişmez. Fırtınaları dinen, sessizce limana yanaşır. Fırtınaları dinmeyenler, okyanuslara açılır.

Berrin Taş'ın okyanuslara açılması kolay olmaz. Her insanın kendi sürecini yaşaması gibi *Berrin Taş* da kendi sürecini yaşar. "*Yıllarca sustum... içime kapandım... Sususum bir protestoydu... bir başkaldırı hazırlığıydı... bunu yakınlarım anlamadı.*" *Berrin Taş*'ın suskunluğu, kendini var etme sancısıdır. Bu suskunluk onun hem toplumu hem kendisini sorgulama sürecidir. Bu süreci en iyi yaşayan bilir. Yakınlarımız bu süreci görmezler. Bu anlamıyla değişim süreci insanı yalnızlaştırır. Değişim sürecindeki yalnızlık, insanın çevresini, yaşamını, değer saydıklarını sorgulama sürecidir. Sancılıdır. Çünkü insan kendini, kendi elleriyle doğuracaktır. Doğanda, doğumu yapanda insanın kendisidir. Bu süreçle insan ya sürüden ayrılacak ya da sürüden ayrılanı kurt kapar korkusuyla sürünün bir parçası olmayı sürdürecek.

Ben Kimim...

Berrin Taş'ın suskunluğu, sorulara dönüşür sorgulamaya başalar. "*İlk soru benim için çok önemli... ben kimim... bu dünyada ne arıyorum... yaşamımın anlamı ve işlevi ne... ben ne işe yarıyorum. Soru sormak yalnızca başlangıç... zorluk soruları yanıtlamakta.*" "Ben kimim..." İşte yaşamın yeniden başladığı an. Ben kimim. Bu soru bir dönüm noktasıdır. İnsanın kendini arayışıdır. Bu soru insanın yaşamında yolunda gitmeyen bir şeylerin olduğunu sezinlediği andır. Bir sorun var ama ne. Bunun bilince çıkarılması gerekir. Bilince çıkma süreci de birdenbire olan bir şey değil. Öncelikle bir sorun olduğunu anlarsın ama bu sorun ne. *Berrin Taş*, bir yanıyla ben kimim diyor, öbür yanıyla sen kimsin sorusunu yöneltiyor. Evet biz kimiz. Yaşamın neresindeyiz. Büyük çoğunluğun ardına takılıp gidiyor muyuz... Bize biçilen rolleri oynadık mı, oynamayı sürdürüyor muyuz... Sözgelimi, yaramazlık yapmayan uslu çocuklar olarak mı yetiştirildik. Hani şu sağa sola karışmayan aklı başında gençlerden miyiz... Kimiz biz. İyi aile babası yada iyi aile annesi olmayı düşleyenlerden miyiz. Kimiz biz. Bizler yaşamları sınavlara, testlere bağımlı büyük çoğunluğun bir parçasıyız. Gençleri yılda birkaç kez, iki üç saatlik testlere sokarak, hadi git başarılı ol diyen büyük bir çoğunluğuz. Bu büyük çoğunluğun yaşamı beş şıkka bağımlıdır. A, B, C, D ile E şıkkı. Büyük çoğunluğun yaşamı beş seçenekli ve tek bir doğrusu olan yaşamdır. Geleceği testlere, kurslara ve tek bir doğruya bağımlı yaşam. İşte insana dayatılan, büyük çoğunluğun yaşama biçimi. Bizler bu yaşamdan bu anlayıştan ne kadar sıyrıldık ya da sıyrılabildik mi. Sorun burada. Bizler, bize dayatılan yaşamı ne kadar eleştirebiliyoruz. Söylemlerimizde tutarlı mıyız yoksa bize dayatılanı çeşitli gerekçelerle meşrulaştırma yoluna mı gidiyoruz. *Berrin Taş*, ben kimim sorusuyla kendine bir soru soruyor. Bu sorunun yanıtı ne testlerle verilebilir ne de tek bir doğru seçenekle sınırlanabilir. Ben kimim sorusunun ardından gitmek, büyük çoğunlukla yolları ayırmaktan geçer. Hepimiz bu süreçlerden geçiyoruz. Önemli olan yol ayrımını yakalayabilmek. Yani kendi yolunu kendi seçmektir. Yanlış olsa bile, insanın kendi yolunu kendisinin seçebilmesi önemlidir. Bu insanın varoluşudur. Ben kimimle başlayan süreç, insanın gizilgücünü, yaratıcı gücünü ortaya çıkaran bir süreçtir.

İlk Adım

Ben kimim sorusuyla başlayan, yaşamı yeniden yapılandırma süreci bakalım *Berrin Taş*'ı nereye götürür. "*Yıl 1995... aylardan Temmuz... hava çok sıcak Dergideyim... kaşarlı bir tostla portakal suyu içtim çalışmaya koyuldum. Masamda okumak için hazırladığım kitaplar var... yazmak istediğim yazılarda beni bekliyor... ve ben önce hangisiyle ilgileneceğime karar veremiyorum. Bu kararsızlık çok hoş... ben zamanımın yetmediğinden yakınacak kadar yaşamımdan*

memnunum." *Berrin Taş* ben kimim sorusunu sormuş, daha zor olanı bu soruya bir yanıt bulmuş. Ev yaşamından çıkmış, şiire, dergiye, okumaya, yazmaya dalmış. Yaşamdan tat alıyor. Sevdiği işi yapınca zaman yetmiyor. Zamanın kölesi olmaktan öte zamanla yarışıyor. *Berrin Taş*'ın geldiği ortamı düşünürsek, bir ev kadınının nasıl kendini yeniden yarattığını göreceğiz. Yaşamın olanakları zorlandığında, herkes için yaşanılası bir yaşamın varolduğu görülecektir. Yeter ki o ilk adım atılsın. Koşullar zorlansın.

Yeniden Doğuyorum

Berrin Taş yeni sürecini *Yeniden Doğuyorum* şiiri ile şiirleştirir. "*Gözlerimi veriyor, bakışını alıyorum. / Ellerimi uzatıyor dostluğunu alıyorum. / Gülüşümü veriyor, gözyaşlarını alıyorum. / Titreyişimi veriyor, sevecenliğini alıyorum. // Hücrelerimi veriyor, tükeniyorum. / Gücümü veriyor, ölüyorum. // Yeniden doğuyorum. // Kendimi veriyor, hayatı alıyorum.*" İnsanın yaşadığını duyumsaması. İnsanın yaşamla bütünleşmesidir bu şiir. Bir yandan aşk, bir yandan dostluk, bir yandan da yenilendiğini duyumsamak. İnsan nasıl kendini doğurabilir. Bir yandan sevgiyle, bir yandan acıyla. İkisi yan yanadır. Hem sevmenin verdiği erinç, hem yaşananların insanda bıraktığı izler. İnsanın değişmesi öyle bir günlük iki günlük bir olay değil. Değişim güzellikle de olmuyor. Bıraktığı acılar, deneyimler daha çok yer ediyor belleklerde. *Hücrelerimi veriyor, tükeniyorum. Gücümü veriyor, ölüyorum,* derken şair, bu değişimin zorluğunu yansıtır. Bir insanı, bir yaşamı bırakıp, yeni bir insana yeni bir yaşama doğuyorsun. İnsanın kendini verip, yeniden doğması da budur. İki yaşamın çatışkısı, yeni yaşamı doğurur. Çatışkılı, sancılı bir süreç yaşanıyor.

Bu çatışkılı sürecin bir yanında ölüm, bir yanında doğum var. Yeniden doğmak bir yanıyla bir ölümdür. Alışıla giden yaşamla, yeni yaşam birlikte yürümez. İkisini bir arada götüreyim derse insan yalpalar, düşer. Onun için bu süreç hem ölümü, hem doğumu simgeler.

Geliyorum

İlk adımla başlayan yolculuk sürmektedir. Yol bilinçlendirir yolcuyu. Gücünü görür yola çıkan. *Berrin Taş*, gücünü görmüştür bir kez. *Geliyorum* şiiri gizil gücünü ortaya çıkaran insanın şiiridir. "*Yeraltından geliyorum / beslenerek ışıyan kaynaklardan / göze alamadığınız yollardan / acılardan... özlemlerden / sezgilerden... // yıkmaya... yapay dünyanızı / yeniden kurmaya.*" *Geliyorum* şiiri, gelinen ve gidilen yerleri gösteriyor. Nereden geldiğini bilir *Berrin Taş.* Yerin derinliklerinden gelir. Işıyan kaynaklardan beslenir. Kendini yenileyen insan, günyüzüne çıkar. Günyüzüne çıkan insanın özgüveniyle konuşur. Günyüzüne çıkmak, zorlu yollardan geçmekle olanaklıdır. *Berrin Taş*, tüm yolları göze alarak günyüzünü görür. Bu acılarla, özlemlerle, sezgilerle örülmüş bir yoldur. Bu acıları, özlemleri göze alabilen insan ancak günyüzüne çıkabilir. Yeraltında kalan insan acı da çekmez, özlem de çekmez ama günyüzünü de göremez. Günyüzünü göremeyen insan gerçekliği de göremeyecektir asla. Ona ne gösterilirse ancak onu görebilir. Işığı göremeyecektir hiçbir zaman. Işık gerekmektedir gerçekliği görmek için. Günyüzü tüm gerçekliği gösterir. Günümüzde gerçeklik diye insana sunulan yaşamın yapay bir yaşam olduğudur. İnsan yaşarmış gibi yaşar. Hiçbir şeyi iliklerine kadar duyumsayamaz. Yaşam tatsız, tuzsuz bir varlığa bürünmüştür. Yerin derinliklerinden gelen insan, yaşarmış gibi yaşamak istemez. Bu istem yalnızca kendisi için değildir. Öbür insanlar içinde bütünlüklü bir yaşam ister. Yapay dünyanın yıkılması istemi tüm insanlar içindir. Kavga, *Geliyorum* şiirinde, şairin beninde başlar, tüm insanlar için savaşıma dönüşür. Yeni bir yaşam, yeni bir dünya istemi insanlığın düşüne dönüşür.

Berrin Taş, şunu da görür. Değişim ancak yıkımlarla olur. İnsan kavga verirken, bu kavga gerek bireysel kavga olsun, gerekse de toplumsal kavga olsun büyük yıkımlara gebedir. Şunu aklımızın bir köşesine iliştirelim. Büyük değişimler, dönüşümler ancak ve ancak büyük kavgalarla olur. Kavgayla değişir, kavgayla değiştirir.

Asma Yapraklı Bir Fısıltı

Şiir yıkıcıdır. Bu yıkıcı işlevini sürdürür. *Berrin Taş, Yeraltından Çıkış* şiiriyle köhnemiş değerleri yıkar. "*Köhnemiş değerler yıkılıyor ağır ağır içimde.... / bakışlarıma ulaşan geceye ve güne karışan değerler... / hiç bozulmayacağını sandı-*

ğım.... İnsanı saran duvarlar." İnsan sorgulamaksızın nice değerler yaratır kendine ya da toplumsal değerleri sorgulamadan onaylar. Bu değerler insanın yaşamını belirler. Bunlar benim değerlerim dese de insan, bu değerler sorgulanmaksızın insanın yaşamına yerleştirdiği değerlerdir. Nedenini bilmeden insan bu değerlere bağlanır. Sözgelimi evlilik ya da aile. Toplumsal değerler, sorgulamaksızın evliliği ve aileyi kutsar. Evlilik kutsaldır. Neden. Neden mi, kutsaldır da ondan. Aile kutsaldır. Neden. Neden mi, kutsaldır da ondan. Verilen yanıtlar aşağı yukarı böyledir. Çünkü insanlar, çevrelerini saran değerlerle çatışmaya girmekten korkarlar. Bu değerleri sorgulama gereği bile duymazlar. Kutsal olan değerler aynı zamanda sorgulanmayan değerlerdir. Bu değerler insanın çevresini sarar. İnsan çevresini sarmalayan duvarları göremez. Bu duvar yüktür insana. Gittiği yere bu duvarları da götürür. İnsan ne zaman çevresini saran duvarların ayırdına varırsa, duvarlar ağır ağır yıkılmaya başlar. Ayırdına varma ise bilinçlenen insanın işidir. Bilinçlenen insan, çevresini saran duvarları yıkmak için savaşır. Bu savaş daralan dünyayı birdenbire genişletiverir. "*Görünüyor olanca genişliğiyle.... büyüklüğüyle / olanaksız görünüyor.... sessizce insana sokuluyor / gözlerime ulaştığında bakışları*".

Duvarlarını yıkan insanın algılayışı değişiyor.. Kıstırılan bilinç, özgürleşiyor. "*Sesini duyuyorum henüz söylenmemişin..... / belki de hiç söylenmeyecek olanın..... ama konuşmak / istiyorum yine de sözcüklerim yersarsıntılı / anlamını yitirmişe..... Gidiyorum durduğum / yerde bulunmayana.... Bir yolcuyum / yolculuğu hiç sona ermeyecek.*" Duvarları kaldıran insanın algılayışı derinleşir. Nerede olduğunu, nereye gitmek istediğini bilir. Algılanması güç olan şeyleri algılamaya başlar. Söylenmemiş olanı duymak, algılamadaki değişimdir. Sözcüklerinin ayırdındadır. Sözcükler yersarsıntılıdır. Yeri geldiğinde depremler yaratacak güçtedir. Şair, sözcüklerin gücüyle buluşur. Bu sözcüklerle yolculuğa çıkar. Şairin çıkınında, yersarsıntılı sözcükler, aşılacak yollar vardır. Şairin evi yollardır. Şair, yerleşik düzenli yaşamın konuğu değildir. Şair göçebedir. Evi de yurdu da yollardır. Şair kendini yola vurmaz. Şair yolda kendini bulur. Şair, şiir yazdığı sürece yoldadır. Evi sırtında bir göçebedir. Burada ki kavga, insanın olduğu kadar şairinde kavgasıdır. Hem insan olarak kendine yol arar, hem de şair olarak şiirine yol arar.

Sıradan insan ile şairi ayıran nedir sorusu genel bir soru ama yanıtı zor olmasa gerek. Sıradan insanın duyargaları ile şairlerin duyargaları farklı çalışır. Şairin duyargaları yirmi dört saat çalışır. Sıradan insanın görmediği ya da göremediğini şair görür. Öbür insanlar gibi günlük dili kullanır. Ama günlük dil şairde başkalaşıma uğrar. Dil varsıllaşır. Günlük kullanımı aşar.

Berrin Taş'ın köhnemiş değerlerle girdiği savaşım, şiir evrenini de genişletir. Yeryüzünün, tüm sesleri kulağına fısıldanır. "*Usulca sokuluyor..... yaşamıma sızıyor / gürültü çıkarmadan..... henüz ne dediği / işitilmiyor..... asma yapraklı bir fısıltı / onu ben duyuyorum yalnız..... bir gün / ses olacak dolaşacak dünyayı..... biliyorum.*" Evreni genişleyen şair, doğanın, yaşamın verdiği tüm gereçleri sırtlar. Şairin yolculuğu, şiirleri için gereksinim duyduğu, sözcükleri, fısıltıları, yaprakları çıkınına yerleştirmekle geçer. Asma yapraklarının fısıltısı şairin çıkınına yerleşir. Yeri ve zamanı geldiğinde, bir şiire konuk olacaktır o sözcükler, fısıltılar. Şairini çıkınına giren her sözcük değişime uğrar. Fısıltı, senfoniye dönüşür.

Kavga... Yol Arkadaşlığı... Aşk

Yeryüzünde yaşanan büyük dostluklarının ardında yol arkadaşlığının etkisi büyüktür. Çevremizde de bu yol arkadaşlığıyla birlikte yaşanan güzel dostluklar, aşklar var. Sözgelimi, 1 Mayıslarda, geleneksel olarak görmeye alıştığımız iki genç sevgili, iki genç yol arkadaşı *Sibel Özbudun* ile *Temel Demirer.* Ya da tramvayda, duraklarda, toplantılarda karşılaşabileceğiniz iki genç sevgili, yol arkadaşı *Sennur Sezer* ile *Adnan Özyalçıner.* Kavga, yol arkadaşlığı, aşk bilişiminden ortaya çıkan güzel insanlar. Bu insanları diri tutan reçete bu üç kavramda saklı. Bu güzel insanları ne zaman görsem, hep capcanlı, hep dipdiriler. Bir kavganın içinde, bir aşk yaşamanın erincini yaşıyor olsalar gerek. Bu dostluklar yaratıcılıklarını da olumlu etkiliyor olmalı. Hepsi değerli yapıtlar sunmayı sürdürüyorlar. Bu aşklar insanlığın birikimi

olarak bizim kuşağa örnek olacak, geleceğe yansıyacaktır.

Berrin Taş'ta bu üç kavramı şiirinde birleştirir. Kavga... Yol arkadaşlığı... Aşk... *Sen İnsanı Bana Taşıyorsun* şiiri, bu üç kavramı içerir. "*Sen binlerce yılın yorgunu / bitmeyecek bir yolu yürüyorsun / hiç durmadan dinlenmeden / ayaklarını dikenler kanattı / ellerinde dostların açtığı yara izleri*". Bitmeyen bir yoldur kavga. Binlerce yıl öncesinden gelir, binlerce yıl sonrasına gider. İnsanlar gelir gider, kuşaklar gelir gider. Yollar değişir. Yolcular değişir. İnsanın düşlediği dünya yaratılacağı güne deyin bu kavga sürer. Bu kavga binlerce yıllık insanlık tarihinin düşüdür. Yol, durup dinlenmeksizin gidilecek yoldur. Bu yol her şeye gebe. Yolun zorluğuna bir de yol arkadaşlarının açtığı yaralar eklenir. Kavga insanlarla yapılır. Elimizdeki gereç insan olunca hem olumlu, hem olumsuz şaşırtılara hazırlıklı olmalı insan. Kavgadan cayan olur, dönenler, karşı tarafın şakşakçısı olanlar olur. Günümüzde bu dönekler gazetelerde çarşaf çarşaf boy gösteriyorlar. Kavga dediğimiz yolda da hep dikbaşlı, cesur, dürüst insanlar çıkmıyor karşımıza. Kavga, güzel insanlar yarattığı gibi, pazara düşen insanları da yaratabiliyor. Pazara düşenler, yol arkadaşlarında birer yara olarak kalıyor.

İnsanın, insanlığın savaşımı birçok ihanetler gördü, görecek. Ama kavgayı yol edinenler insandan yana umutlarını hiç yitirmediler. "*Sen uzak yolcu / hiç gidilmemiş yollara giriyorsun / çamurların arasında cevherler arıyorsun / ışığa boğmak için zedelenmiş yüzlerini*". Kavganın içinde olmak sürekli yeni bir yol arayışı içinde olmayı gerektirir. Denenmemiş yöntemler denenmeli, gidilmemiş yollara gidilmeli. Tüm olanak değerlendirilmeli. Bu insanın kendi yaşamında da böyle olmalı. Yaşam kavgası dediğimiz şey de bu. Yeniliklere açık olmak? Yeniyi aramaktan korkmamak... Çünkü kavga insanla, yol yöntemle olur. Gidilen yol yöntem yanıltabilir, yol arkadaşları yanıltabilir, yarı yolda bırakabilir insanı. Ama kavga tüm olumsuzluklara karşın sürer, sürmek zorundadır. Elimizdeki insan birikimli, bilinçli olmayabilir. Neylersin ki, kavga iyi de olsa, kötü de olsa bu insanlarla yapılacak. Sorun insanları bulmakta, arayışı sürdürmekten geçer. Toplum ne kadar yozlaşsa da, koşullar ne denli zorlaşsa da, toplumun içindeki cevherleri bulmak gerekir. Bu cevherler, birer ışık olacak, meşale olacak günü aydınlatacak, geleceği aydınlatacaktır.

İnsan için savaşıma girenler, yeryüzünde yaşayan tüm canlıların soluklarını duyumsarlar. Damarlarında milyarın kanı akar. İnsanlığın birikimleri bilinçlerine kazınmıştır bir kez. Silinip atılamaz. *Berrin Taş*'ın yol arkadaşı da, tüm insanlığın benliğinde duyumsar, duyumsatır. "*Sen insanı hücrelerinde taşıyorsun / parmak uçlarında tarihin izleri / adımlarında binlerce yılın biriktirdiği / o dinmeyen öfke / Sen insanı bana taşıyorsun*". İnsan için savaşım vermek. İnsanın, insanlığın tarihine omuz vermek. Sınıf savaşımlarının bilinciyle, sınıfsal bir öfke duyabilmek. İşte kavganın içindeki insan. Kavgayı yaşam biçimi yapmış, bu kavgayı sevgisine, öfkesine yedirmiş bir insan. İnsana olan inancını, karşısındakine duyumsatır.

Berrin Taş, sen derken hem sevgiliye, hem yol arkadaşına seslenir. Kavganın içinde büyüyen bu aşk, insanın başkaldırısıdır. Yaşanılan günler, koşullar ne denli güç olursa olsun, insan kavgayı, aşkı, yol arkadaşlığını yaratıyorsa, bu insandan, bu insanın yarattığı öfkeden korksunlar. Kavganın, aşkın, yol arkadaşlığının önüne ne dağlar ne doruklar dayanır. Bu bileşimin aşamayacağı zorluk, gidemeyeceği yolu yoktur. Çünkü su akarını bulmuştur bir kere.

Yangın Yeri...

Cehennem Şiirleri dendiğinde duraksarım. Hangi cehennemin şiiri mi... Yeryüzünü cehenneme çevirenlerin şiiri. 19 Aralık 2000 tarihini başta Türkiye olmak üzere, tüm dünyanın üstüne çöken karanlık bir gündür. İnsanlığın cehennem günlerinden biridir. "Hayata Dönüş Operasyonu" kandırmacasıyla onlarca devrimci katledildi. Sakat bırakıldı. İşkencelerden geçti. Bu olay tarihin sayfalarına kara bir gün olarak geçti.

Devrimcilerin suçu, kimsenin kimseyi sömürmediği bir dünya düşlemekti. Suçları çok büyüktü. Haksız yere cezaevlerine girmeleri yetmezmiş gibi tecrit dayatmasıyla karşı karşıya kaldılar. Bu insanlık dışı uygulamayı reddettiler. Daha insani yaşam koşulları için bedenlerini siper ettiler. Ölüm orucu süreci başladı. Bu süreç, savaş gö-

rüntüleriyle son buldu. Devlet, tüm gücüyle savunmasız devrimcilerin üzerine karabasan gibi çöktü. Onarılması güç yaralar açtı. Ama bu yaralar elbet bir gün kapanacaktır.

Berrin Taş, Cehennem Şiirleri ile dünü, bugünü, yarınıyla insanın savaşımını şiirleştirir. Burjuvaziyle onun yarattığı dünya ile hesaplaşır. Bununla yetinmez antik çağdan başlatır hesaplaşmayı. Bugüne getirir. Sanatla, sanatçıyla hesaplaşır. Kavramlarla savaşır. Şiir, yangın yerinden gelir. Yangın anaların yüreğine, ordan tüm insanlığa sıçrar.

Cehennem Şiirleri, bir aldatmayla başlar. Bu aldatma ilk kez yaşanmıyor. "İyiniyetli" insanlarla birçok kez görüşmeler yapılır. Ama bu görüşmeler zaman kazanma, geçiştirme, toplumun yükselen muhalif seslerini dindirmekten öteye geçmez. "*18 Aralık 2000. Akşamüstü... Hayata dönüş operasyonundan bir gün önce... Sanatçıların ölüm orucundaki direnişçilerle görüşme istekleri kabul edildi. Sanatçılar, yetkili ağızlardan söz aldılar. Sabah, erken saatlerde koğuşlara girebileceklerdi.*" Bizim kuşak, 2000'li yılların gençleri o iki günü asla unutamayacak. 18 Aralık 2000 ile 19 Aralık 2000. Devlete, yetkili ağızlara güvenilmeyeceğini bilirdik ama bu kadar açık seçik yalan söyleyebileceklerini öngöremezdik. Bu iki gün acı bir deneyim olarak belleğimizde yer etti. Ne devlete ne de devletin yetkili ağızlarına güvenilmeyeceğini biz de yaşamış olduk. Ama bu denli açık seçik aldatılmayla ilk kez karşılaşmıştık. Devlet yalan söylerken, sanatçıları bile maşa olarak kullandı. Gerçi devlette oyun çok. Bizim onların oyunlarını öngörme şansımız yok desek yeridir. Sanat, sanatçılar, aydınlar o gün ayaklar altındaydı. Dalga geçilmişti sanatçılarla. Ellerine elma şekeri verilen çocuklar gibiydiler. Ne zaman "devlet yetkilileri" ile sanatçıları yan yana görsem ateş basar bedenimi. Yanarım. Devlet sanata, sanatçıya ne zaman el uzattığını söylerse, bu işin içinde bir bit yeniği ararım. 18 Aralık 2000, sanatçıların, toplumun gözünün içine baka baka nasıl yalan söyleneceğini gösterdi bize. Bu yalanlar, canlı yayınlarda, kameraların, ses kayıt gereçlerinin önünde söylendi. Yalan söyleyenlerin yüzleri hiç kızarmadı. Yüzleri hep 18 Aralık 2000'de kaldı. Yüzlerini yitirdiler.

Sanatçıların, aydınların kandırılışı şöyle yansır şiire; "*sanatçı / kırılmış bir dal / yitik bir düş / kuşatılmış zakkum çiçeği // unuttu / düşlerin efendisi / ağzının mühürlendiğini / unuttu konuşamadığını // seslendi / boğulmuş mırıltılarla / ölmek / bir daha uyanmamak değildir / yitirmektir günbatımını*". Sanatçı, kırılmış bir daldı o gün. Ama katledenlerin hesaba katmadıkları bir şey vardı. Ölmek uyanmamak değil, günbatımını yitirmekti. Katledenler, günü yitirmişlerdi. İnsanlıklarını bir kez daha yitirmişlerdi. Gün katledenlerin değil, direnenlerin olmuştur bir kez daha.

Berrin Taş, ihanete uğrayan sanatçıların yanından ayrılır. Acılara inat, kızları, oğulları gibi direngen anaların yanına uğrar. Zaman. 19 Aralık 2000. "*Hayata dönüş operasyonundan önce... gece yarısı*". Operasyon ilkin anaların yüreğine düşer. Düşlerine düşer. *"Ayşe Ana'yla Fadime Ana uyuyorlardı. Yüreğinde bir ağrıyla uyandı Ayşe Ana. Düşünde alevden bir top görmüştü. Oğlunun kara gözleri alevden topun ortasında ana diye fısıldıyordu. Affet beni güzel anam, bağışla. Acıyı sana bıraktım, ben gidiyorum, bağışla.*" Annelikten gelen bir önseziyle uyanır Ayşe Ana. Bir yandan da devletin böyle kanlı bir operasyon yapacağı öngörülmekteydi. Anaların gözüne uyku girmez, her gün ölüp ölüp dirilirler. Kolay mı, binbir güçlükle büyütmek çocukları. Kolay mı göz göre göre ölüme göndermek kızları, oğulları. Her gün eriyen, küçülen bedenleri görmek kolay mı. Her gün ölüme bir gün daha yaklaşmak nedir bilir misiniz. Her gün ölümü yaşamak, her gün direnci yaşamak kolay mı. Bir yandan, ellerinden, avuçlarından kayan çocuklar... O çocukları bir gün daha yaşatmak için çırpınan analar. Bilir misiniz o anaları, tanır mısınız. Sapasağlam verdikleri çocuklarını ya ölü aldılar ya sakat. Tanır mısınız; Ayşe Ana'yı, Fadime Ana'yı, Ayşe Ana'yı. Tanır mısınız... Yangın yerine çevirdiğiniz yürekleri.

Analar... Kavga... Dönüşüm...

Çocukların yol arkadaşlığı anaları da yol arkadaşı yapar. Cezaevlerine gide gele tanışırlar. Sorunları, acıları onları birleştirir. Anaların temel sorunu, öncelikle çocuklarını yaşatmak iken, yol arkadaşlığı anaları değiştirir. Tüm çocuklar onların

çocuğudur artık. Toplumun bencil analık, aile anlayışından sıyrılmışlardır. *"hadi kalk kız uyuma / kurt kuş uyumuyor bu gece / bu gece sokaklar bizim / senin oğlun benimde oğlum / Zeliha'nın, Şükran'ın, Leyla'nın oğlu / Emine'nin, Zehra'nın, Hamiyet'in kızı / hepsi benim de çocuğum*". Çocuklarından ötürü kavgayla tanışan analar, kavganın ne demek olduğunu kendi dillerinde kavramlaştırmışlardır. Kavgaları yalnızca kendi çocukları için değildir. Tüm çocuklar için kavga verirler. Bu tutum anaları bilinçlendirir. Hepsi benim çocuğum der analar.

Süreç anaları uykusuz bırakır, gece gündüz ayaktadırlar. "*hadi kalk kız / bilirim günlerdir uyumazsın / bir elin göğsünde / gözlerin uzaklara bakar / türkü söyleyeceğin günleri düşlersin / hadi kalk kız / geceler bizi bekler / biz koruyacağız çakallardan / uykuyu dinlenmeyi / hadi kalk kız.*" Analar hem türkü söylemeyi düşlerler hem de çocuklarını çakallardan korumayı. Çünkü çakallar gece avlarlar avlarını. Uykunun en tatlı saatinde. Analar çocuklarını da bilir, geleceğe türkü söylemeyi de bilir, çakalları da. Cezaevi süreci anaları bilinçlendirmiş, bilgeleştirmiştir. Onların kavgaları çocuklarını korumak için başlar. Ardından onlarda kendi süreçlerini yaşamaya başlarlar. Bu süreç çocuklarından bağımsız sürer. Onlar belki kırklı, belki ellili, belki daha ileri yaşlardaki insanlar. Yaşamlarında ilk kez devletin ne olduğu o zaman görmüşler. Yerlerde sürüklenmiş, coplanmış, dayak yemiş ama yine devletin karşısına çıkmışlardır. Çocukları için başlarlar kavgaya. Ardından kendileri için. Sokağın konukları, sokağın bir parçası oluverir.

İnsan olmanın erinci anaların tüm yaşamlarını sarar. "*Fadime Ana uyandı. Birbirlerine sarılarak ağlaştılar. Tek başlarına ağlamaktan yoruldular. Sokağa çıktılar.*" Aynı acıları yaşayan insanların kucaklaşmasını görürüz. Bu kucaklaşma iki insanın kucaklaşmasını aşar, insani bir dünya düşleyen iki insanın birbiriyle kucaklaşmasına dönüşür. Acıları, düşleri gözyaşı olur dökülür. Gözyaşları insan yanlarıdır. Yitirmedikleri insan yanlarıdır. Öfkeleridir. İnsana ihanet edenlere karşı dirençleridir. Gözyaşları öfkeleri için yeterli değildir. Soluğu gece yarısı sokakta alırlar. Bu anaların çoğu sokak nedir bilmezken, gece yarısı korkusuzca sokağa çıkmayı öğrenirler. Kavganın öğretici yanı budur.

Kezban Ana'nın öyküsünü anlatır *Berrin Taş*; "*Odalarda dolanır Kezban ana / bir oğlu dağlarda yitti / öteki hapishanede / küçüğü Mustafa'sı kayıp / ne ölüsü ne dirisi / yok işte yok / sanki hiç yaşamadı*". Kezban Ana, yitirilenlere ağlar. Birkaç insan yaşamına sığabilecek acıları yaşar. Bu acılara karşın ayakta kalır. Onun da öfkesi gözyaşlarına dönüşür, o da soluğu sokakta alır. Sokak anaların soluğuna alışır, analar sokağın soluğuna.

Uykunun En Tatlı Saati

Berrin Taş, 19 Aralık 2000 tarih sayfalarına şöyle not düşer; "*zaman / uykunun en tatlı saati / zaman sinsiliğin çalar saati / günler / 19 Aralık 2000'de durdu / zaman / geçip gitmek istiyordu / bahar dallarına / buğday tarlalarına / gelinciklerin oynadığı / yağmurun yıkandığı bir dünyaya / zaman geçip gitmek istiyordu.*" Uykunun en güzel saati ile sinsiliğin çalar saati aynı andır. O an insan ile insan olmayan arasındaki andır. Bir yanda günün yorgunluğunu, bedenin yorgunluğunu uyuyarak üzerlerinden atmak isteyenler, öbür yanda uykuyu fırsat bilen sinsiler. Bu an aynı zamanda kavganın ne denli zor olduğunu gösteriyor. Su uyur düşman uyumaz sözünü doğrular. Devrimcileri katleden anlayış, sinsi, ikiyüzlü, vahşidir. Savaşmanın bile belirli koşulları var. Silahsız, savunmasız insanlara ateş açılmaz. Savaş suçudur. İnsanlık suçudur. Ama devlet devrimci tutsaklara düşman olarak bakar. İç düşman. İç düşman, dış düşmandan daha tehlikelidir devlet için. Bundan ötürü katliam görüntüleri, savaş görüntülerini aratmaz. Devrimciler dört duvar arasında savunmasızdır. Ellerindeki tek savunma aracı bedenleridir. Devlet ise tanklarıyla, toplarıyla, kolluk güçleriyle saldıran kan emen bir heyuladır.

Tarih, insani bir dünya düşleyenlerin savaşımıdır. Bu tarihin arkasında insan ilişkileri, anaların gözyaşları, onurlu duruşları, acıları, umutları, geleceğe söylenecek türküleri vardır. Silahların, tankların ne düşleri ne türküleri vardır. Düşü olmayan yarınları yitirir. Yarınlar türkü söyleyenlerindir.

Zaman 19 Aralık 2000'de bir an duraksar. Bu duraksama uzun sürmez. Zaman kendi yolunu

bulur. Bu kirletilmişlikten kurtulmak ister. Zaman doğada arınır. Zaman burada insanın düşüdür. Arınmak isteyen insanın düşüdür. Buğday tarlaları, gelincikler, yağmurun yıkandığı dünya insanın düşüdür. İnsan en zor koşullarda bile bir çıkar yol bulur. 19 Aralık 2000, bu kanlı gün bile düşlerin önüne geçemez. İnsan yolunu bulur. Arınır. Yeniden gelir.

Acıyı Dindirecek Bir Damla Su

Berrin Taş, sorununu anlatırken mitolojik öğeleri de kullanır. Bu öğeler günümüz sorunlarının çözümünde yardımcı olurlar. Suç işlediği için Zeus'un cezalandırdığı İksion, gökyüzünden gözlerini aşağı diker. Gördüğü korkunç görüntüden ürker. Yalnız İksion mudur bu görüntüden ürken. Hayır. Yeryüzü, gökyüzü, dağlar, taşlar bu görüntüye isyan eder. Daha fazla kaldıramaz bu savaş manzaralarını. Tanıklık etmek istemez katliama. "*korkunç bir gürültü / toprağın / bulutların / dağların / gökteki yıldızların / isyanını bildiriyordu*". Gürültü, insansızlığa tepkidir. Nedir insanı bu denli acımasız yapan nedir. Gürültü aynı zamanda bir sorudur. İnsanın acımasızlığını, gaddarlığını kaldıramaz doğa.

Berrin Taş'ta doğa ile insan bir bütündür. Doğa insanı, insan doğayı anlar. 19 Aralık 2000 savaş alanıdır. Yer, gök bu katliama ağlar. Doğa dile gelir, insansızlığa dayanamaz. "*çatlamış toprak / ağaç dallarına asılı / bulutlar uzak diyarlara gitti / acıyı dindirecek bir damla su yok*". Toprak ana bu katliama dayanamaz çatlar. Bulutlar tanıklık etmemek için alır başını gider. Acıyı dindirecek bir damla su vermezler ne insana, ne toprağa. Kerbala'ya dönüşür koca ülke. Suyun başında olanlar Yezid'i simgeler. Yezid iktidardır. Bir damla suyu insana, toprağa çok görür Yezidler. Öbür yanda Hüseyin vardır. Hüseyin, bugün ezilenler için, doğa için, toprak için savaşım verenlerdir. Yezidler insanı yalnızca susuz bırakır.

Üzüm Vermiyor Asmalar

19 Aralık 2000'de durur zaman. Yalnız insanlarla ilgili değildir katliamlar. Doğada etkilenir bu katliamdan, sessiz kalmaz katliama. "*Dağlar devrildi hiddetinden / devrildi menekşelerin üstüne / söylendi boğuk homurtularla / ne işe yarıyor heybetim // yıldızlar küskün / yıldızlar konuşmuyor / yıldızlar yol göstermiyor gemicilere / yıldızlar aydınlığı da alıp gitti*". 19 Aralık katliamı yalnızca cezaevleriyle ilgili bir sorun değildi. Topluma açık bir saldırıydı. Toplumun duyuları en iyi çalışan bölümüne yapılır bu katliam. Doğa hem somut doğadır, hem de toplumdur. Heybeti yıkılan dağlar, gemicilere yol gösteremeyen yıldızlar... Bu durumlar, toplumsal baskının insanın iliklerine işlemesidir.

Sarsıntı sürer; "*gökle yer birbirine girdi / toprak ana / doğuran besleyen büyüten değil artık / yağmur bulutla yer değiştirdi / güneş ayla yer değiştirdi/ asmalar üzüm vermiyor*". Her şey alt üst olur. Katliamın adı "Hayata Dönüş Operasyonu" dur. Onlarca devrimci katledilirken, "yetkili ağızlar" ekranlara çıkıp, çok başarılı bir operasyon yaptıklarını söyler. Devrimcileri katletme ile onlara karşı karalama kampanyası birlikte başlar. "Hayata Dönüş Operasyonu" ile devrimcileri karalama politikası birlikte yürür. Öyle bir bilgi kirliliği yaşatılır ki, toplumsal değerlendirmeler yapılamaz hale gelir. Toplumsal bir alt üst oluş yaşanır. Bu alt üst oluşun sonucudur, üzüm vermeyen asmalar.

Bastille'i Yıkarken Parçalanan Tırnak

Burjuzazi iktidara gelmek için büyük savaşımlar verdi. Bu savaşımın simgelerinden biri de, Bastille'in ele geçirilmesidir. Bastille hem bir kale, hem bir cezaeviydi. Bastille'in alınışı Fransız Burjuva Devrimi'nin kıvılcımı olmuş, bu kıvılcım tüm Fransa'yı sarmıştır. Bir cezaevinin alınışı, tutsakların özgür bırakılmasıyla. Bu devrim iki önemli kahramanı Thomas Paine ile Robespierre *Cehennem Şiirleri*'nde 19 Aralık 2000'i yaşarlar. "*yıkıntılar arasında / bir karaltı... / Thomas Paine / adım adım yaklaştı... / kan duman ve ateş kokan / yokluklar ülkesine / baktı / alevin bile yandığı / insan mezbahasına / bir daha baktı / acıyla buruşturdu yüzünü*". Thomas Paine'in 19 Aralık ile karşılaşmasıdır. Ardından Robespierre görünür. "*kara dumanlar arasında / Robespierre'i gördü / başı önünde / yüzü yangın yeri... / seslendi ona / unutmadım kardeşim / Bastille'i yıkarken parçalandı tırnakların / 'dünyayı değiştirmek için / otuz namuslu insan arıyordun' / ama burdasın şimdi / bulamadın otuz namuslu insanı"*. Thomas Paine

ile Robespierre... 19 Aralık 2000... İnsan için savaşım veren bu iki insan... Burjuvazinin insanlığı getirdiği nokta... Yangın yeri... Katliamlar... Cezaevlerini tırnaklarıyla yıkanların yerine F Tipi cezaevi yapanlar... Bu durum burjuvazinin tükenişidir. Burjuva demokrasisi, anayasası 1789 Fransız Burjuva Devrimi ile yollarını çoktan ayırmış. İnsanlığın üzerine çöken bir karabasandır. Thomas Paine ile Robespierre bu karabasanla uyanırlar. Ölümün kol gezdiği bir ülkede uyanırlar. İnsanlık için yıktıkları yol Bastille'in yıkılışıyla başlar, F Tiplerine giden yolda biter. Bastille'i tırnaklarıyla yıkanlar, yıkıma uğrarlar... Ama insanlık için düşledikleri şeyler diridir. İnsan önünde sonunda cezaevleri olmayan bir yaşam yaratacaktır. Bastille'i yıkan tırnaklar direncin simgesidir. F tiplerine karşı savaşım veren insanların bedenleri de direncin simgesi olarak akıllarda kalacaktır. İnsan için, insanlık için daha çok tırnaklar parçalanacak, daha çok insan toprakla buluşacak. Ama düşler, kuşaklardan kuşaklara aktarılacaktır. Robespierre'in bulamadığı "otuz namuslu insanı", başka bir sınıf önünde sonunda çıkaracaktır.

Bir Başka Mevsim

İnsanlık savaşımı, insan ile birlikte varola gelmiştir. Bu savaşımın mitolojideki karşılıklarından biri de Antigone* ile İsmene'nin** savaşımıdır. Antigone, haksızlıklara boğun eğmemeyi erdem sayarken, İsmene haksızlıklara boğun eğer. Boğun eğmeyi erdem sayar. Bu iki kardeşin savaşımı günümüze miras olarak kalır. Haksızlığa boyun eğmek ya da eğmemek. Bedeli ne olursa olsun boğun eğmemek. Antigone görünür; "*Yıkılıyordu tarih / geçmiş bugün gelecek / birbirine karışmıştı / yarıklardan / toprak kokulu Antigone göründü / diri bir sesle konuştu / 'Bir yüktür toprak / vatan ne tek başına toprak / ne de evdir, / birinin terini akıttığı yer / ya da ateşin karşısında / aciz kalan ev değildir. / Ne de boyun eğdiği yerdir / bunlar değildir insanın / vatan dediği'*". Antigone, çocukları için sokaklara çıkan analarla karşılaşır. Antigone ile anaların karşılaşması savaşımın sürdüğünü gösterir. Antigone'nin, binlerce yıl önce verdiği savaşım ile anaların savaşımı 19 Aralık 2000'de kesişir. Bugün belki bir katliama tanıklık etmiştir ama bir yanıyla da görkemli bir başkaldırıya tanıklık etmiştir.

Antigone'nin gelişi haksızlığa başkaldıranların buluşma yeridir. "*Emine ana / acıdan dirence dönüşmüş / sesiyle yanıtladı // Antigone / yavrum biricik kızım / daha önce hiç tanımadım seni / görmedim yüzünü / ama duyuyorum şimdi / vatan hakkında söylediklerini / anlıyorum / zamanın dışında yaşadığını / ölümlülerin henüz kavrayamadığı / bir başka mevsimde / sonsuza dek doluk alacağını // Antigone / yavrum biricik kızım / Elif'im de senin mevsimine göçtü / boyun eğmedi uğursuza*". Ölümlülerin anlayamadığı mevsim. İnsana yaşanılabilir bir dünya için savaşım verdikleri mevsimin adıdır. Yaşamlarını, bedenlerini insana adarlar. Eşit, özgür bir toplum için girerler kavgaya. Bu kavgaya girenlerin günümüz insanınca anlaşılması zordur. Çünkü sistem günümüz insanını, bencil, çıkarcı yetiştirdi. Bu insanın yaşamı dört mevsimle sınırlandı. Yeni mevsimler, yeni yaşamlar düşleyemez duruma geldi. Koşulları zorlamadan, sıradan koşullar arasında kendine sıradan bir yer aradı. 19 Aralık'ta katledilenler sıradan mevsimleri aşıp, bir başka mevsimi düşleyen güzel insanlardı.

İsmene Olmak Ya da Tıslayarak Konuşmak

İsmene ve Antigone iki kızkardeş. Biri direngen öbürü boyun eğen iki kızkardeş. İsmene, Antigone'nin ardından yangın yerine gelir. *"Karanlıkta / İsmene'nin sesi duyuldu birden / öfkeden tir tir titriyordu / tıslayarak konuştu / 'Eğilmeyi büyüklüğün ölçüsü sayarım ben / Korkaklar –örneğin kızkardeşim- / Eğilmek gücünden yoksundurlar / Onların büyüklükleri soğuk bir kasılmadır / Öyleyse nedir o gururları, erdemleri nedir.*" İsmene, güçlünün yanında boyun eğer. Boyun eğmeyi bir erdem sayar. Boyun eğmeyi erdem saymak... Okunduğunda, yazıldığında itici gelebilir. Kimse boyun eğmediğini söyleyecektir. Ama şöyle bir yakın tarihimize bakalım... 1980 Faşist darbesinin ardından boyun eğenler... saymakla bitmez... Buna bir de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte türeyen yeni boyun eğenler kümesini ekleyelim. Bugün gazete köşelerinde, televizyonlarda boyun eğmenin erdemleri sıralanıyor. Boyun eğmek için İsmene olmak gerekmiyor, İsmene gibi düşünmek yeterli. Geçmişlerine söverek gazetelerden köşe kapanlar, geçmişlerini pazarlayanlarla dolu çevremiz. Güçlünün yanında

olmayı erdem sayanlar, çok tehlikeli tiplerdir. Güçlüyü yerermiş gibi yapıp överler. Hem güçlüye bağlıdırlar, hem de güçlünün kapı kullarıdırlar. Yazıları genelde şöyledir; "Şöyle bir yanlış yapmış olabilir ama...". Bu amanın ardından güçlüye övgüler sıralanır. Bu çok bilindik bir taktiktir. Şapka düşmüş kel görünmüştür ama bu "amalılar", güçlü her değiştiğinde kendilerine yeni bir yer bulmuşlardır. İşte bu "amalı" övücüler, seslerini yitirmişlerdir. Kendi sesleri yoktur. Sesleri ödünç aldıklarından, insan sesi değildir sesleri. Tıslar tıslar dururlar. Bugün burda yarın kim bilir nerde. İşte bu tiplerin yaşam biçimi de böyledir. Tıslaya tıslaya yaşarlar... Biz bu İsmeneleri 19 Aralık sürecinde de görmüştük. F tipi cezaevlerini öve öve bitirememiş, yere göğe sığdıramamışlardı. F tipi cezaevlerine, F tipi otel bile diyenler vardı.

Bir Sufi... Rabia***

Sufi Rabia'nın içselleştirdiği bir Tanrı sevgisi vardır. Bu sevgi cennet cehennem gibi kavramlara karşı çıkar. Karşı çıkmasının nedeni, Tanrı sevgisini cezaya ya da ödüle dayandırılmasıdır. Burdan günümüz ilişkilerine gelecek olursak. İktidarların yapıp ettikleri de, ceza ve ödül ikilemi içinde boğulur. Ya benim dediğimi yapar ödüllendirilirsin, bana karşı çıkarsan da cezalandırılırsın. İktidarlar bu korku imparatorlukları üzerine kurulur. Sufi Rabia ise iktidarlara karşı özgür bireyin sesidir. Yani neye, ne zaman, nasıl karşı çıkacağını insan ancak kendisi belirleyebilir. Hiçbir kanun, kural insanın özgür istencinin önüne geçmemeli. Sufi Rabia da yangın yerindedir. İnsanlara şöyle seslenir. "*Bu suyla / cehennemi söndüreceğim / bu ateşle de / ödül diye beklediğiniz / cenneti yakacağım / dedikten sonra aydınlığından anaların üzerine ışıltı bırakarak geleceğe süzüldü.*" Geçmişten geleceğe uzanan köprüde, insanlığın ışıltılı yüzleri anaların yanındadır. 19 Aralık 2000 Katliamı, insanlık tarihinin utanç günlerinden biri olmuştur. Ama insanlık değerleriyle bu utancın üstesinden gelecek güçtedir.

İnsan Kokan Dizeler

Şair, şiir günü aşar. Nedir günü aşmak. Karamsar olabiliriz, kötümser olabiliriz. Koşullar insanı yerin dibine sokabilir. İnsan dipsiz kuyulardan çok çıktı. Çıkacak. Ama güne yenilmemek önemli. Ufkunu yitirmemeli ne şair ne de şiir. Yaşanılanlar kalıcı değil. İnsan nice kalıcı olduğu düşünülen karamsarlıkların üstesinden geldi. İnsanın kavgası uzun soluklu engelli bir koşu. Engelleri aşmasıyla bilinir insan. Mağaradan çıkalı beri insan, önündeki tüm engelleri aştı. Bunun nedeni günü bilmesi, güne yenilmemesidir. Günün karmaşasına takılıp kalanı, gün boğar. *Berrin Taş* güne yenilmez. Şair gelen sesleri yanıtlar; "*Şairin yanıtı / unutma delikanlı insansız bir çağda yaşadığımızı / bir ana doğurduğu çocuğunu boğuyorsa / bebeğin babasıyla dayısı yengeleri de / süt kokan bebeği töreye kurban veriyorsa / korkmalı iki ayaklı canlıdan / tanrılar kurban istiyor demektir / insansızlığın lanetidir bu / lanet seni de yakar beni de / unutma delikanlı unutma / insan kokmalı dizelerin / göstermeli insana ilkel itkilerin kurbanı olduğunu / anlatmalı ona insanlığın kirletildiğini*". İnsanın insan olmaktan utandığı günler vardır ya işte o günler yaşanmaktadır. Bu durumda, şair, şiir ön açıcı olur. Yılgınlıkların insan benini ele geçirmesine olanak tanımaz. Koşullar ne olursa olsun, *unutma delikanlı unutma / insan kokmalı dizelerin* derken *Berrin Taş*, şiire yol gösterir. Şiir, insanın ne olduğunu ne olmadığı göstermekle yükümlüdür. Bu yüzden şairlere insanlığını hamalı derler. Durmadan, yorulmadan, karamsarlıkları dağıtmakla yükümlüdür şair. Doğası gereği dizeler, şiirler, şairler hep insan kokar.

Pencere Açmak

Savaşım vermek, savaşımın içinde olmak zorludur. Yol iz bilmek, pişmek gerekir. Bir anlamıyla feleğin çemberinden geçmektir. *Berrin Taş* bu zorlu sürecin şiirini yazar; "*pencere açmak bedel ister / terlemiş sırt nasırlaşmış el / pencere açmak yürek ister / demirde dövülmüş ateşte pişmiş / kabından taşan boran ister*". Ne yaparsanız yapın. Yaşamda bunun bir karşılığı vardır. Bir bedeli vardır. İster iyi bir yazar olun, ister iyi bir mühendis, ister iyi bir duvar ustası, ister iyi bir çırak olun. Ne olursa olsun bir bedeli vardır. Bir bedeli olmadan insan kendini varedemez. Kayırmalarla bir yere gelen yine kayırmalarla gider. Gelinen yer neresi olursa olsun ardında emek vardır. Deneyimler vardır. İnsanın yaşamda durduğu yeri, yaşam için verdiği emek belirler. Sözgelimi bir çilin-

gir... Çilingir kapıyı beş saniyede açar. Biz onu beş saniye olarak görürüz. Ama bu işin ardında beş saniyeye ek olarak, bu iş için harcamış olduğu yılların emeği ve birikimi vardır. Bu emek ve birikim gözükmediğinde görünen yalnızca beş saniyedir.

Berrin Taş, pencere açmayı sürdürür. *"pencere açmak sabır ister / sıkılmış dişler gerilmiş gövde / kararlı adımlar inatçı çabalar / pencere açmak bilek ister / tırnaklara kazınmış izleri ister"*. Kavga sabır ister. Olmuyor, olmuyor demez kavgaya giren. Olur yolunu bulana kadar sürdürür savaşımını. Başarana kadar. Kavgaya girmek kolay, kavgayı sürdürmek zordur. Bu zorluğu bilmeli insan. Kavga dediğimiz olgu, tatlı tatlı, insanlarla konuşa konuşa yapılan bir şey değil. İnsanlarla çatışa çatışa yaşanan bir şeydir. Tatlı tatlı yaşamak isteyenlerin işi değildir kavga. Bu yüzden kavga eden eller pürüzlü, pütür pütürdür. Güç ister. Hem soyut hem de somut güç.

Berrin Taş kavga eden insanı tanımlamayı sürdürür. "*pencere açmak insan ister / kavrulmuş yanmış acıyla / tutuşmuş inlemiş kıvranmış da / pes etmemiş direnmenin gücüyle / pencere açmak irade ister*". Pencere açmak hem insanın bireysel anlamda, hem de toplumsal anlamda kavga etmesidir. İnsan acısıyla tatlısıyla birçok deneyim yaşar. Tatlı deneyimler bellekte çok yer edinmez ama acı deneyimler bellekte yer edinir. Kimi bu acılara gömülür kalır. Çıkamaz. Kimi de acılara göğüs gerer. Acılarla direngenleşir. Sorunların üstesinden gelir. Kavgaya girmek, acılarla direngenleşen insanın işidir.

Berrin Taş kavganın sürekliliğine de pencere açar; "*pencere açmak sonsuza dek sürmeli / insan insanlığını derinden duyuncaya dek / onurunu korumak için dimdik durmayı anımsayıncaya dek / pencere açmak süreci beslemektir*". Süreklilik... Savaşım, bir günlük, iki günlük ya da bir insan ömrüyle sınırlı bir olgu değildir. İnsanca bir dünya yaratılana dek sürecek olan kavga, o günden sonra da sürecektir. Koşullar değiştiğinde, insan değişecek, sorunlar değişecektir. Sorunlar olduğu sürece kavga sürecektir. Biçimi değişecek, yolu yöntemi değişecek ama kavga sürecektir. Bu anlamıyla kavga sürekliliktir. Ama bu kavganın önemli adımlarından biri insanın onurlu bir varlık olduğunu yeniden anımsatmak olmalıdır. Çünkü, yaşam koşulları insanı onursuzlaştırmak üzerine kurulmuştur. İnsanın bu koşulları aşabileceğine ilişkin düşünce belleklerden silinmeye çalışılmıştır. Bundan ötürü insanın belleğine yeniden insan yerleştirilmeli. İnsansın? Onurlusun? Eğilmeden bükülmeden, el etek öpmeden ayakta kalabilirsin.

Kavga eden insan yaratıcıdır. Yeninin ardına takılır. Yeniyi arar. Pencere açmak aynı zamanda üretkenliktir. "*pencereleri çoğaltmak geleceğe giden yolları açmaktır / her pencerede yeni bir olanak besler insanın ufkunu / pencere açmak sarılmaktır sabahın ışıyan güzelliğine / bekleyin uçurtmalar bekleyin geleceğim göklerinize*". Kavga olanakları zorlamaktır dedik. Olanakları zorlayan insan, yaratım için yeni olanaklar arar. Her üretimin bir kavga olduğunu düşünürsek, kavgalar hep yeni yollar açmıştır insana. İnsan bu yeni yolla birlikte yeni ufuklara yelken açmıştır. Sözgelimi *Nazım Hikmet... Nazım Hikmet*'in kendini anlatabilmek için giriştiği kavga hece veznini kırmıştır. *Goethe, Aristoteles*'in üç birlik kuramını yıkarak, yeni bir çığır açmıştır. Ya da *Marks*'ı düşünelim. Nasıl bir dünya sorusuna; sınıfsız sömürüsüz bir dünya diyerek, düşün yaşamında çığır açmıştır. Kavga insana dayatılanın yerine yollar aramak, bulmak, bu yolların izini sürmektir. Bu yollar bizi nereye götürür. İnsan için yola çıkan herkes sabahın, günün, güneşin ışıltısını görecektir. Doğa ile insan bütünlüğünü kavrayana, doğada insanda yanıtını verecek. Tüm güzelliklerini ortaya serecektir.

Güzelleme

Şiirde kavga nasıl olmalı... Şarkı söylercesine olmalı... Yaşamı tüm olumsuzluklara karşı kavrayarak olmalı... Umutla olmalı... Yıl 2011... Yıl 2012... Karabasanı yaşıyor dünya, Türkiye... Bir yanda yağmalanan dereler... Bombalanan topraklar... Ölen çocuklar, gençler... Dolup taşan cezaevleri... Töre cinayetleri... Katledilen kadınlar... Depremler... Açlık... Yoksulluk... Şiirin kavga günleridir bu günler. Yerinde duramaz şiir. Şiir hep güzele meyleder.

Berrin Taş'ın *Ağustos Sıcağına Şarkı* şiiri güzeli arar. Şiir için güzeli, şair için güzeli, insan için

güzeli. "*Şiir yazmalıyım / söylemeliyim / sıcaklarla yorgun günü / ezilmiş yaprağını ömrümün / toz bulutunda yitirdiğim / coşkusunu yeni günün / acıtan serinliğin şarkısını / söylemeliyim // bekle beni / gün ışıyacak birazdan / şakıyacağım / ışıl ışıl yanan geceden / sesleneceğim cam kırıklarına / sağaltmak için sevmeye giden yolu / şakıyacağım / sözlerden örülmüş şarkısını güzelin*". Koşullar ne olursa olsun şiir yazmalı şair. Yaşanan acılara, harcanan emeğe, verilen kavgaya. Yeni doğan güne şiir yazmalı şair. Sevgiye, aşka, insana giden her yola şiir yazmalı şair. Güzellemeler yapmalı şair, insana, yaşama, kavgaya ilişkin. Güzelin ardına düşmeli şair.

Berrin Taş şiiri, insan için güzel olanı arayan şiirdir. Kavgayla başlar, kavgayla vareder, kavgayla sürer. Berrin Taş'ın kavgası, yeryüzü, gökyüzü, yıldızlar içindir. Yıldızların kavgasını verir şair. Daha güzel, daha yaşanılası bir evren için. Evet ... Kavga, güzelin ardına takılan, estetik bir kalkışmadır.

Berrin Taş'ın Alıntı Yapılan Yapıtları

— Berrin Taş, *Işığa Doğrulum*, İnsancıl Yayınları, İstanbul, 1996.

— Berrin Taş, *İnsana Gecikmeden*, İnsancıl Yayınları, İstanbul, 1992.

— Berrin Taş, *İnsanın Ayak Sesleri*, İnsancıl Yayınları, İstanbul, 1994.

— Berrin Taş, *Cehennem Şiirleri*, İnsancıl Yayınları, İstanbul, 2005.

— Berrin Taş, *Fırtına*, İnsancıl Yayınları, İstanbul, 2010.

— Berrin Taş, *Değerler Kitabı Güzele Şarkı*, İnsancıl Yayınları, İstanbul, 2011.

*Antigone: Babası Oidipus ölünce erkek kardeşleri Eteokles'le Polyneikes taht kavgasına başlar. Polyneikes başka bir ülkeden getirdiği orduyla kente saldırır. Savaşta Eteokles de Polynikes de ölür. Eteokles ülkesini savunduğu için gömülür. Kral, Polyneikes'in gömülmesine izin vermez. Cesedi kurda kuşa yem olacaktır. Antigone, Polyneikes'in gömülmesi için mücadele eder. Kardeşini, üzerine toprak atarak, sembolik olarak gömer. Yasaya karşı geldiğinden ölümle cezalandırılır. (Alıntı: Cehennem Şiirleri, dipnotlar.)

**İsmene: Antigone'nin kızkardeşi. Polyneikes'in gömülmesine izin vermeyen yasaya boğun eğer. Antigone'yi yalnız bırakır. (Alıntı: Cehennem Şiirleri, dipnotlar.)

*** Rabia: (718-801) Sufidir. Tanrı sevgisini cezaya, ödüle dayandırmaz. Bu nedenle bir elinde su testisi, öbüründe meşaleyle dolaşırmış. Suyla cehennem ateşini söndüreceğini, meşaleyle de cenneti yakacağını söylermiş. (Alıntı: Cehennem Şiirleri, dipnotlar.)

BERRİN TAŞ'ın Yapıtları

- IŞIĞA DOĞRULUM (5 TL)
- AŞK... YENİ İNSANIN DİLİ (5 TL)
- BİR KENTİ AĞLIYORUM (ŞİİR) 5 TL
- KARANFİL ALEVLERİ (ŞİİR) 5 TL
- CEHENNEM ŞİİRLERİ (ŞİİR) 5 TL
- PELUŞKO (ŞİİR) 5 TL
- GELECEK AĞACI (ŞİİR) 5 TL
- FIRTINA (ŞİİR) 5 TL
- ZAMANIN HIRÇIN SOLUĞU (ŞİİR) 5 TL
- DEĞERLER KİTABI - GÜZELE ŞARKI 5TL

İNSANCIL YAYINLARI

KOCA ÇINAR DEVRİLDİ

Değirmen taşlı göl, bizim göl,
tavşanlı park.
Soruyorum size?
Hani nerde? canımın içi diyenim.
Hani nerde? Senin yerine ben
ölürüm diyenim.

Aradığını bilmeyen bulduğunda
anlayamaz.
Geceleri gündüze mi bölsem
Yoksa gündüzlere geceleri mi sıkıştırsam
Sizler durgun ben yorgun
Dallarıma konmaz oldu kuşlar
Canım, canımın içi diyebildiğim,
Bak yollarda kaldı gözüm
Gömülü kalmaktansa burada.
En iyi çözüm
çekip gitmek buralardan.

Yedi devlet uzakta yaşanmış
onlarca sene.
Fare dağ doğurdu, masumiyet hortladı,
insanlık kudurdu.
Bu muydu verilen vaatler, sözler.
İnsan nasıl kendi eliyle
koca çınarım dediği koca çınarını keser.

Olmadık bir sevdanın volkan alevlerinde
yanmışım.
Nasıl da yalan, tatlı sözlere kanmışım.
Ben bunca yıldır yanlış yerde mekan
tutmuş,
Yanlış kişinin gönlünde taht kurmuşum.
İnsan ara sırada da olsa,
Görmek istediği gözleri görmek,
Duymak istediği sözleri duymak ister.
Zamanla ne görülecek göz,
Ne de duyulacak söz kaldı.

Ve yine insan ihtiyaç duyduğuna
muhtaçken,
kanayan yarasını saramaz.
Her okulda başarıdan başarıya koşarken,
hayat okulunda ikmale kalmak.
Susmak, insanı ele vermeyen en sadık bir
arkadaşsa.
Üstün insan, konuşmadan önce eyleme
geçerse.
ve sonra eylemine göre konuşursa.
Bilgi özgüveni, özgüven ise gücü
yaratırsa.
Çizik bir elmas,
çizik olmayan bir çakıl taşından daha
iyiyse.
İnsanlar sahip olduklarını küçümseyip,
sahip olamadıklarını önemserse.
Dal rüzgârı affetmiştir ama kırılmıştır bir
kere.

Hoşça kal alınyazım, kadersizim,
kıymetsizim.
Hoşça kal 32 yılım,
gençliğim, anılarım.
Hoşça kal badem ağaçları, kestane
ağaçları
ve hırçındalgalı denizler.
Hoşça kalın dava arkadaşlarım,
meslektaşlarım,
sırdaşlarım ve beni örnek alan gençlik.

Yaşanmamışlara özlem duyarken
Görmek istiyorum seni.

Aytekin ARIK

Demokrasi mi, İnsan Hakları mı?

Şehriban CENAN*

Öyle görünüyor ki "insan" ve "hak" kelimesi denilince birbirini doğal olarak çağrıştıran bu iki sözcük "insan hakları" kavramına dönüştüğünde, sorunlarla birlikte ele alınmaktan bu yüzyılda da kendini kurtaramamış durumda. Oysa, sadece insan olduğu için her insanın hak ettiği ve talep ettiği muamele bu kadar zor olmamalı, öyle değil mi? İşte bu hakların korunmasında yirmi birinci yüzyılın başında gelinen noktada karşılaşılan sorunları bize pek çok açıdan gösteren bir çalışma *21. Yüzyılın Başında İnsan Haklarını Korumada Karşılaşılan Sorunlar* adlı kitap.

İnsan Hakları Günü'nü kutlamak amacıyla 10-11 Aralık 2007'de Maltepe Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi'nin düzenlediği ilk konferansta sunulan bildirilere yer verilen kitapta, insan haklarının korunmasında karşılaşılan başlıca sorunlar ve çözüm önerileri ele alınmakta. Dört ana bölümden oluşan kitapta başta yoksulluk sorunu olmak üzere bilgisizlik, terör ve kitle iletişim araçlarının insan haklarıyla ilişkileri değişik açılardan irdelenmiş.

İnsan ve Hakları

Halen Merkezin müdürlüğünü de yapan *İoanna Kuçuradi* açılış bildirisinde, 21. yüzyıla gelindiğinde bir yandan özgürlüklerin alabildiğine arttığını, diğer yandan da adaletsizliğin aynı hızla yol aldığını belirtirken; yoksulluk, ırkçılık ve terörizmin bizzat insan eliyle yaratılan "afetler" olduğunu vurgulamakta ve bunların geri planında bulunan ana fikirlerin neler olduğunu ve insan haklarıyla ilişkisini bizlere kapsamlı bir biçimde sunmaktadır.

Ulusal bir politika olarak "serbest" pazarın, öncelikle hangi koşulların sonucunda dünya düzenine hâkim olma durumuna geldiğini ortaya koymak gerekmektedir. *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*'nin 1948'de ilan edilmesinin ardından Birleşmiş Milletler, yoksullukla mücadele ve toplumsal ilerlemeyi sağlamak için "gelişme" kavramından hareketle ülkeleri sınıflandırmıştır: Gelişmiş, azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler.

Böylelikle milli gelirin arttırılmasının en önemli politik amaç haline geldiğini belirten *Kuçuradi*'ye göre bu türden gelişmenin sonucu olarak sanayide ilerleme yarışı, bir yandan ekolojik sorunlara, diğer taraftan insan ticareti ve kaçak göç gibi pek de öngörülemeyen insanlık dışı olaylara neden olmuştur. Gelişime endeksli politikalar varolan sosyal adaletsizliklerin daha da artmasına zemin hazırlamıştır. Borç alarak gelişmeye çalışan ülkelerle zengin ülkeler arasındaki mesafe kapanmamış aksine artmıştır.

Öte taraftan sanayileşmiş ülkeler, içine düştükleri bazı çıkmazlardan kurtulabilmek için "ekonomik gelişme"ye yeni bir gelişme modeli eklemleyerek "kültürel gelişme"yi uygun bulmuşlardır. Bu yeni anlayışın Batının bir "gereksinimi" olarak ortaya çıktığını özellikle vurgulayan *Kuçuradi*, ancak bu durumun üçüncü dünya ülkeleri için bir başkaldırı aracı, gelişmekte olan ülkeler için ise kendi öz kültürlerini, değer yargılarını yeniden yaşama geçirme anlamına geldiğini belirtmektedir. Bunların sonucu olarak, kültürel değerlerin ve kültürel kimliklerin bir ideal olarak teşvik edilmesi radikalizmi ve terörizmi dünya gündemine taşımıştır.

Kuçuradi'ye göre serbest pazar ile insan haklarının ilişkilendirilmesi yanlış temelde ele alınmaktadır. Özgürlük kavramını ekonomiden hareket ederek bir hak çerçevesine oturtmak, en sonunda, hükümetlerin etkinliğini azalttığı gibi ulusal ya da uluslararası ilişkilerde insan haklarını

temele alma imkânını da zorlaştırmaktadır. Bunun yanı sıra "kalkınma yardımları"yla sürekli borçlanan ülkelerde yoksullaşma ve sosyal adaletsizlikler giderek artmaktadır. Serbest pazarın yaygınlaşması ile yoksulluk sorununun çözülmediği de ortadadır.

Kuçuradi, günümüzün önemli sorunlarından olan ırkçılığın ise, özgürlük kavramının yanlış anlaşılmasından kaynaklandığını ileri sürmektedir. *İnsan haklarına saygı* ile *bütün kültürlere saygı*nın birbiriyle bağdaşmayan konular olmasına rağmen "ifade özgürlüğü" adı altında her ikisinin de aynı anda teşvik edilmesi söz konusu sorunun temelidir.

Terörizmin ise insan haklarının tamamen yok sayılması anlamına geldiğini belirten *Kuçuradi*'ye göre önemli bir diğer sorun da "Güvenlik mi, insan hakları mı?" veya "Güvenlik mi, demokrasi mi?" gibi soruların gündeme getirilmesidir. Bu türden sorular hatalı sorulardır. Çünkü güvenlik bir insan hakkı, demokrasi ise bir yönetim biçimidir. Bu ikilemleri görebilmek gerekir.

Kuçuradi'ye göre gelişmeci/kalkınmacı politikaların yerini insan haklarını korumayı temel alan politikalar almalıdır.

Yoksulluk ve Yoksunluk Sorunu

2005 yılında yapılan bir araştırmanın sonucuna göre dünya vatandaşlarının % 26'sı yoksulluğu dünyanın en büyük ve en önemli sorunu saymaktadır. Kısacası yoksulluk; terörden, işsizlikten ve savaşlardan daha önemli görülmektedir. Yoksulluğun çok boyutluluğuna ve geniş bir kapsama sahip olduğuna dikkat çeken *Meryem Koray "Büyüyen Yoksulluk ve Yoksunluk Sorunu Karşısında İnsan Hakları Tartışmaları"* adlı bildirisinde, yoksulluğun tanımlanmasından ölçüm kriterlerine, yerel boyutlardan küresel boyuta taşınmasına, insan haklarından adil paylaşıma kadar pek çok konunun tartışılmasının önemini vurgulamaktadır.

Bugünkü dünya düzeninde yoksulluğun insan hakları ihlallerine neden olduğu açıktır. Yoksulluk ile yoksunluk da birbirini besleyen olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Pek çok sayısal veriye yer verilen yazıda mutlak ve göreceli yoksullukla ilgili değerlendirmeler yapılmakta; yoksulluk ile işsizlik, yoksulluk ile göç olgusu birlikte ele alınmaktadır. *Koray*'a göre yoksulların maruz kaldığı kötü koşulları onların yetersizlikleri ya da tembellikleriyle bağdaştırmak ne kadar hatalı bir tutumsa, bunu sadece ülke sorunu olarak ele almak da o denli hatalı bir tutumdur. Sorun ancak küresel boyutlarıyla birlikte ele alındığında bütüncül bir biçimde anlaşılması sağlanabilir.

BM, UNESCO, IMF, OECD gibi uluslararası kuruluşların yaklaşımlarının da yer aldığı yazıda, 1948 yılında kabul edilen *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*'nde her insanın, insan onuruna yakışır bir yaşam sürdürme hakkına sahip olduğu belirtilmiş olsa da, bu haklar sadece düşünce ve ifade özgürlüğü, örgütlenme ve demokratik seçim hakkı vs. olarak algılanmakta ne var ki sosyo-ekonomik haklar yeterince tartışma konusu yapılmamaktadır. *Koray*'a göre bunun en önemli nedenlerinin başında sosyo-ekonomik hakların uluslararası sözleşmelere konu olsa da insan hakları arasında sayılıp sayılmayacağı konusunda henüz sağlanmış bir uzlaşıdan söz etmek hayli zor görünmektedir.

Yoksulluğun insan haklarının ihlali olarak herkes tarafından kabul edilmesi kolay gibi görünse de uygulamada çokça zorluk yaşanması olasıdır. *Koray* açısından, yoksulluğu ya da yoksunluğu ulusal hükümetler düzeyinde ele almak, bu olguya parasal ölçütler koymak hiçbir şey ifade etmediği gibi insan haklarına kalkınmanın bir aracı olarak bakmak da son derece yanlıştır. Hem ulusal hem uluslararası düzeyde ekonomik adaletsizlikler için yeni politikalar geliştirilmedikçe, insan haklarıyla yoksulluk arasında ilişki kurmaktan söz etmek pek de olanaklı görünmemektedir. Yoksulluğu hayırseverlikle yok etmeye çalışmak ve yoksulu ötekileştiren anlayışlarla bu sorunun üstesinden gelmeye çalışmak sorunun çözümüne katkıda bulunmayacaktır.

Demokrasi ve İnsan Hakları İkilemi

"İnsan Hakları İhlallerine Yol Açan Retorikler: Demokrasi-İnsan Hakları İkilemi" adlı bildirisinde *Betül Çotuksöken*, demokrasinin yurttaşlarından önemli bir ölçüde siyasal gelişmişlik düzeyi beklediğini ve bunun, gelişimlerini tamamlamaya çalışan, olgunlaşmamış halklardan beklemenin so-

runları da beraberinde getireceğine dikkat çeker. Demokrasilerin bir toplumun siyasi geleneklerine bağlı olarak doğal gelişim göstermesiyle, dışarıdan ithal edilmesi farklı demokrasi anlayışlarının oluşmasına temel oluşturmaktadır. Bununla birlikte, demokrasi kavramı bir yandan farklı algılamalar içerirken öte yandan da kendi gelişimine devam etmektedir. *Jürgen Habermas*'ın betimlediği üç tür demokrasi –liberal demokrasi, cumhuriyetçi demokrasi, usulcü-müzakereci demokrasi– anlayışına değinen *Çotuksöken* bunlara ek olarak ortaya konulan bir demokrasi anlayışına vurgu yapmaktadır: *Çekişmeli demokratik siyaset modeli.* Günümüzde ise demokrasinin bu son modeliyle diğerleri arasında beliren bir gerilim söz konusudur.

Demokrasi ve insan hakları arasında bir ikilemden söz eden *Çotuksöken*'e göre bu ikilem liberal demokrasilerin açmazlarıdır bir bakıma. Günümüzde "farklılık" vurgusu fazlaca ön plana çıkarılmaktadır. Şayet bu farklılık anlayışı masum bir istekten ibaret değilse ve " *'farklılık'tan anlaşılan, billurlaşan kişi haklarının tanınmasına, korunmasına ve geliştirilmesine set çekmek isteyen ve salt biçimsel/sözde bir demokrasiyle kendini gösteren, temelde 'özcü', hatta grup özcülüklerine göndermede bulunan yanıyla kendini tanımlayan bir farklılık ise durum ne olacaktır?"* diye sormaktadır *Çotuksöken.*(s.107)

Demokrasi ve insan haklarının son derece kırılgan olduğunu vurgulayan *Çotuksöken* için farklılık/çeşitlilik olgusuyla insan haklarının çatışmalara yol açmadan nasıl bağdaşacağı konusu çok önemlidir. Çünkü günümüzün küreselleşen dünyasında ekonomik özgürlüklerin desteklenmesine rağmen siyasal özgürlükler yok sayılmaktadır. Özgürlüklerin ekonomik yönünün desteklenmesi dünyanın bazı bölgelerinde insan haklarının tanınması, korunması ve geliştirilmesi bilincinden uzak toplumlarda sadece farklıların ortaya konulmasını sağlayan bir araç olarak kullanılmasına neden olmuştur. *Çotuksöken*'e göre liberal kapitalist demokrasiler tarafında her türlü kanal kullanılarak "yerelliğe" vurgu yapılması, "çekişmeli demokratik siyaset modeli"nin gelişmesine yol açmıştır. Ne var ki bu durumun gelişim düzeyleri farklı olan her toplulukta farklı sonuçlar doğurması doğaldır. Demokrasinin doğal gelişim geçirdiği yerlerde başarılı olunurken ithal edilen yerlerde olgunlaşma çabaları sorunları beraberinde getirmiştir. Üstelik dünyanın belli bir yerindeki sorunlar dünyanın öteki ucunda sorunların yaşanmasına engel olamamıştır. 11 Eylül bunun en önemli göstergesidir.

Kısacası, özgürlükleri ekonomik yönden önceleyen ve küresel sermayeyle dünyayı tek pazar haline getiren rekabetçi kapitalist temelli demokrasiyle insan hakları arasında ikilem vardır. *Çotuksöken*'e göre kamusal alan da dahil olmak üzere her yerde kültürel kimliklerini sergilemeleri yönünde desteklenen az gelişmişlikler özellikle bilgi eksiklikleri ve yetersizlikler sonucunda insan hakları ve demokrasi konusunda gerilim artmaya devam edecektir.

Canlı Bombalar

Cemal Güzel "Canlı Bombalar" adlı bildirisinde terör ve insan haklarını kendi bedenlerini silah olarak kullanan/kullandıran canlı bombalar açısından değerlendirmektedir.

Terör de yoksulluk gibi insan haklarını korumada karşılaşılan en önemli sorunlardan biridir. Terör siyasî bir amacı elde etmede şiddeti bir araç olarak kullanıp psikolojik etki yaratmayı hedefler. Terör eylemlerine başvuranlar genellikle gücü kullanmada meşruluğu olmayanlardır. Terör eylemlerinde canlı bombaların kullanılması yeni değildir; ancak 20. yüzyılın sonlarında yeniden kullanılmaya başlanmıştır. *Güzel*'e göre yeterli maddî olanaklara sahip olmayanlar güçlerini denk kılabilmek için bu yolu seçerler. Çünkü küreselleşme olgusu geri kalmış ülkelerin Batı toplumları gibi olma ülkülerini ellerinden almıştır. Ayrıca iki kutuplu bir dünya ortadan kalkınca en azından bir taraftan gördükleri saygının da ortadan kalkmış olması zayıf olanın varolma savaşında terörü ve bunun en etkin yöntemi olarak canlı bombaları gündeme getirmiştir. Kısacası bu durum toplumsal çaresizliklerin bir sonucu olarak görülebilir.

90'lı yıllara gelindiğinde dinsel kökenli terör örgütlerinin sayısında önemli artışlar olmuştur. Kendilerini sadece Tanrıya karşı sorumlu hisseden bu gruplar için şehitlik mertebesi önemli bir

itici güç oluşturmaktadır. Canlı bombaların tercih edilmesinin bir nedeni de hem sonuç alma kolaylığı hem de istenen psikolojik etkisinin çok vurgulayıcı olmasıdır. *Güzel*'e göre tüm bunlar terörle mücadelede insan haklarına, hukukun üstünlüğüne ve uluslararası hukuk normlarına uymanın ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Çünkü bu türden terör eylemlerinin etkisini yitirmesi güçlü devletlerin iş görme biçimlerini değiştirmelerinden geçmektedir.

Hak Odaklı Habercilik

Medyanın bütün dünyada yaşadığı güven sorununa dikkat çeken *Sevda Alankuş*, buradan hareketle hak odaklı bir habercilik anlayışının gerekliliğini ve bunun nasıl yapılabileceğini tartışmaya açmaktadır. Bu nedenle *"Yeni Habercilik Arayışları ve Hak Odaklı Habercilik"* adlı bildirisinde "etik ve politik olarak sorumlu gazetecilik" kavramını ortaya atan *Alankuş*, öncelikle haberin gerçeklik, doğruluk ve tarafsızlık şartlarının peşine düşer. Hem "gerçek" dediğimizin, bizlere "sunulduğu" için dolayımsız kavranamayacağını hem de haber yapmada kullanılan genel geçer ilkelerin "gerçeği" nesnel bir biçimde yansıtamayacağını savunur. Günümüzdeki nesnel habercilik anlayışının yapısı bakımından hak ihlali yapmaya açık olduğunu ifade eder.

Alankuş'a göre haber insan için yapıldığına göre insan hakları ile ilgili tüm hak ve özgürlüklerle ilişkisi var demektir. Hak odaklı habercilik yapılırken şunlar göz önünde bulundurulmalıdır: 1. Hak ihlallerinin haber yapılması. 2. Bütün haberlerin elit odaklı olmaktan çıkarılıp ayırımcılığa uğrayan "ötekiler" lehine yönelik olarak haberin hak odaklı kılınması. 3. Haber yaparken her aşamasında hak ihlali yapmaktan sakınılması. 4. Haklar konusunda bilgilendirici ve hakların kullanımı konusunda okuyucuları/izleyicileri cesaretlendirici olması. *Alankuş*, hak ihlalleri ile karşı karşıya kalınan demokratik bir toplumda hak odaklı habercilik yapmanın, editöryel bir tercih olamayacağının ve hem etik hem de politik sorumluluk gerektiren bireysel bir tercih olması gerektiğinin altını çizer.

Sanırız insan haklarını korumada en başta gelen konu, pek çoğumuzun insan olarak haklarımızın neler olduğunun farkına varabilmemizdir. Bu konuda daha çok bilgilenmeye gereksinim olduğu açık: Hem kendi haklarımızı korumak için elimizden gelen ve hem de diğer insanların haklarını korumak adına payımıza düşen ne varsa yapmamız için. Acaba kaçımız bunların farkında? İşte bu kitap bizlere bu konuda bir kapı aralıyor.

*Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

— *21.Yüzyılın Başında İnsan Haklarını Korumada Karşılaşılan Sorunlar*, T. C. Maltepe Üniversitesi Yayınları No:47 (2011/6), Yayıma Hazırlayan: İonna Kuçuradi, 183 sayfa.

Philip Arthur Larkin (1922-1985)

Philip Arthur Larkin, 9 Ağustos 1922'de Coventry'de doğar. King Henry VIII okulunda öğrenim görür (1930-1940). *The Coventrian* adlı okul dergisinde çalışır. Oxford St. John's Koleji'ni bitirir (1943). İlk şiiri, *Ultimatum* dergisinde yayınlanır (1940). Oxford Poetry, şairin üç şiirine yer verir (1943). Wellington Halk Kütüphanesi'nde çalışmaya başlar (1943).

The North Ship (Kuzey Gemisi) adlı şiir kitabını çıkarır.

"Jill" ve *"A Girl in Winter"* adındaki iki romanı 1946-1947 yıllarında basılır. Leicester Üniversitesi'nde kütüphane asistanı olur (1946). Uzmanlık çalışmasını tamamladıktan sonra Kütüphaneler Birliği üyeliğine kabul edilir (1949). Belfast Queen's Üniversitesi'nde kütüphane sorumluluğunu yürütür (1950).

"Yirmi Şiir" ve *"The Less Deceived" (Daha Az Aldanan)* adıyla toplu şiirlerini yayınlar. The Marvel Press, Fantasy Press şairin şiirlerine yer verir. Hull Üniversitesi'nin kütüphanesinde çalışmaya başlar (1955). *"The Whitsun Weddings" (Hamsin Yortusu Düğünleri / Mayıs Düğünleri)* adıyla şiirlerini yayınlar.

Daily Telegraph gazetesine caz müziğine ilişkin eleştiriler yazar. Jaz müziğiyle ilgili tüm makaleleri toplanarak 1970'de yayınlanır. *"High Windows" (Yüksek Pencereler)* adıyla basılan toplu şiirleri, İngiliz şiirinin en iyileri arasında gösterilir. Denemeleriyle eleştiri yazıları 1983'de basılır. W.H Smith Edebiyat ödülünü alır.

1982'de Hull Üniversitesi'nde profesör olur. 1985'te ölür.

Lift through the breaking day

Lift through the breaking day,
  Wind that pursues the dawn:
Under night's heedless stone
Houses and river lay-
  Now to the east they shine.

Climb the long summer hills
  Where the wide trees are spread,
Drown the cold-shadowed wood
With noise of waterfalls;
  And under chains of cloud

Fly on towards the sea:
  Sing there upon the beach
Till all's beyond death's reach,
And empty shells reply
  That all things flourish.

Philip Larkin 1945

yüksel baştanbaşa günün doğuşuyla

yüksel baştanbaşa günün doğuşuyla
rüzgar ardına düşer sabah aydınlığının
gecenin umursamaz taşı altında
evler ve ırmaklar akar
şimdi doğuya parıldar onlar

tırman geniş ağaçların yayıldığı
uzun yaz tepelerine
su altında bırak soğuk gölgeli ormanı
gürültülü çağlayanların sesiyle
bulut zincirlerinin altında

havalan denize doğru
şarkı söyle orada kumsalda
ölümün ötesinde kalıncaya değin
ve boş deniz kabukları yanıt verince
canlanır her şey

Çeviri: Aylin Yıldız - Berrin Taş

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun YABAN[1] adlı romanının incelenmesi - I

Gülay YEŞİLİPEK

Cumhuriyet döneminin en önemli romancılarından biri olan *Yakup Kadri*'nin romanları arasında adından en çok söz ettiren, üzerinde en çok tartışılan romanı *Yaban*'dır. *Yakup Kadri*, 1921 yılında "Anadolu Mezalimini Tahkik Komisyonu"nda görevlendirilir. Komisyon, düşman işgali sırasında yakılan yıkılan köylerde incelemeler yapar. *Yakup Kadri* gözlemlerini daha sonra 1922'de bir gazetede *"Barbarların Yaktığı Köyler Ahalisine"* başlığıyla yayınlar. Bu makaleden hareketle yazdığı *Yaban* romanı 1932'de yayımlanır.

Yazarın kendi sözleriyle "*Porsuk Çayı kıyılarında geçirdiğim üç-dört aylık kabusu, şuurum altı on yıl durmaksızın yaşamakta devam etmişti. ...Bu eser benliğimin çok derinliklerinden, adeta kendi kendine sökülüp koparak gelmiş bir şeydir. Bir şeydir diyorum. Zira bu ne bütün manasiyle bir roman, ne bütün manasiyle bir sanat ve edebiyat işidir...Yaban, bir ruh sıtmasının, birdenbire acı ve korkunç bir gerçekle karşı karşıya gelmiş bir şuurun bir vicdanın çıkardığı yürek parçalayıcı haykırıştır.*"

Yaban

Romanın baş karakteri Ahmet Celal, I. Paylaşım Savaşı'na katılmış, sağ kolunu kaybetmiştir. Askeri Mehmet Ali, "Gel beyim seni bizim köye götüreyim, buralarda yalnız başına ser sebil olursun." diyerek onu köyüne götürmeyi önerir. Arkasında bırakacağı hiç kimse, hiçbir şey olmayacağı için Ahmet Celal bu öneriyi kabul eder. Dört yıllık askerlikten sonra köyüne dönen Mehmet Ali'yle beraber bir akşam üstü köye gelirler.

Ahmet Celal Anadolu'nun bu ücra köyüne gelirken, aslında 35 yaşına gelmemiş olmasına karşın artık kendisi için aşk, arzu, ümit gibi yaşama ait her şeyin bittiğini, mutluluk ve başarı kapılarının artık kapandığını, bu köyde dünyadan elini eteğini çekmiş bir şekilde diri diri mezara gömülmüş gibi yaşayacağını düşünmüştür. Bu bir çeşit bilinçli intihardır onun için.

İlk günler köyde dolaşırken sağ kolunun olmadığını köylülerin görmesini ister, çünkü savaşta sağ kolunu onlar için kaybetmiştir, böyle düşünmektedir. Sağ kolunun olmayışı, İstanbul'da onun için bir hor görülme nedeniyken, köyde bunun bir şeref olarak görüleceğini ummuştur. Fakat köylülerden umduğu takdiri alamadığı gibi, sanki kimse onun kolsuz olduğunun ayırdında değildir. Bunun nedenini daha sonra anlar, köyde sakatlık olağan bir durumdur. Mehmet Ali'nin annesi topaldır, Salih Ağa'nın oğlu kambur, Bekir Çavuş'un kızı kördür.

Ahmet Celal, her ne kadar yaşamını ölünceye kadar bu köyde geçirme niyetindeyse de, aralarına karışmak istediği köylülerle kendi arasına görünmez bir çemberin çekildiğini duyumsar. İlk haftalar köylülerin ona karşı bir korku ve kuşku duyduklarını yüzlerinden okur. Onu, hükümet tarafından gönderilmiş bir memur, bir tahsildar, bir jandarma sanmış olabilirlerdi. Daha sonraki haftalarda artık onun bir memur veya bir tahsildar olmadığı anlaşılınca bu kez de köylülerin gözlerin-

de sinsi bir alay hisseder. Her yerde, her dakika, yıkanırken, giyinirken, tıraş olurken sanki gözleniyordur. Ahmet Celal, Mehmet Ali'ye neden her yaptığı şeyin köylülerin bu kadar tuhafına gittiğini sorar. Mehmet Ali kendini tutamaz nasihat eder gibi konuşur : "*Beyim her gün tıraş olmayıver, Beyim bu dağın başında sabah akşam dişlerini fırçalamak neyine gerek, Beyim bizde saçlarını kadınlar tarar, Beyim geceleri sabahlara dek mırıl mırıl ne okuyup durursun? Seni büyü yapar sanırlar*". Ahmet Celal, Mehmet Ali'nin yavaş yavaş değiştiğini, asker olmadan önceki haline döndüğünü gözlemler, bunu geriye doğru bir gelişme olarak yorumlar.

Ahmet Celal, köy kadınlarının köy içinde onunla her karşılaştıklarında arkalarını dönmelerine, ya da yere çömelip başlarını örtmelerine, bu hareketleri başka erkeklere değil de yalnızca ona karşı yapmalarına bir anlam veremez, bunun nedenini Mehmet Ali'ye sorar. "*Yabansınız da ondan beyim*" cevabı yalnızlık duygusunu daha da artırır.

***

On-iki yıldır dul olan, kırk mı yoksa elli yaşında mı olduğu belli olmayan Mehmet Ali'nin annesinin eli ayağı sanki topraktan sökülmüş bir ağacın kökleri gibidir. En ağır yükleri, alnından tek bir ter akmadan taşıyabilen Zeynep kadının vücudu bir meşe kütüğü kadar sağlamdır. Evde ürettiği yağı, yoğurdu, peyniri, sucuğu evde kimseye yedirmez, tattırmaz, kasabaya götürüp pazarda satar. Ahmet Celal, bunların bir kısmını kasabadaki fiyatın iki katını vererek satın alır, ama Zeynep kadın yine de memnun olmaz, çünkü ona göre paranın bereketlisi pazarda kazanılanıdır, bu yüzden pazara gitmek için çoğu zaman sabah şafak vakti hiç kimseye haber vermeden yola çıkar.

Mehmet Ali'nin kardeşi İsmail, 14 yaşındadır ama 10-11 yaşlarında bir çocuk gibi, daha çok da bir cüce gibi görünmektedir. Bir keresinde annesi İsmail'in kasabadan geç gelmesine çok öfkelenir, altına alıp öyle bir döver ki, Ahmet Celal Zeynep kadının elinden İsmail'i çekip alarak kendi odasına götürmek zorunda kalır. İsmail odada büzüşüp kalır, bir süre sonrada uykuya dalar. Ahmet Celal'in içini İsmail'e karşı derin bir acıma duygusu kaplar. Bu zavallı köylü çocuğunun iki üvey anası – birisinin demin onu döven anası, diğerinin de onu her gün döven, doğduğundan beri her gün döven yurdunun – olduğunu, ikisinin arasında böyle kavrulup gittiğini düşünür. Onun yarın gençlik çağına gireceğini düşününce, gözünün önüne savaşta gördüğü o genç erler gelir. Yırtık şalvarları, kırmızı mintanlarıyla yalınayak gelişlerini, sonra haki elbiseleri içinde kah sırtüstü, kah yüzükoyun düşüp ölüşlerini hatırlar.

***

Ahmet Celal, köyün zengini Salih Ağayı tanıtır bize. Zengin olmasına karşın kılık kıyafetiyle bir dilenciden farkı yoktur. Kışın en soğuk gününde bile ayağına çorap giymez. Arkasına bastığı ayakkabısının içindeki çatlak topuklu ayağı, Salih Ağanın duygu dünyasının aynasıdır sanki. Eğer ayak başparmaklarından birini ovuyorsa canı bir şeye sıkılmıştır, eğer ayakkabısını ayak parmaklarından birinin ucunda hafif hafif oynatıyorsa keyfi yerindedir. Eğer çıplak tabanlarını yüzünüze doğru uzattıysa, yeni gasbettiği lokmayı sindirmeye çalışıyordur, eğer sizin hakkınızda kötü bir plan yapmakla uğraşıyorsa ayakları iki büklüm altında saklıdır. Sinsi sinsi avına yaklaşan bir tilki görmek isterseniz, Salih Ağanın yürüyüşüne bakınız. Buna karşın Salih Ağa köyde etkin bir kişidir. Köylü onu akıllı adam olarak bilir, ona akıl danışır.

Ahmet Celal'in köy kahvesinde oturup konuşabildiği Bekir Çavuş, yirmi-üç yıl askerlik yapmıştır. Bu yüzden çok yer gezip görmüştür. Gezip gördüğü yerleri uzun uzun anlatır, ona göre hemşerilerinin bu kadar geri kalmalarının nedeni kendisi gibi gezip görmemiş olmalarıdır.

Bir gün köyün kahvesinde Mehmet Ali, Bekir Çavuş, Salih Ağa ve Muhtar ile birlikte otururken onlara, İstanbul'a ve İzmir'e emperyalistlerin asker çıkardığını, padişahın, sadrazamın, hükümetin bir egemenliğinin kalmadığını, halka eziyet edildiğini, Urfa ve Antep'te kanlı olayların olduğunu anlatır, fakat yanındakilerin yüzlerinde ne bir hayret ne bir dehşet ne de herhangi bir ilgi izi göremez. Ahmet Celal sözü ırz, namus, din imana getirir ama dinleyenlerde yine herhangi bir tepki göremez, yalnızca Mehmet Ali "*Beyim, Allah vere de bizi tekrar askere almasalar.*" der.

Ahmet Celal ara sıra da olsa İstanbul gazetelerini alıp okuyordur, ilk İnönü zaferini de bu gazetelerden öğrenir. Bu onun için günlerce süren bir sevinç kaynağı olur. Köyde kimle karşılaşsa çevirip bunu anlatır, sokaktaki çocuklara, arkasını dönen kadınlara bile. Köydekiler de ise hiçbir sevinç, şenlik havası göremez. Kasabaya giden muhtar yeni haberler ve düşüncelerle köye döner. Fakat bu haber ve düşünceleri Ahmet Celal'le pek paylaşmak istemez. Başkalarından duyar, Muhtarın getirdiği haberlere ve düşüncelere göre; Kemal Paşa'nın açtığı yol, çıkmaz bir yolmuş. Hem de çok tehlikeliymiş. Çıkmaz bir yolmuş, çünkü padişah kendisiyle beraber değilmiş. Padişah düşmanla çoktan barış yapmış. Sonra Avrupa diye bir kraliçe varmış, o işe karışmış, ben sizin müşkülünüzü hallederim demiş. Tehlikeli bir yolmuş, çünkü, düşman yalnız İzmir'de çoğunup otururken, Kemal Paşa'nın ettiklerine kızıp daha ileriye varmış. Bursa'ya gelmiş, sonunda geçen gün İnönü'ye dayanmış.

Ahmet Celal duyduklarına öfkelenir, köyden uzaklaşıp Porsuk Çayı'nın kıyısı boyunca yürümeye başlar. Saatlerce yürüdükten sonra kavak ağaçlarının bulunduğu serin bir koruya gelir, korunun içinden küçük bir dere akıyordur. Ahmet Celal kendini bir vahaya gelmiş gibi duyumsarken birden bir kadın gülmesi duyar, dönüp bakınca bir genç kızın ağaçların arkasına doğru kaçtığını görür. Kız bir ağacın arkasından ona gülümseyerek bakıyordur, Ahmet Celal gördüklerine inanamaz, yeşil iki göz ve iri beyaz dişleriyle gülümseyen bir köylü kızı. Ahmet Celal da ona gülümseyince kız ağaçların arkasına saklanır. Ahmet Celal kızı ürkütmemek için dereyi atlayıp geri döner. Kızın onu ağaçların arkasından izlediğini duyumsar, dereyi atlarken sanki içinden ağır bir şey yuvarlanıp düşmüştür, hafiflemiştir.

***

Ahmet Celal, bir gün köyde olağanüstü bir durum olduğunu sezer. Bayram değildir, bir düğün yoktur ama herkesin bir heyecan içinde evlerde toplandığını, insanların yüzünün güldüğünü görür, Zeynep kadın bile gülümsüyordur. Herkes birbirine "*geldi ... görmedin mi*?", "*geldi ama çok kalmayacakmış..*" diye söz eder. Mehmet Ali'den alır haberi, Şeyh Yusuf diye bir mübarek büyük adam gelmiştir köye. Her yıl gelip hastalara okuyup üflermiş, köylüye güzel öğütler verip yol gösterirmiş.

Ahmet Celal, bu Şeyh Yusuf'u tanımak ister, hep birlikte muhtarın evine giderler. Şeyh Yusuf'un oturduğu oda tıklım tıklım doludur. Sırtında eski bir yeşil cübbesi, saçı sakalı kirli Şeyh Yusuf bağdaş kurmuş oturuyordur. Kalabalık Ahmet Celal'in içeri girdiğini görünce dağılır. Şeyh Yusuf'un rahatı kaçar. Ahmet Celal'in merhabasına ters cevap verir, ayakkabılarını koltuğunun altına sıkıştırıp odadan kaçar. Şeyh Yusuf, bu olaydan sonra köyde her yıl kaldığından daha az kalır. Şeyh Yusuf'un gidişinden sonra köylülerle Ahmet Celal'in arasındaki uzaklık daha da artar. Artık ondan nefret bile etmiyorlar, ona sanki acıyormuş gibi, sanki idamlık bir mahkummuş gibi bakmaya başlarlar. Sanki "*Şeyhin gazabına uğrayan şu zavallının hali ne olacak?*" der gibi bakarlar.

Ahmet Celal çareyi bulduğu küçük vahaya kaçmakta bulur. Serinlikler içinde kafasını dinlemeye çalışır. İlk gün karşılaştığı köylü kızını görmeyi ummaktadır. Bir gün onun köyüne doğru giderken, yolda onu görür. Başka bir köylü kızla birlikte içi kirli çamaşır dolu çamaşır teknesi taşıyordur. Kız, Ahmet Celal'i görünce başörtüsünün ucuyla yüzünü kapatır, yüzünü öbür tarafa çevirir. Yine de Ahmet Celal örtünün altından kızın sedef dişlerinin parladığını sezinler. Ahmet Celal yolundan geri döner, kızın yürüyüşü, endamı İstanbul'lu kadınlardan pek farklı değildir. Bu esnada kız geri dönüp bakar, arkadaşı da dönüp bakar, gülüşürler. Ahmet Celal'in kalbi artık hızlı hızlı çarpıyordur.

***

Köydeki Süleyman ve karısı Cennet'in hikayeleri farklıdır. Süleyman'ın karısı köydeki diğer kadınlara benzemez. Mehmet Ali'nin düğününden hemen sonra Süleyman da, yakın köylerden bir kız alır, ama kız temiz çıkmaz. Cennet, küçükken başından geçen bir olayı anlatır, Süleyman da "kaza desene" diyerek susar. Buna karşın köylüler Cennet'le uğraşır, bir taşa tutmadıkları kalır. Altı ay sonra Cennet'i bir gece duvarın dibinde yabancı bir erkekle gören köylüler ellerinde sopa-

larla zina yapıyorlar diyerek üzerilerine saldırırlar. Cennet ve yanındaki adam bu saldırıya taş yağmuruyla karşılık verirler. Cennet, Homeros devrindeki esir kızlar gibi, kale duvarının üstüne çıkıp: "*Ben, yalnız kocama teslim olurum.*" diye bağırır. Kocası onu elinden tutup evine getirir. Kadının söylediğine göre, meğer o adam emmioğlu imiş, yoldan geçerken ağılın önünde karşılaşmışlar, şöyle duvarın dibinde biraz konuşmuşlar. Süleyman karısını rahat bırakır. Cennet artık köyün içinde bir çeşit gücün örneği gibidir. Kaşlarına rastık çeker, ellerine kına yakar, işlerini yaparken durmaksızın şarkı söyler, erkeklerden kaçmaz.

Süleyman, masallardaki Keloğlan gibi bir adamdır, karısının yanında süklüm püklümdür, karısına itaat eder. Filozof bir yanı vardır, kimi zaman Aşık Garip, kimi zaman Yunus Emre gibidir. Ahmet Celal için candan bir dosttur, ama Süleyman'ın en yakın arkadaşı Memiş'tir. Bazen ikisi saatlerce yan yana tek kelime etmeden otururlar, bazen Süleyman tek bir kelime söyler, Memiş cevap vermez yalnızca gülümser.

***

Bir sabah kapıya muhtar ve iki jandarma gelir, Mehmet Ali yeniden askere çağrılır. Jandarma yirmi iki köyü daha dolaşacaktır. Mehmet Ali ve diğerlerinin yirmi dört saat içinde Eskişehir'de olmaları gerekmektedir. Mehmet Ali evden ayrılırken, ev halkıyla sarılıp öpüşmez. Kız kardeşleri sessiz ağlarken, karısı hıçkırıklarını yutmak zorunda kalır. Anası Zeynep kadın ve kardeşi İsmail duvara dayanmış ona bakarlar. Mehmet Ali, eski komutanın elini öper, torbasını omzuna atar ve yürür. Yolda karşılaştıklarıyla helalleşir. Ahmet Celal, arkasından bakar, yeryüzünde tek dostu olarak gördüğü Mehmet Ali'nin belki geri dönmeyeceğini düşünür.

Oğlunun askere gidişinden sonra Zeynep kadının yüzü maske gibi hareketsizdir, günlerce ağzını bıçak açmaz. Sonunda bir gün kendi oğlunun askere alınmasına karşın Cennet'in yanındaki herifin karı koynunda saklandığından yakınır. Onun bir asker kaçağı olduğunu, Süleyman'ın evinde saklandığını, Cennet'in yatağına da girdiğini duyduğunu söyler. Cennet birini sağında birini solunda yatırırmış, Süleyman karısının üstüne yürüyünce "*Hele bir dokun, hele bir dokun, vallahi bir gün kalmam giderim.*" dermiş, bu giderim tehdidinden sonra Süleyman geceleri yorganın altında ağlar dururmuş. Muhtar kapılarına gidip o keratanın defolup gitmesini söylemiş. Ama Cennet "*Beni boşasın öyle gideriz.*" cevabını vermiş. Ama Süleyman karısını boşamak istemezmiş.

Bir gece İsmail koşarak eve gelir, heyecanla Bekir Çavuş ve birkaç köylünün imamla beraber Süleyman'ın evini bastığını, bağrış çağrış arasında imamın Cennet'e "*....haydi çık buradan, gayri şer'an Süleyman'ın yanında kalamazsın.*" dediğini ama Süleyman'ın "*amanın itmeyin amanın itmeyin*" diye bağırdığını anlatır. Ertesi sabah Cennet ve o herif erkenden köyden ayrılırlar. İşte Süleyman o günden sonra kara sevdaya tutulur. Yemeden içmeden kesilir, gözlerini bir noktaya dikip öyle saatlerce kalır. Arkadaşı Memiş yanına gelir, ikisi saatlerce hiç konuşmadan otururlar. Süleyman'ın bu kara sevdalı halleri Ahmet Celal'i de etkiler. O da Dulsine'sini* gördüğü köye gidip gelmeye başlar. Kendisini Dulsine'sine giden Don Kişot gibi duyumsar.

O gün koruluğa girdiğinde birden ona rastgelir. Kız Ahmet Celal'i görünce koşarak ağaçların arkasına saklanmaya çalışır, ama Ahmet Celal bu kez onunla konuşmaya kararlıdır. Ona yaklaşarak neden kaçtığını sorar, ona bir kötülük etmeyeceğini söyler. Kız yalvaran bir sesle "*Aman etme güzel gardeşim, aman etme, halam görür.*" der, neredeyse ağlayacaktır.

***

Köyün zengini Salih Ağa, Zeynep kadının yıllardır ekip biçtiği tarlanın kendisine ait olduğunu iddia eder. Oğlu askere giderken gözünden tek bir damla yaş gelmeyen Zeynep kadın, tarla elinden gidecek diye ağlamaya başlar. Tarla o yıl Ahmet Celal'in hesabına ekilip biçilmektedir. Ahmet Celal hemen Salih Ağa'nın yanına gider, ama Salih Ağa onun söylediklerini ne duyar ne de bir cevap verir, yavaşça oradan sıvışır evine kaçar. Ahmet Celal onu tam evine girecekken yakalar. Salih Ağa dudaklarında silik bir gülümsemeyle "*Senin nene gerek*" diyerek içeri girer. Muhtara gider ama muhtar kendisini evde yok dedirtir. Olanları imama anlatır ama imam başını önüne eğer, su-

sar. O günden sonra Ahmet Celal ile Salih Ağa arasında bir mücadele başlar.

Bir gece bir kadın haykırışıyla uyanan Ahmet Celal, Mehmet Ali'nin karısının bir oğlan doğurduğunu öğrenir. İsmail, Ahmet Celal'le sohbet ederken üç aydır yavuklu olduğunu, bu yıl ürün iyi olursa mutlaka evleneceğini söyler. Ahmet Celal onun için çok erken olduğunu daha bıyığının sakalının bile çıkmadığını söylese de, İsmail kızın kendisini istediğini, halasının izin vermemesine halinde onu kaçıracağını söyler. İsmail evlenirse, bir türlü büyümeyen vücudunun daha gelişeceğini düşünmektedir.

***

Bu köye gelirken, köylülerin arasına karışıp onlar gibi yaşamayı uman Ahmet Celal, kendini bir çanak suda bir damla zeytinyağı olarak görür, ne suya karışabiliyor ne de dibe çöküyordur. Tıpkı bu toplumun kaynağı sayılan aydınları gibi. Eğer aydınlar bir toplumun kaynağı iseler, neden bu köydeki Bekir Çavuş veya Zeynep kadın veya İsmail ile onun arasında hala bir bağ yoktur. Ahmet Celal geldiği günden beri köyün insanlarıyla arasındaki uzaklığın sürdüğünü, köydeki hayvanlarla kurduğu sıcak ilişkiyi, bir İsmail'le bir Zeynep kadınla kuramadığını düşünür. Geçen gün Zeynep kadının kendisinden yakındığını işitir. Zeynep kadın, onun bütün işlerine karıştığından, Salih Ağa'yla arasını bozduğundan, geldiğinden beri evin beti bereketinin kalmadığından, İsmail'in şımarıp kimseyi dinlemediğinden şikayet ediyordur. Ahmet Celal düşünür "*Onlar gibi olmak, onlar gibi giyinmek, onlar gibi yiyip içmek, onlar gibi oturup kalkmak, onların diliyle konuşmak...haydi bunların hepsini yapayım. Fakat onlar gibi nasıl düşünebilirim? Nasıl onlar gibi hissedebilirim?. Odamı dolduran bütün bu kitapları yakmak... bu resimleri, bu levhaları ayaklarımın altına alıp ezmek. Neye yarar? Hepsi benim içime girdiler. Bende silinmez, kaçınılmaz, yıkanıp temizlenmez izlerini bıraktılar. Benim iç duvarlarım, bütün bu yabancı nakışlar, çizgiler, işaretler, renkler ve hiyerogliflerle doludur. Dış cephem değişmiş neye yarar? Ben asıl ben, bu toprağın malı olmayan ve hepsi dışarıdan gelen maddeler ve unsurlarla yoğrula yoğrula adeta sınai, adeta kimyevi bir şey halini almışım.*

Geçen gün, kırlarda dolaşırken ayağım bir konserve kutusuna çarpmıştı. Durup bakmıştım. Bu kutu Amerika'dan gelmiş bir kutuydu ve üstünde İngilizce bir şeyin adı yazılıydı. Bu kutuyu buraya hangi yolcu bıraktı? Kim bilir ne zamandan beri kaldı bilmiyorum. Fakat tuhaf bir ilgiyle eğildim, elime aldım, baktım adeta bir eski aşinayı görür gibi oldum. Ben bu topraklarda işte bu teneke kutunun eşiyim."

Ahmet Celal, aslında gerçeğin köydeki insanların yaşamlarında, Salih Ağa'nın ayaklarında, Zeynep kadının buruşuk yüzünde, İsmail'in gözlerinde olduğunu düşünür. Söğüt ağacının altında otururken, çetin bir çalışmadan sonra tarlalardan kerpiç evlerine dönen köylüleri gördüğünde, kendisini garip, anlamsız ve yararsız bulur.

***

Bir gün köye Aşar** memuru gelir, onu Salih Ağa karşılar, daha sonra Bekir Çavuş, muhtar ve imam yanlarına gelir. Ahmet Celal, Aşar memuruna sorular sorar, aldığı cevaplar onun için çok memnun edicidir. Artık memur aylıkları düzenli ödeniyordur, üzerinde iki bin lira emanet parayla yolda olmasına karşın kılına dokunan olmamıştır, her taraf güven içindedir.... Ahmet Celal, Milli Hükümetin başarılarını duymaktan son derece memnun olur. Ahmet Celal, uzaktan geçen, cepheye cephane taşıyan kağnıları görür. Köyün yakınından geçen askerleri veya subayların bazılarını köyde konuk eder, onlarla konuşur. Konuştuğu subayların, I. Paylaşım Savaşı'na katılan subaylardan çok farklı ruh ve düşüncede olduğunu görür. Bu subaylar "*Mutlaka yeneceğiz*" diyorlardır.

***

İsmail de son zamanlarda bir değişiklik vardır, uzun saatler ortalarda kaybolur, nereye gittiğini ne yaptığını kimse bilmez. Zeynep kadın öfkeyle üstüne saldırınca da "*Hele bir gel, hele bir gel*" diye karşılık vermeye başlar. İsmail sanki taze bir kuvvetle canlanmış gibidir. Eskiden sigara içmeyen İsmail sabahtan akşama içer olur.

Ahmet Celal son zamanlarda Dulcine'nin köyüne giderken yolda sık sık İsmail'le karşılaşmaya başlar. İlk zamanlarda onu görmezliğe gelmesine karşın bir gün korulukta karşılaşırlar, ikisinin

de canı sıkılmıştır, yan yana köye doğru yürürler. Ahmet Celal dayanamaz "*yoksa nişanlın bu köyden mi*?" diye sorar. İsmail, bunu doğrular, nişanlısı Emine'nin onu bildiğini söyler. Ahmet Celal'in yüreği küt küt atmaya başlar, "*Bu Emine, yeşil gözlü, uzun boylu...hani güldüğünde vakit bembeyaz dişleri var. O mu*?" diye sorar. İsmail sırıtarak "*Hee o ya.. hee o*" der. Artık Ahmet Celal'in kulakları uğulduyordur. İsmail, kızın "*Kolu yok bir herif buraya gelir. O senin ağan mı*?" diye sorduğunu söyler. Ahmet Celal, kesik kolunun ağrısını duyar, sağ yanı zonklamaya başlar. Bütün gece sağ yanı ağrır. Yeniden, köye ilk kez gelmiş gibi, kendisini yalnız, garip ve öksüz duyumsar. Burada her şeyin taş, toprak, insan, hayvan her şeyin ona karşıt olduğunu düşünür. Buna karşın İsmail ne kadar güçlü görünmektedir. Doğa onu evirmiş, kıvırmış daha on-yedisine gelmeden bir yaşlı adam gibi buruşturmuştur. Ormanın tüm özelliklerini bilen genç bir goril gibi, bölgenin en tatlı meyvesine pençesini atışmış, sırıtarak onu avucunun içine almıştır. Bütün gece gözüne uyku girmez, karanlığın içinden Emine'nin beyaz dişleri, sedef taneleri gibi parlar. Emine'nin narin, alımlı, endamlı bir söğüt dalı gibi üzerinde salındığını düşünür. İsmail'in bir tırtıl gibi bu dala tırmandığını düşünmek bile istemez. Kendine şaşırır, Emine'yi bücür İsmail'den kıskanmaktadır.

Günlerce dağda bayırda dolaşır, başka şeylerle uğraşmaya çalışır ama hepsi boş, kendini hep Emine'nin köyünün yakınında bulur. Ahmet Celal merak eder, acaba Emine, İsmail'e varmaya gönülden razı mıdır? Bir gün korulukta Emine'yle karşılaşınca bunu ona sorar. Emine gülerek omuzlarını silker "*Ne bileyim ben, ne bileyim... Halam bilir.*" diyerek kaçar. Ahmet Celal, derenin kenarına oturur ve böğüre böğüre ağlamak ister.

***

Köyde kış hazırlıkları başlar. Soğanlar kurutulur, dibekler günlerce bulgur kırar, buğdaylar öğütülür, deste deste yufkalar yapılır. Cevizler damlar üstüne serilir, kadınlar taze tezek topaklarını duvarlara yapıştırır. Zeynep kadın, kızları ve gelini günlerce bu tür hazırlıklarla uğraşırken, Ahmet Celal ve Mehmet Ali'nin küçük oğlu kapının eşiğinde oturup onları izlerler. Ahmet Celal, bu insanları karıncalara benzetir, çalışmalarını hayranlıkla, saygıyla izler.

Rüzgarların sert estiği bir gece, Ahmet Celal'i uyku tutmaz, yatakta döner durur. Birden rüzgarın uğultusuna köpek havlamaları karışır. Penceresine açıp kim o diye sorunca, Süleyman'ın köye döndüğünü anlar, sanki dalgalı deniz bir cesedi sahile atar gibi. Süleyman başından geçenleri anlatır : günlerce köy köy dolaşıp Cennet'i aramıştır, sonra ikisini bir köyde bulur. Cennet ona namusunu temizlemesi gerektiğini, bunun için önce kendisini boşamasını sonra hülle evliliği yaptıktan sonra yeniden evlenebileceklerini söyler. Hülle yapacağı erkek Cennet'in aşığıdır. Süleyman bunlara inanır, Cennet'i boşar, aşığı ile evlenmesini bekler ama bir daha Cennet'i göremez. Görmek isteyince de Cennet'in aşığı yumruklarını gösterip onu kovar. Süleyman günlerce aç susuz dolaşır, yeniden Cennet'i görmeyi umar ama göremez, köye geri döner.

Kışın Mehmet Ali on gün köye izinli gelir. Askerde rahat olduklarını, eskisi gibi dövme, sövme olmadığını, yiyeceklerinin bol olduğunu anlatır. Bir kere istasyonda Mustafa Kemal Paşa'yı, birkaç kez de İsmet Paşa'yı görmüştür. Ahmet Celal heyecanla sorular sorar, fakat Mehmet Ali bu sorulara dolu dolu cevaplar veremez. Mehmet Ali gitmeden önce İsmail'i bir iyice döver. İsmail bu dayaktan sonra daha da ahlaksızlaşır, gözlerinde bir yabani hayvan anlatımı vardır. Ahmet Celal, İsmail'in kendisinden kuşkulandığını, garaz bağladığını sezinler. Kendisine başka bir ev bulmaya karar verir.

Bekir Çavuş'un köy çıkışında bulunan depo olarak kullandığı eve yerleşmeye karar verir. Yeni evi, yüzü dağa doğru, bütün köye arkasını çevirmiş bir evdir. Üstte iki odası, altta bir ahırı olan evi Süleyman ve Memiş yardımıyla onarır. Bu süreçte Süleyman ile ahbaplığı ilerler, bazen birlikte yemek yerler, bazen aynı odada saatlerce karşılıklı oturup tek kelime konuşmazlar, havanın iyi olduğu günlerde beraber dolaşırlar.

***

Bir akşam muhtar elinde bir kağıtla gelir, kasabadan bir haber getirdiğini, alıp okumasını, iyi ha-

berler olduğunu, savaşın kazanıldığını duyduğunu söyler. Ahmet Celal kağıdı açıp okur, İkinci İnönü Zaferi kazanılmıştır, muhtar beklemeden yatsı namazına gitmiştir, sevincini Süleyman'la paylaşır. Gazetelerden İstanbul Hükümeti heyetinin Ankara'ya gittiğini okur. İstanbul ile Ankara arasında çelişkiyi düşünür. Ankara'ya doğru ilerleyen düşmanın ayağında İngiliz kundurası vardır. Anadolu köylüsü ise çıplak ayakla, kağnılarla gülle taşıyordur. Askere çarık yapmak için ölmüş bir mandanın derisini yüzen insanlar görmüştür. Eskişehir'de demiryolu raylarını söküp eriterek top kaması yapanları işitmiştir. Tüm bunlar Ahmet Celal'in zafere olan inancını pekiştirir.

***

Sonunda bir kara eşek sıpası edinir, o ahırda durdukça Ahmet Celal, çocukça bir sevinç duyar, tıpkı çocukluğunda olduğu gibi, sanki yeni bir oyuncak edinmiştir. Emine'yi hayal eder. Eğer Emine İsmail'den cayıp Ahmet Celal'e yâr olsa, ilk önce onu, o giydiği kat kat kaba elbiselerinden kurtarmayı düşler. Ona yakası açık bürümcük bir gömlek ve bileklerinden büzmeli bir şalvar giydirecektir. Ahmet Celal çalışırken, Emine'nin ona hizmet etmesini ve ayakta beklesini isteyecektir. Emine onun için sanki iri bir Van kedisidir, bu kediyle oynaşmaktan haz alacağını düşünür. Bu düşünceler Ahmet Celal'e o kadar yapılabilir gelir ki, hemen Emine'nin köyüne giden yola koyulur. İlkbaharın ılık ve taze kokan havası Ahmet Celal'e umut ve cesaret verir. Emine'nin halasıyla doğrudan konuşmaya karar verir. Emine'yi beğendiğini, kimsesiz olduğunu, bu kolsuz haliyle kendisine candan bakacak bir yoldaşa muhtaç olduğunu anlatmayı düşünür. Bu düşüncelerle köye vardığında, çoktan cesaretinin yarısını kaybetmiştir. Köyün içinde insanların ona acayip baktığını görünce cesareti iyice kırılır, köyden kaçarak uzaklaşır.

Yine de Emine'yi almak düşüncesinden caymaz, konuyu Bekir Çavuş'a açmaya karar verir. Bir gün *"..bu yalnızlık da canıma tak etti. Bir yoldaşa ihtiyacım var, bana candan bakacak biri olmalı"* diyerek konuyu açar. Kendisine candan bakacak, güçlü kuvvetli bir köylü kızıyla evlenmeyi istediğini söyler. Bekir Çavuş şaşırır. Ahmet Celal Emine'yi almak istediğini, gerçi İsmail'in de onu istediğini, eğer aralarında henüz bir nikah filan olmadıysa der. Bekir Çavuş da karısının bu işe aracı olabileceğini düşünür. Bekir Çavuş'un karısı Emine'nin halasıyla konuşmaya gidecektir. Ahmet Celal artık heyecanla beklemeye başlar ama aynı zamanda bir pişmanlık da duyar. Eğer bu yaptığı duyulursa Zeynep kadın onun hakkında ne düşünecektir, İsmail ona nasıl bakacaktır. Yaptığının hiçte mertçe olmadığını düşünür. Bir de geri çevirilirse ne yapacaktır, hemen Bekir Çavuş'a giderek bu işten caydığını söyler. Bekir Çavuş düşünceli düşünceli *"Zaten o kız sana yaramaz.....elin yabanına varmam demiş...bizim köylerin kızları tuhaftır, yabancıdan ürkerler.."* der. Ahmet Celal bu sözleri duyunca ağlamakla gülmek arası bir şaşkınlık yaşar. Sendeleyerek eve gider, sedire uzanır. Kendini bir çalılığın üstüne çırılçıplak düşmüş gibi duyumsar, her yanı diken dikendir. Her zaman yanında olan sessiz arkadaşı Süleyman bile artık fazla geliyordur, onu evden kovmak ister. Bir gün uyandığında Süleyman evde yoktur, akşam gelir diye bekler ama Süleyman gelmez. Ertesi gün de gelmez. Ahmet Celal evden çıkıp onu armaya başlar. Memiş'e sorar, Süleyman'ın Mescid'te olduğunu öğrenir, yanına gider. Ama Süleyman Ahmet Celal'in çağrısına uymaz eve dönmez. Ahmet Celal artık yalnızdır, ikinci bir Robinson Crouse gibidir. Oturduğu evin bir ıssız adadan ayırdı yoktur. Günün birinde bir gemi alıp onu oradan kurtaracaktır. O geminin adı olsa olsa Anadolu ordusudur. Onu bekliyordur. Yalnızlık dinmeyen bir sızıdır onun için. Kendini yapayalnız duyumsarken, bunun suçlusu olarak kendisini, Türk aydınını görür : *"Bunun nedeni, Türk aydını, gene sensin. Bu viran ülke ve yoksul insan kitlesi için ne yaptın? Yıllarca, yüzyıllarca onun kanını emdikten ve onu bir posa halinde katı toprak üstüne attıktan sonra, şimdi de gelip ondan tiksinmek hakkını kendinde buluyorsun. Anadolu halkının bir ruhu vardı, nüfuz edemedin. Bir kafası vardı, aydınlatamadın. Bir vücudu vardı, besleyemedin. Üstünde yaşadığı bir toprak vardı! işletemedin. Onu hayvani duyguların, cehaletin, yoksulluğun ve kıtlığın elinde bıraktın. O katı toprakla kuru göğün arasında bir yaba-*

ni ot gibi bitti. Şimdi elinde orak, buraya hasada gelmişsin. Ne ektin ki, ne biçeceksin? Bu ısırganları, bu kuru dikenleri mi? Tabii ayaklarına batacak. İşte, her yanın yarılmış bir halde kanıyor ve sen, acıdan yüzünü buruşturuyorsun. Öfkeden yumruklarını sıkıyorsun. Sana ıstırap veren şey, senin kendi eserindir, senin kendi eserindir."

***

Artık ev hizmetine Emeti kadın bakıyordur. Emeti kadının on-bir, on-iki yaşlarında öksüz bir torunu vardır. Bir genç tanrı kadar güzel olan Hasan, köyün sürüsüne çobanlık yapmaktadır. Ahmet Celal, onu geç tanımıştır. İsmail ile karşılaştırıldığında Hasan'ı ağırbaşlı, görev ve sorumluluklarını anlamış bir insan olarak görür. Böyle düşürken Ahmet Celal birden ayırt eder ki, İsmail'den hiçbir düşüncesinde, hiçbir duygusunda kurtulamamıştır, İsmail hayatının kabusu olmuştur.

Ahmet Celal bir gün Bekir Çavuş'la köyün içinde geçerken, Mehmet Ali'nin kapısının önünde Emine'yi görür, yanında Mehmet Ali'nin kız kardeşi vardır. Bekir Çavuş "*seninki kızı aldı*" der. Ahmet Celal şaşkındır, bir düğün dernek yapılmadığına göre, İsmail herhalde bu işi bir oldu-bittiğe getirmiştir diye düşünür. Gece yatakta kendine sürekli aynı soruyu sorar "*ben gerçekten ne yaptım*?" Emine'yi düşünür, acaba bu geçen bir yıl içerisinde hiç mi üzerinde bir etki bırakmamıştır. Emine, onunla konuşurken sesinin titrediğini hiç mi duyumsamamıştır, ona sevecen dolu bakışlarla baktığını hiç mi görmemiştir. Fakat artık İsmail'in buruşuk suratı Emine'nin taze yüzüne yapışmış, artık sihir bozulmuştur. Hele her ikisini aynı yatakta bir yorgan altında olduğunu düşününce, bir tiksinti duyar. Ama tiksinmek Emine'yi unutmak demek değildir.

***

Gazetelerden, düşmanın Uşak-Afyon üzerinden genel bir saldırıya hazırlandığını okur. Tüm askeri bilgilerini yoklayarak bu saldırının neden bu nokta üzerinden yapılacağını anlayamaz ama içinden bir ses ona bu savaşın mutlaka kazanılacağını söyler. Buna karşın havada bazı söylentiler dolaşmaya başlar. Bu söylentilerin hemen hepsi bütün köylerde bütün ağızlarda birbirinin aynıdır. Sanki bir radyodan yapılan siyasi bir propaganda gibidir: Bu gelenler, öyle düşman ordular filan değilmiş. Avrupa adlı bir Kraliçenin bizi çetelerin elinden kurtarmak için gönderdiği yeşil sarıklı evliyalarmış. Bu Kraliçe bizi kurtardıktan sonra İslam olacakmış, Kemal Paşa'nın ne yazık ki bundan haberi yokmuş.....zaten bu yeşil sarıklı evliyalar ne tüfek kullanırmış ne top. Bir okuyup üfürdüler mi, önleri dümdüz olup yürürlermiş.

Tam o günlerde köye Şeyh Yusuf gelir. Köyün altı üstüne gelir. Emeti kadın, Ahmet Celal'in evine iki gün sonra uğrar. Ahmet Celal, Şeyh Yusuf'un ne anlattığını sorar. Emeti kadın yine aynı şeyleri anlatır, yeşil sarıklı evliyalar, Müslüman olmak isteyen Kraliçenin yapacakları....

Artık köyün üstünden uçan uçakları görmeye başlarlar. Bir keresinde uçaktan kağıtlar atılır. Bekir Çavuş dışında, köylüler kağıtta yazılanlara inanırlar. Kağıtta "*Eskişehir, Kütahya'yı aldık. Yarın öbür gün buralara kadar geleceğiz. Sakın yerlerinizden, yurdunuzdan olmayınız. Biz size kötülük etmeye gelmiyoruz. Halife ve Padişah bizimle beraberdir. Biz sizi Kemal'in çetelerinden kurtarmak için harp ediyoruz.*" Köylüler bu yazılanlara sevinirler, yalnız Bekir Çavuş endişelidir, köye gelirlerse ne var ne yok sömüreceklerini söyler, kaçıp saklanmayı önerir. Salih Ağa sırıtarak "*Ben işittim. Aldıkları, yedikleri şeylerin hep parasını verirlermiş.*" der. Ahmet Celal bu konuşmaları uzaktan içi burkularak izler, ağzını açıp bir şey söylemek istemez. Köyden ayrılıp içerilere doğru yürümeyi düşünür, belki Ankara'ya yaralıları taşıyan bir trene atlayabilirim, hiç olmazsa bu trajedinin anlamını bilen insanlarla beraber olurum diye düşünür. Sonra köyde kalmaya, gelen düşman askerleriyle çarpışmaya karar verir.

Birkaç gün sonra köyün yakınından bir göç seli akmaya başlar. Cephenin çözüldüğünü anlar. Bu göç seliyle beraber biraz yürüyünce, onların Eskişehir halkı olduğunu anlar, içlerinde Kütahya'dan, Bilecik'ten gelenler de vardır. Çoğu kadın, ihtiyar ve çoluk çocuk olan bu göç seli nereden geldiğini söyleyebiliyor ama nereye gideceklerini söyleyemiyorlardır.

(Sürecek)

KONUŞ EY TOHUM

Vuruldu su ve ışık
Mihrap kırıldı
Ay küstü
Sen sustun
Ağlasaydın hiç olmazsa
Kuşları gördüm
Uçarken çok, ağlarken az

Acı sim ve siyahtı
Cesaret tuzla buz
Işık az
Az düşün
İnsanlığı kalleşçe vurmayı seven
Kılıç niye kutsanır?
Şair yakmak neden yasaldır?
İnfaz neden anayasadan önce gelir?

Konuş ey tohum
Yoksul bir çocuğun
Çaldığı erik,
Kurduğu düş,
Bildiği masal,
Yediği dayak,
Emdiği süt kadar konuş
Susma n'olur

Uçuşmadan önce Zühre'de gülümseme
Gün gülünde ışıltı
Bitmiş sayılmaz her şey

Ak
En yakın bulduğum denize doğru
Kıraç ovaları yırtarak ak
Sula
Yaşam ver
İlla ki çocukları sevindir
Sıradağ görkemiyle doğrul ve yürü
Kuş uyumlarını sırtına al ve yürü

İnsanlar gördüm
Ölürken çok, yaşarken az

Arzu KÖK

Tuğrul Asi Balkar'ın Toplu Şiirleri: "Biriken"*

Hasan AKARSU

Ozan, yazar *Tuğrul Asi Balkar* 1960 doğumlu olup şiirleri ve yazıları birçok yazın dergisinde yayımlandı. *"Bir Sevinç Depremi"* ile 1993 Sabri Altınel Şiir Ödülü'nü kazandı. *"Biriken"* adlı yapıtında tüm şiirleri yer almaktadır. *Metin Fındıkçı*, yazdığı önsözde, *Balkar*'ın az şiir yazarak Türk şiirine damgasını vuranlardan olduğunu vurguluyor.

Biriken, ozanın üç şiir yapıtını kapsıyor: *Bir Sevinç Depremi, Vazgeçmeler Ustası, Buzdan Parantez.* Önceki yazılarımda *Balkar*'ın nehir şiirler yazdığını, güzel, soluklu ve etkili söyleyişiyle ilgi çektiğini, zengin bir şiirin ardında olduğunu, kendine özgü söyleyişi yakaladığını belirtmiştim. Toplu şiirlerde, bu izlenimlerimin doğrulandığını gözlemledim. *"Dokunur dokunmaz bir sevinç depremi"* yaşayan ozan, etkileyici dizelerle, soluklu bir anlatımla ilgi çekiyor. *"Kuşatmalar Coğrafyası"* bu saptamaya en iyi örneği oluşturuyor: *" ...nereye göçmen gözlüm / nereye böyle yaralı / nereye böyle kararlı / her yer kan ve cam kırıkları / geceden çalınmış / ne bir ses / ne bir kimse / gider mi gider gitme desen de..."* (s.16)... *"dün olunca sustuğumuz her çiçekte/ bir eylül izi ve gözyaşı/ dün olunca sevgi hani o içli sızı //...dün olunca umudun içinden / dün olunca bizimdir güzel günler/ diyen kardeşin yarasına basılan yaşam / gider mi gider gitme desen de..."* (s.21). *"Bir Sevinç Depremi"*ndeki şiirler gençliğin kırıldığı, öldürüldüğü yılları yansıtıyor. Gençlerin, kadınların, erkeklerin, yaşlıların, gökkuşağının paramparça olduğu yıllar geçiyor gözümüzün önünden. Zamanın her şeyi alıp götürdüğünü, işkencelerin, yasakların insanları bezdirdiğini anımsıyoruz yeniden. Ozan, içindeki insanı unutmadan yazıyor şiirlerini. *"Yanlış rüzgârlara kanat çırpan kuşlara ne oldu?"* (s.43) diye soruyor. *"Anlat Derdi Çocuk"* şiiriyle duygusallığı, insancıllığı, tüm açıklığıyla yakaladığını kanıtlıyor:

"...Baba bana Balıkçı'yı anlat, derdi çocuk. / Büyüdü. Babası yine de elinden tutuyor. İçinde bir türlü / büyümeyen çocukluğunun elinden..." (s.60).

*"Vazgeçmeler Ustası"*ndaki şiirlerde de aynı izleklerin sürdürüldüğünü gözlüyoruz: *"...Dünya kirletilmişse/ Üstünüze sıçramış / Bir şey vardır mutlaka / Benimki iki soluk arasında / Gelip geçen zaman. / Hangisi ölüm hangisi yaşam? / Ya sizin ki?"* (s.70)... *"Ben vazgeçmeler ustasıyım. / Aşk'ı bana terk etmişsiniz zaten / Üstü...kalabilir sizde"* (s.71). Ozan, yaşamdan umduğunu bulamamanın hüznüyle yazıyor, sonsuzluğu arıyor. Öğrencilik yıllarının Ankara'sından izler yansıtıyor: *"...Ankara Kalesi / yalnızca bir kale mi / yoksa senfonik bir şiir mi / Kurtuluş Savaşı'nın yankısı"*... (s.93)... *"Ankara inanırdı bana / Kızılay'da Trakyalı bir kız sevdiğimi / İlhanilhan Kitabevi'nde mutlu olduğumu / Sen inanmasan da olur / Sonsuzluk o kadar uzak değil ya"* (s.95). Balkar, ne güzel konuşuyor iç sesiyle: *"gülüşünde dururdum ve bir gün / döneceğine inanırdım"* (s.103).

*"Buzdan Parantez"*deki şiirlerde, dünyada yaşanan acılardan izler buluyoruz. *"Felluce: Mahşer Menzili"* şiirinde, yurt sevgisi olmadan yaşanmayacağını vurguluyor: *"...sana bir sır söyleyeceğim / aç yüreğini / burası benim vatanım / camiler kenti: Felluce / ben bağımsız yaşarım / ben anasız yaşarım / ben babasız yaşarım / ben oğulsuz yaşarım / ben kızım olmadan yaşarım / ama vatansız yaşayamam..."* (s.129). Amerika da petrolsüz yaşayamazmış ya! Ozan, sevilerini de yansıtıyor. *"İşte sessizlik sesimizle buluşuyor /...Aşk adresini yitirmiş de / Gelip bizi bulmuş sevgilim"* (s.142-145)... *"İzi bende izinin: yüreğim aşkınla yeniden yaratıldı seni öpünce"* (s.155). Her ozanın şiirlerinde, yaşadığı yerlerden, çocukluğundan izler vardır. *Balkar*'da da bunu gözlüyoruz: *"...Kim unutursa çiçeklenen ağaçları / Cennet Bahçesi'nin serinliğine gitmeli / Havuzdaki ördeklere yem vermeli / Mehmet Gemici'nin yaptığı kâğıttan gemiye binmeli /...Hepimizin sığabildiği bir küçük dünya olmalı Keşan..."* (s.158-159).

Ozan, yazar *Tuğrul Asi Balkar*, *"yaşam, ölüm, aşk, toplum"* vb izleklerle, zengin bir şiirle karşılıyor okurlarını. *"Biriken"*deki şiirlerle, geçmişten geleceğe bir köprü kuruyor.

(*) Tuğrul Asi Balkar, *Biriken-Toplu Şiirler*, Serendip Yayınları, İstanbul, 1. Basım, Şubat 2012, 184 s.

Cengiz Gündoğdu'nun
ESTETİK KALKIŞMA
adlı yapıtı
Mefisto Kitapevi ve
İdefix'ten
elde edilebilir.

SİS DAĞI

Sarmış dört bucağı beyaz kanatlarıyla,
Yıldızların soluğu durmuş,
Uyuyan rüzgarın örtüsü altında
Sarı yaprak beyinler
Yeryüzünün damarlarına akıyor.
Hangi gün bu kara yanılgıyı büyütür?
Gör ki zincirle bağlanmış algı
Yaralı yaşamın saatini dinlemede,
Korkusuz gidilecek yolu bulmak
Her yüreğin işi değildir şimdi
Su gözelerini hançer almışsa,
Ama çocuklar
Gizli birer ülkedir, bekler,
Ufuk çizgisi silik olsa da sen
Gül getir, sıcaklığından ver,
El, ele dokunsun bir.

İşte kör bir mağara gibi çağ,
Nehirler ki taşlarıyla oynuyor,
Havada uyuşuk düşlerin izi
Güneş hangi burcun kelepçesinde belli değil,
Buna karşın yine de
Bir anons var dünyanın antenlerinde.
Belki de baharın yakın olması bu
Ne de olsa
At koştuğu yere varacak bir gün
Çünkü umudun büyüdüğü yerdedir cemreler.

M. Güner DEMİRAY

Nedensizliğin Kıyılarına Tutunmaktır Şiir

Asım ÖZTÜRK

Düşündüğümüz, düşünerek yaptığımız onca eylemin yanı sıra, hiç düşünmeden kendiliğinden yaptığımız eylemlerle doludur yaşamlarımız.

Tasarlanandan çok, tasarlanmadan yaşanan gerçekliklerden beslenen ve giderek bu soyut durumları biriktirmekten, dolup taşmaktan kaynaklanan eylemlerimize bir ad koymakta zorlanırız. Ayırdına varalım ya da varmayalım yapılanların bizim yaşanmış gerçekliklerimizden birer renk ve görüntü olduğunu biliriz.

Adını koymakta zorlandığımız bu durumların içinden çıkabilmek hem çok zordur, hem de bu duruma ad koymak için büyük bir çabaya gerek de yoktur. Yaşadığımız gerçeklik aslında o durumun tam bir tanımıdır. Alışıla gelmiş tanımlara benzemese de, içinde bulunduğumuz durumu saptamada en geçerli yöntem (şimdilik) budur. Şimdilik sözcüğünü özellikle ayraç içinde yazmaya çalıştım; insan davranışlarını etkileyen ve yönlendiren o kadar çok girift nedenler vardır ki, bunları bugünün bilimsel verileri henüz çözmüş değildir.

Neden çok sert, çok olumsuz tepkiler olmasına karşın kişilerin bunu yapmaktan bir türlü vazgeçmemeleri, geçirmek için önlerine çıkarılan etkenleri ellerinin tersleriyle kenara itip, o acılı, o sancılı, o karşılığı bir türlü alınamayan davranışlarını; eylemsel davranışlarını sürdürüyor olmaları açıklanır gibi değildir.

Bu durumu kişilerin beğenisi, kendilerini bulmaları gibi işin tümüyle dışında olanlarca üretilmiş olması yeterli değildir. Hangi bilimsel (sosyalpsikolojik) gözlem ya da bilimsel ölçütlere dayandırılırsa da dayandırılsın tam bir yanıt bulunmuş değildir.

Hangi gerekçe bir insanın sayfalar dolusu, günlerini, yıllarını hatta yaşamını alan uzun yazılar yazmasının tam karşılığıdır. Kişinin kendisinin bile içinden çıkamadığı bu nedensizliğin yanıtı küçük küçük kırıntılar halinde o yazıların o resimlerin, o şiirlerin, o seslerin içindedir. Onlar bir ad konacak kadar bir bütünsellik göstermezler, renk ve koku vermezler.

Bir ozan (şair) için, bir sanatçı için o küçücük nedenselliklerden oluşan yapıtaşları, kişinin kendi yapıtaşlarıdır. Onlarla bir kimlik, onlarla bir varlık olarak boy gösteriyordur. Değişik tanımlamalarla konuyu daha ayrıntıya döksek bile bu durum hep gizemini koruyacak bir türlü kendini ele vermeyecektir.

Okuduğunuz, duyduğunuz çok değişik kanallardan beslenerek edindiğiniz söz dizimlerinin yanı sıra, onların arasına yaşayarak koyduğunuz harçlarla bir anlam, bir değer bütünlüğüne doğru gittiniz. Bunu salt yaşadıklarınızı anlamak için değil, onları sizinle var kılabilmek için, onların sizden bir parça olduğunu düşünebilmek, bir parça olduğunun altını çizebilmek için öğrendiniz. Bir zaman sonra öğrendiklerinizin de duyumsadıklarınıza, yaşadıklarınıza bir karşılık olmadığını düşündünüz. Bu düşünüm süreçleri içinde kendinizi sürekli bu sürecin bir öznesi olarak gördünüz. Örülen ve çoğaltılan bunca anlamın tam ortasında duranın siz olduğunu bilerek yeni bir durum saptaması yaptınız. Yaşadıklarınıza denk düşenin ne olduğunu sorgulamanız sizi o kaçınılmaz soruya doğru sürükledi.

Aradığınız yanıtı bulmak için (neden yazıyorum, neden yapıyorum) sorularının bir sürü ne-

densellikleri olabilirliğini gördünüz. Somut bir nedene dayandıramadığınız bu yazma, bu üretme ediminizi hem güncel koşullarda (iletişim (ün) para, değer görme, toplumsal statü) daha bir çok sıradan, sıradan olduğu kadar da anlamsızlıklara indirgeme kolaylılığını seçebilirsiniz. Bu basit, basit olduğu kadar da yüzeysel nedenselliklerle kendinizi bile kandıramazsınız. Geçmiş dönemlerin sanatçılarını, geçmiş dönemlerin ozanlarını (şair) düşünün, bugün geçerliymiş gibi görünen etkenlerin onların yaşadığı dönemler için hiçbir etkenliğinin ve adının olmadığı saptaması sizi bir daha şaşırtacaktır.

Sorunun sıradan ve yüzeysel yanıtlarla geçiştirilmesi söz konusu değildir. Asıl soruyu, bu konumsallığı yaşayanlara yöneltmekte yarar olduğunu düşünüyorum. Bu yazmak, yapmak zorunluluğu içinde bulunan onca kişinin sayıları kabarık olmamasına karşın yazılmaması, üzerinde derinlemesine düşünülmemesi ilginçtir.

Nedenselliklerin bu denli derin ve bir uçurum görüntüsü içinde olması korkunun bir başka boyutu olabilir mi? Neresinden dokunsan, giderek öznelleşen, kişinin kendisinde derin bir gizem gibi duran çok bireysel durumların genellemelere çok yatkın olduğu ilk baştan görülüyor. Bireysel olanın, yaşanmış başka kişilerin deneyimleriyle adlandırılması daha da ileriye giderek başkalarının deneysel değer yargılarıyla tanımlanması oldukça zordur.

Zor olmanın ötesinde anlamsızdır.

Tüm bunların ötesinde şiiri üretmek, şiiri sözcüklere, dizelere dönüştürmek, onu bir somut düzlem içinde okunabilir, gözlenebilir daha da öteye giderek dokunulabilir duruma getirebilmek için, hangi nedenlerin ya da hangi nedensellerin kişiyi buna zorladığı söylenebilir. Tek bir yanıt ya da pek çok yanıt bu soruların, sormadığımız usumuza gelmeyen onca soruların yanıtı olabilir.

İçinde bulunduğumuz açmazın ayırdındayım. Aynı açmazın çıkmaz sokaklarının içinde dolaşırken renkli köşe başları, açılan pencerelerden sarkan insanlar başlarının yanından uçuşarak görünen tül perdeler, birdenbire sokağa; çıkmaz ve dar olmasına karşın doluşuveren çocuklar ve onların sevinçleri. Eski bir demir kapının tokmağına elim gitse, paslı zamanların içinden çıkıp gelen yaşlı bir kadının ürkek, korku ve zaman dolu sesi. Tüm bunlar bile o çıkmaz sokağı anlamlı kılarken, orada, o derinlikte sizi, beni, onu yakalayan ne? Derinliğin kendisine özgü sesi ve güzelliği. Buradan çıkabilmek sözcüğünü kullanmadan, kullanma gereği duymadan yaşananlar. Şiirin izini sürmek için aydınlık ışık dolu bir köşe, cıvıl cıvıl insan yüklü sesler. Seslerin sizi taşıdığı yerler.

Birçok insanın ayırdına varmadığı o sesler, şiirin ana mayası, duymak, yaşamak nasıl bir nedene dayalı olursa olsun yazmak edimine sizi sürükleyen bir su, derin ve sizi özgürleştiren mavilik. Umudun, hiç ummadığınız bir zaman dilimi içinde size açılıveren kapısı.

Nedenselliklerin sorularını daha çoğaltabiliriz, yanıtları tek ve anlaşılır olmasa da; bir köşeye sıkıştırdığımızı sandığımız bir anda, hızla elimizden kayıp giden; çocukken oynadığımız bir aralıktan sızan ışık oyunu gibi. Tam tutmak istersiniz, ince zayıf parmaklarınızla sıkıca tutarsınız; bir de bakmışsınız sıktığınız avuçlarınızdan hızla kayıp gitmiş. Siz ışığın geliş yönüne doğru, ya da ışık sizin duruş yerinize göre yer değiştirmiştir.

Yaşam da her zaman yer değiştirmelerle dopdolu değil midir? Hangi anın içinde olduğumuzu düşünsel bağlamda söylemek oldukça zor. Şu anda bile, her sözcük sizi başka zamanlara götürmüyor mu, böylesine sınırlandırılamayan, değişkenliğin bu denli yüksek olduğu bir yerden şiiri ve yazın nedenselliklerini çıkarıp almak, onu bir kalıpsal zamana sığdırmak olası değil. Yazmanın kendisinde var olan, saptama bir yerlere sığdırabilme, altını çizmek en basit yaklaşımıyla onun derinselliklerine ulaştığımızı göstermez. Yaklaştığımızı sandığımız yoldan yanlış yargılar ve değerlendirmelerle uzaklaştığımızı gösterir. Tanımlamaktan çok anlamak, duyumsamak belki gittiğimiz yolun ilk başlangıcı olabilir.

Hiçbir dönem, hiçbir düzen, hiçbir baskı, kıyım, yıldırmaz onu; yazanın içinde var olanı susturamamıştır. O sesi tanımak, o sesin derinlerden gelen güzel, anlamlı, yaşamları renkli kılan yönlerini yakalayabilmek, yakalanabilecek yol kavşaklarında karşılaşabilmek ne güzel. Bu karşılaşmaların keyfini çıkara çıkara okumak nedensizlik de-

diğimiz bu sürece katılmak, bu sürecin kıyılarına tutunabilmek ne güzel.

Hiç korkmayın, yazanlar da, yapanlar da şiiri bir sonsuzluğun sesini yakalamak için kovalayanlar da sizin yaşadığınız ürpertileri içinde duyuyorlar. Nedensizliklerden birisi de bu belki.

Bunları hep sormaya, sorgulamaya devam edeceğiz. Şiiri yazanlar, tutundukları o kıyılardan seslenecekler, o derin uçurumun yankısının bir parçası olabilmek için.

Hiç sanmayın ödüller, övgüler, kayırmalar, öne çıkarmalar, nedenselliklerin kıyısına asla ulaşamazlar. Niçin, neden yazıyorsun sorularının asla düzlemleri olamazlar. Onun nedensellikleri her Ozanın (şairin) kendisinde bir gizem gibi durmaktadır. Yanına yaklaşıp ona da sormayın, o da bunun tam ve doğru yanıtını arayan birisidir ya da hiç soru sormadan o nedensellikler arasında oyun oynayan, kendini bu zaman aralığında o oyunlarla oyalayan birisidir.

Şiirin ve nedenselliklerin tek ve biricik tanığı olan ozan (şair) tüm bu yaşadıklarına ve sorularına yanıtın şiirlerin olsun.

Onlarla yetinmeye hazır ol. Sorular ve nedensellikler yaşadıklarınla örtüşerek içinde sürüp gitse de.

Dostların arasındayız! Güneşin sofrasındayız!

Kültür ve edebiyat alanında varolan **www.insanokur.org** kitap sitesi, yayın hayatına başladığı 15 Kasım 2007 tarihinden bu yana dünyada ve ülkemizde insanın kendine, topluma ve doğaya yabancılaşmasına karşı inatla ve ısrarla mücadele ederek bilimi, aydınlanmayı ve ilerici değerleri savunan bir yayın organı niteliğine kavuşmayı amaç edindi.

4 yıl boyunca genel olarak edebiyat dünyasında liberalizmin, ırkçılığın ve gericiliğin edebiyat anlayışına karşı emeğin eşitliği ve özgürlüğünden, dayanışmadan, halkların kardeşliğinden, bağımsızlıktan ve toplumcu edebiyattan yana içerikle kitap alanında varolmaya çalıştık. Yayınladığımız yazılar, tanıttığımız kitaplar insanı anlamaya, farkındalığını geliştirmeye, acılarını, sevinçlerini, isteklerini ve yaşamlarını dile getiren eserler oldu. İnsanın insanca insanlarla birlikte paylaşarak, dostluk, güven ve sevgi temelli bir yaşamı kurmaları düşüncesini benimsedik.

Ve her zaman **www.insanokur.org** olarak edebiyat alanında kararlılıkla "farkında olduğunun farkında olmak için" okumaya ve okutmaya devam edeceğimizi ilan ediyoruz.

www.insanokur.org Yayın Kurulu

Güneşin Sofrasında Söylenen Türkü
Dalgaları karşılayan gemiler gibi,
gövdelerimizle karanlıkları yara yara
çıktık, rüzgarları en serin
uçurumları en derin
havaları en ışıklı sıra dağlara.
Arkamızda bir düşman gözü gibi karanlığın yolu.
Önümüzde bakır taslar güneş dolu.
Dostların arasındayız!
Güneşin sofrasındayız!
(...)

Nazım Hikmet

Sıcak şiir

Evin kedisi kaygılı
Kıvrılıp miskin miskin yatacağı
Köşesini bulamamış ya
Ondan bu mızmızlanması

Umru mu sanki
Bizim Tekir'in
Günün en sıcak saatlerinde
Kentin sokaklarını arşınlıyor olması
Bulursa tayınını
Bugün de doyacak karnı

Hoş Tekir'e sorsan
Buna da şükür ya
Onun mekanı sokaklar
Evin kedisine öykünecek değil
Böyle kurulmuş dünyanın dengesi

Oldum olası
Yalnız bizim şair dert edinmiştir
Evin kedisi ile sokağın Tekir'inin
Bu eşitsiz durumunu

Olur mu canım Tekir
Senin bu hallerin
Evin kedisinin o halleri
Hiç normal olur mu

Ebru TUTU

Tim Winton'ın "Neighbours" Adlı Kısa Öyküsünün Türkçe Çevirisi Üzerine Yorumsal Bir İnceleme

Işıl KÖYLÜ (1)

Bu çalışmada 1984 yılında *Miles Franklin* ve 1995 yılında *Booker Prize* ödüllerini almış ünlü Avustralyalı yazar *Tim Winton*'ın "*Neighbours*" (1987) adlı kısa hikayesinin Türkçe çevirisi *Christiane Nord*'un *işlevsel çeviri kuramı* açısından incelenecektir.

Winton Avustralya'daki çok kültürlülüğü ve insanların bu hayat biçiminden çekinmemesi gerektiğini, aksine çok kültürlülüğün iyi bir şey olduğunu, yeni evli bir çift ve onların farklı bölgelerden insanların yaşadığı bir bölgeye taşınması üzerinden ustaca öyküler. Biz de *Nord*'un kriterleri vasıtasıyla bu hikayedeki yazara özgü dil kullanımı ve iletisini çevirmenin ne denli Türk okuruna aktarabildiğini ve çevirinin nasıl bir işlevle yürütüldüğünü, işlevini ne denli gerçekleştirdiğini ortaya çıkarmaya çalışacağız. Ancak incelememize başlamadan önce *Nord*'un işlevsel kuramından kısaca bahsetmemiz incelememizin daha açık bir şekilde anlaşılması açısından yararlı olacaktır.

"*Toplumun kültürü, üyelerine kabul edilebilir bir tutumla hareket edebilmek için kişinin bilmesi ve inanması gerekenleri içeren ve buna uygun rollerin benimsenmesini gerektiren bir olgudur. Kültür, kişilerin biyolojik miraslarından ayrı olarak öğrenmesi gerekenler olarak, öğrenmenin ürünlerini kapsar. Bu da bilgidir. Bu tanıma göre, kültürün maddesel bir olay olmadığını söyleyebiliriz. Nesneleri, insanları, davranışları ya da duyguları değil, bunların düzenlenmiş bir bütününü içerir. Kültür kişilerin zihninde var olan şekiller ve algılama, ilişkilendirme ve yorumlama modelleridir. Yani kültür, bilgi, yeterlik ve algılama bütünlüğüdür.*" Amerikalı etnolojist *Ward Goodenough*'un bu sözlerinden yola çıkan Alman çeviri bilimciler (*Vermeer* 1986, *Amman* 1989, *Nord* 1993, *Göhring* 1978) çeviriye işlevsel yaklaşımı kültürler arası iletişim çerçevesinde geliştirmişlerdir. İşlevsel yaklaşımın tüm detayları önce *Hans Vermeer* ve *Katharina Reis* tarafından ortak olarak yazılan kitapta ele alınmış kitabın birinci bölümünde *Vermeer* "*Skopos*" kavramını bağdaşıklık ve kültür düzeyinde, ikinci bölümünde de *Reis* yeterlik ve eşdeğerlik kavramını çeviriye işlevsel yaklaşım açısından irdelemiştir. *Vermeer* ve *Reis* tarafından ortaya atılan işlevsel çeviri yöntemi; daha sonra *Christiane Nord* tarafından geliştirilerek tüm metin türleri için (yazınsal metinler de dahil) amaca yönelik işlev ilkesi doğrultusunda uygulanabilir bir model haline getirilmiştir. *Nord* çeviri alanında üç tür amaç olduğunu ileri sürer. *Vermeer* ve *Nord*'un "*Skopos*" kuram adını verdikleri bu yaklaşım amaç, hedef, niyet ve işlev (aim, purpose, intention, function) unsurlarını içerir (*Yücel*, 2007: 39-58). *Nord* çeviri için işlev'in önemli bir kriter olduğunu ancak bunun çevirmen için kesin bir serbestliğe izin vermediğini vurgular ve kaynak metin ile erek metin arasında bir ilişki bulunması gerektiğini, bu ilişkinin de amaç (purpose ya da skopos) tarafından belirlenmesi gerektiğini söyler (*Munday*, 2001: 78) (2) Çünkü, bu kurama göre bir kaynak metnin çevirisini belirleyen en önemli etmenlerden biri, çevirilerin başka edimler gibi bir ereğe ve işleve yönelik olması, daha açık bir söyleyişle çevirmenin bir metni erek dile aktarırken kaynak metnin niteliğine göre değil, o met-

ni kendi amacına uygun biçimde değiştirip kararlar alabilmesidir. Bundan dolayı da *skopos kuramı* erek odaklı çeviri kuramı olarak kabul edilmektedir (*Yücel*, 2007: sf 129).

Christiane Nord'un "*Çeviride Metin Analizi*" çalışması metin incelemesi üzerine detaylı bir işlevsel model sunar. *Nord* öncelikle çeviri ürünün ya da aşamasının (translation product or process) iki ana türü arasında bir ayrım yapar. Bunlar belgesel çeviri (documentary translation) ve yardımcı -aracı- çeviridir (instrumental translation).

Belgesel Çeviri (Documentary translation): Kaynak metin alıcısı ve yazar arasındaki kaynak kültür iletişiminin belgesi olarak kabul eder. Kaynak metindeki belirli kültürel sözcüksel parçaların kaynak metindeki yerel renkleri sürdürmek için erek metinde de tutulduğu ve erek metin alıcısının kaynak metnin düşüncelerine ulaşmasını sağladığı ancak okuyucunun çeviri bir metin okuduğunun farkında olduğu bir çeviri. Buna aynı zamanda örnek olarak kelime-kelime çeviri, yabancılaştırılmış çeviri ve tam çeviriyi örnek gösterir.

Aracı -Yardımcı- Çeviri (Instrumental Translation): Erek metin alıcısının kaynak metni sanki kendi dilinde yazılmış gibi okuduğu metinlerdir. İşlev her iki metinde de aynı olabilir. Örneğin; bir bilgisayar programı kaynak metin alıcısı ve erek metin alıcısı için aynı işlevi görür. Ancak işlevini korumayanlar da vardır; Homer, Guliver'in Maceraları.

Nord, *Vermeer* ve *Reiss*'ın görüşlerini benimsemesine rağmen daha kaynak metine önem veren bir kuram geliştirir. Bu kuramına göre çeviri alanında yararlı olabilecek 3 tür görüş belirtir:

— Çeviri görevinin önemi, çeviri sürecinde çevirmene hedeflenen genel bir amaç. [The importance of the translation commission (or 'translation brief' as Nord terms it).]

— Kaynak metin analizinin rolü [role of St analysis].

— Çeviri problemlerindeki işlevsel hiyerarşi [the functional hierarchy of translation problems]

Çeviri görevinin önemi:

Çevirmen iki metnin nerede birbirinden ayrıldığını (saptığını) görmek için kaynak metin ve erek metin profillerini tanımlanan görevde karşılaştırmalı. Çeviri görevi her iki metin içinde aşağıdakileri vermeli;

— amaçlanan metin işlevleri [the intended text functions]

— adresler (gönderici ve alıcı) [the adresses (sender and recipient)]

— metnin karşıladığı yer ve zaman [the time and place of text reception]

— ortam (dil ve üslup) [the medium (speech and writing)]

— motif (kaynak metin neden yazıldı ve niye çevrildi) [the motive (why the ST was written and why it is being translated)]

Kaynak metin analizinin rolü :

— konu meselesi [subject matter]

— içerik: yananlamlılık ve tutarlılık [content: including connotation and cohesion]

— ön varsayımlar: iletişimsel durumun katılımcılar olarak sanılan gerçek dünya faktörleri. [presuppositions: real world factors of the communicative situation presumed tobe known to the participants]

— mikro yapı ve makro yapıyı içeren kompozisyon [composition: including micro structure and macro structure]

— sözlü olmayan elementler: resimli örneklemeler, italikler [non-verbal elements İllustrations, italics, etc.]

— şive, belirli terimler, belirteçler ve sözcüksellik [lexic: including dialect, register and specific terminology]

— cümle yapısı [sentence structure]

— vurgu, ritim ve noktalama işaretlerini içeren parça üstü öğeler [suprasegmental features: including stres, rhytm and stylitic punctuation]

Çeviri probleminin aşama düzeni:

— çevirinin yönelilen işlevi belirlenmeli (belgesel ya da yardımcı) [the intended function of the translation should be decided (documentary or İnstrumental)]

— erek metin adreslerin durumuna uyarlanmasına ihtiyaç duyulan bu işlevsel elementler belirlenmeli. [those functional elements that will need to be adapted to the TT adresses' situation have to be determined]

— çeviri türü çeviri sitiline kara verir (kaynak kültür ya da erek kültür) [the translation type decides the translation style (source culture or Target culture]

— böylelikle metin problemleriyle daha aşağı dilbilimsel seviyede başa çıkılabilir. [the problems of the text can then be tackled at a lower linguistic level]

(*Munday*, 2001: 81-83).

Kaynak Metnin İncelenmesi:

Tim Winton'ın "*Neighbours*" adlı kısa hikayesi "*Komşular*" olarak Türkçeye çevrilmiş. *Winton* bu hikayeyi kendisinin de batı Avustralya'da doğmuş ve yaşamış olmasının da etkisiyle oradaki çok kültürlülüğü insanların kabullenmesini, hoş karşılamasını ve bu çok kültürlü hayatı gözler önüne serdiği hikayelerden biri olarak "*Scission and Other Stories*" isimli kitabında Avustralya'da yayımlanıyor. Türkçesi ise yayımlandığı bu sayısında Türkçenin yabancı dillerin etkisi ile yozlaşmasını ve anadile önem verilmeyişi ile yabancı dil öğreniminin yanlış algılanışı eleştiren *Tömer Çeviri* dergisinde orijinal dili ile birlikte yayımlanıyor. Çeviriye baktığımızda metnin çok fazla Türkçeleştirilmiş olduğunu görüyoruz. Sanki ana dilde okunuyormuş gibi. *Nord*'un kuramına göre ana dilde yazılmış gibi olması yardımcı-aracı (instrumental) olduğunu gösterir. Ayrıca Türkiye'de de dil'de yabancılaşma ve farklı kültürlerden dillerden etkilenmenin yaşandığı bir dönem olması açsından da yine aynı şekilde adlandırılabilir.

Durum Çalışması

Kaynak metin ve erek metin profilleri:

— **Amaçlanan metin işlevleri (the intended text functions):** Kaynak metin bir yazın metni Avustralya'daki çok kültürlü hayatı gözler önüne seriyor. Betimleyici bir işlevi var. Erek metnin de aynı şekilde bu işlevi olduğu kadar koruyabilmesi lazım. Nitekim benzer sorunlar o dönem de Türkiye'de de yaşanmakta.

— **Adresler (adresses):** Kaynak metnin hedef kitlesi çok kültürlülüğün yaşandığı Avustralya'da, özellikle batı tarafında yaşayan insanlar. Erek metnin hedef kitlesi ise dergi okurları, dil ile çeviri ile ilgilenen insanlar, tercümanlık öğrencileri ve akademisyenler..vb

— **Metnin karşıladığı yer ve zaman (the time and place of the text reception):** Kaynak metin Avustralya'da 1987 yılında, Türkiye'de 1996 yılında yayımlanmış. Erek metin ise 1996 yılında Türkiye'de yayımlanmış. Aradaki zaman farkının bir önemi yok.

— **Ortam (the medium):** Kaynak metin Avustralya'da bir kitap içersinde kendisi ile benzer konulara sahip birçok hikaye ile birlikte yayımlanıyor. Türkiye'de ise çevirisi ile birlikte çeviri dergisinin beş sayfalık kısmında yayımlanıyor. Erek metin yine dergide orijinali ile birlikte beş sayfalık bir kısımda yayımlanıyor.

— **Motif (the motive):** Kaynak metin Avustralya'da yaşayan insanların çok kültürlülüğü hoş karşılaması ve iyi bir şey olduğunu kabullenmesinde yardımcı olmak ve onların yaşadıklarını betimleyerek gözler önüne sermek amacında. Erek metin ise erek metin okurları için dillerini yozlaşmaktan kurtarma, anadilin önemini vurgulama, çok kültürlülüğü gözler önüne serme ancak öz benliğimizi koruyarak kültür alışverişi yapılabileceğini gösterme amacındadır.

Kaynak metin ve erek metin profillerine genel olarak bakarsak Kaynak metin ve Erek metin hedef kitlesi arasında fark vardır. Ancak bu dil ve kültür farklılığından kaynaklanan bir farklılık olarak görülebilir. Nitekim her ikisinin de işlevi bir bakıma aynıdır. Erek metinde çevirmen çeviriye kendi yorumunu katarak kaynak metni iyice Türkçeleştirmiş ve kaynak metin sanki erek dilde yazılmış gibi bir his uyandırmış olduğu kaynak metin incelemeleri ile açığa çıkarılmıştır. *Nord*'un kuramına göre kaynak metin ve erek metinden örneklerle cümle yapılarından, sözcüklerden, parça üstü elementlerden, içerikten, ön varsayımlardan bahsederek kaynak metin incelemesi yapılması çevirinin işlevini ne derece yerine getirdiği daha açık bir şekilde kavranabilir.

Non-verbal (sözlü olmayan) elementler: Kaynak metnimiz bir yazın metnidir. Kısa hikaye olarak yazılmış ve sözsel olmayan elementler, resimli örneklemeler ya da italikle belirtilmiş cümleler yoktur. Erek metinde aynı şekilde kaynak metne uygun olarak çevrilmiştir. Kaynak metnimiz bir yazın metni olduğu için edebi bir çeviri yapılması söz konusudur ve en önemli problem kaynak metin yazarının dilinin ve üslubunun vermek istediği ileti ile birlikte erek metne aynı başarı ile aktarılmasıdır. Erek metinde çevirmenin kaynak metni

tam anlamıyla Türkçeleştirdiğini görüyoruz. Çeviriye kendi yorumunu katarak adeta yeni bir üslup oluşturmuş. Yazarın kullanmış olduğu bazı kelimeleri Türkçede o kelime nasıl ifade ediliyorsa o şekilde vermiş bazen de hiç metne dahil bile etmemiş olduğu görülmektedir.

"When they first moved in, the young couple were wary of the neighbourhood."

"Genç karı koca yeni taşındıklarında mahalle sakinlerine karşı çok ihtiyatlıydı."

(*Winton*, 1996: 26)

Bu cümlede yazarın kullanmış olduğu "young couple" "genç çift" sözcükleri yerine çevirmen "genç karı-koca" sözcüklerini kullanmış.

"The child's head was shaved regularly."

"Oğlanın kafası sürekli traşlıydı."

"They could not understand a word he said"

"Karı-koca ihtiyarın konuştuklarının bir kelimesini bile anlamadı." (*Winton*, 1996: 27)

Yukarıdaki cümlelerde de görüldüğü gibi kaynak metinde "çocuğun kafası" "the child's head" sözcükleri yerine oğlanın kafası sözcükleri kullanılmış. Yine aynı şekilde "they onlar" zamirinin yerine "karı koca" sözcüklerini ve "he" zamiri yerine "ihtiyar" sözcüğünü kullanmış. Bunun gibi birçok sözcük metni Türkçeleştirmek adına değiştirilmiş.

"Newlyweds house was small."

"Evleri ufacıktı.." (*Winton*, 1996: 26)

Yukarıdaki örnekte de çevirmenin "newlyweds" "yeni evli çift" sözcüklerini erek metne koymadığı görülüyor.

Çevirmen kaynak metindeki deyimlerin Türkçede karşılıklarını bulup o şekilde erek metinde yer vermiş.

"The macedonian raised eyebrows at the late hour at which the newcomers woke in the morning."

"Makedonyalılar yeni gelenlerin sabahın geç saatlerine kadar uyumasına dudak büküyorlardı." (*Winton*, 1996: 27)

Kaynak metinde "raised eyebrows" "kaş kaldırmak" deyimi Makedonyalıların genç çiftin geç kalkmasını şaşkınlıkla ve onaylamayan bir tavırla karşıladıklarını gösteriyor. Türkçede aynı anlamı "dudak bükmek" deyimi kullanarak verilmiş.

Yazar metnin başlığını Türkçede komşular anlamına gelen "*Neighbours*" olarak koymuş çünkü çok kültürlü bir yaşam ortamından bahsetmektedir, böyle bir ortamda komşuluk önemli olduğu için bu başlık metnin iletisinin amacına ulaşması açısından önemlidir. Erek metinde de anlam değişikliğine uğramadan "Komşular" olarak çevrilmiş olduğunu görüyoruz. Kaynak metinde yazar iletmek istediğini düz cümle yapılarıyla, basit ve açık bir şekilde kendine has bir üslupla dile getirmiş. Erek metinde de aynı işlevin gerçekleştirilmiş olduğunu görmekteyiz. Çevirmen erek metindeki cümleleri basit, kısa ve öz bir şekilde düz yapıda erek metinde oluşturmuş.

Avusturalyalı yazar *Winton*'ın kendi kültüründeki insanların yaşamını gözler önüne sererek yaşamış oldukları hayatta çok kültürlülüğün hoş karşılanmasını yeni evli bir çift üzerinden kendine has bir üslupla öyküleidiği kısa hikaye farklı bir kültür içinde yaşayan çevirmen *Koyunlu* tarafından Türkçeye aktarılmıştır. Bu aktarımı yaparken metni Türkçeleştirmek adına sözcük kullanımında birçok değişiklik yapmış olduğu görülüyor. Bir bakıma çeviriyi yaparken metin için yeni Türkçe bir üslup oluşturmuş olduğunu fark edebiliriz. Bunu yaparken metin de anlam kaymalarına yol açmamış ve metnin iletisini başarılı bir şekilde erek okura iletebilmiştir. Ancak erek okurun metni çeviri bir metin gibi değil de ana dilde yazılmış bir metin gibi hissedebileceği görülmektedir.

Dipnotlar

1. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi
2. Bu ve bundan sonraki tüm çeviriler çalışma yazarı tarafından yapılmıştır.

Kaynakça

— Munday, Jeremy (2001), *Introducing Translation studies: Theories and Aplications*, London: Routledge, s.78, 81-83.

— Bkz. Yücel, Faruk (2007), *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 12, s. 39 – 58.

— Bkz. Yücel, Faruk (2007), *Tarihsel ve Kuramsal Açıdan Çeviri Edimi*, Dost Yayınları, Ankara, s.129-184.

— Yurtbaşı, Metin (2006), *Dictionary of 2007*, İstanbul, Bahar Yayınları.

— Winton, Tim, (1996), *Neighbours*, Çev: Koyunlu, Kamuran, Ankara Üniversitesi Tömer Çeviri Dergisi, Bursa, Yıl 3, sayı 9. s.26- 30.

AYNI SEVDA

- Ben ne çok yaşamı seviyormuşum sende
Ben ne çok seni seviyormuşum yaşamda.-

Aynı sevdadır,
Aşk dozunda.
Sana karşı olduğu kadar;
Kurda, kuşa
Dağa, taşa
Ağaca, suya
Börtü, böceğe
Çiçeğe, yağmura
Güneşe, Yıldıza, Aya
Buluta, rüzgâradır.
Sana olduğu kadar;
Çocuklara
Dağlara
Yanan sokaklara
Özgür yarınlara
Ölümüne kavgaya
Sömürüsüz bir dünyayadır.
Sana olduğu kadar;
Yarılan kaşa
Eğilmeyen başa
Hak edilmiş aşa
Süzülüp giden yaşadır.
İnsanadır.

Hüseyin KANDİL

Çehov'un İzinde

AH ŞU KADINLARI
Şermin YILMAZ KARAKELLE

Öykü, Halk Eğitim Merkezi Müdürü Fiodor Petroviç'in, odasında, öğretmen Vremenski'yle görüşmesi ile başlar. On dört yıllık öğretmen Vremenski, terli terli soğuk bira içmiş, ses telleri zarar görmüştür. Fiodor Petroviç, Vremenski'nin bu sesle öğretmenlik yapamayacağını görmektedir. Ancak, emekliliğine de daha uzun süre bulunan, evli iki çocuk babası öğretmeni sokağa atmayı istemez. *"Kendini yüce gönüllü, adaletli bir insan sayan"* Fiodor Petroviç, ona yetimler yurdunda posta hizmetleri görevini vermeyi düşünür (Yetimler yurdunda bu işi yapmakta olan kişi bir hafta sonra görevinden ayrılacaktır). Posta hizmetleri daha düşük bir görev olmasına karşın, hiç olmazsa açıkta kalmayacağını duyan öğretmen Vremenski çok sevinir. Müdür, bulduğu çözüm nedeniyle rahatlar, hatta kendisi ile gurur duyar. Çünkü ona göre öğretmene yardım etmiş ve *"boşalan göreve uygun bir adam bularak dürüst, vicdanlı, iyi yürekli bir insanın yapması gereken en adaletli davranışı göstermiştir."*

Gönül rahatlığı ile evine gider. Yemekte karısı, arkadaşları Nina Sergeyevna'nın bir delikanlı için devlet görevi istediğini iletir. Kadın daha sonra, yetimler yurdundaki yeni görevin bu gence verilebileceğini anımsatır. Karısının üstelemeleri üzerine canı sıkılan Fiodor Petroviç, o görevi başkasına söz verdiğini, kimseye torpil yapmayacağını belirtir. Devlet görevini isteyen gencin adının Polzuhin olduğunu duyan müdür, ondan hiç hoşlanmadığını söyler. Ayrıca, *"genç bir adam kadınlar aracılığıyla iş yaptırmaya kalkıyorsa bil ki ciğeri beş para etmez. Niye kendisi dosdoğru bana gelmiyor?"* diyerek konuyu kapatır. Yemekten sonra postaya ve gazetelere göz atarken, okuduğu mektuplardan birinde, belediye başkanının karısı aynı genç için iş istemektedir. Benzer mektuplardan, ilerleyen günlerde de alır.

Sonunda bir gün Polzuhin'in kendisi çıkıp gelir. İşi alabilmek için kadınları aracı koyan delikanlıya karşı nefretle dolu olan müdür, onu ters bir tutumla karşılar ve iş isteminin yersizliğini, babasının varsıl olduğunu, bir ay sonra sıkılıp görevden ayrılacağını, bu işe ondan daha fazla gereksinimi olan insanlar olduğunu anlatır. Ne var ki, aristokrasinin egemen olduğu bir toplumda, en küçük bürokratik görevler bile, bu sınıfın üyelerince keyfi bir biçimde kullanılmaktadır. Ne zaman ki Polzuhin, Valinin imzaladığı başarı hizmet belgesini ortaya çıkarır, Fiodor Petroviç çaresiz yelkenleri suya indirir. Müdüre göre, *"Belli ki vali de yazıyı okumadan, yapışkan bir kadının ısrarından kurtulmak için imzalamıştır."* Kadınların, resmi işlerin kuralına uygun biçimde işlemesine engel oldukları düşüncesi, müdür Petroviç'in devlet mekanizmasındaki bozulmayı görmesini engelleyen bir perdedir. Ona göre, kadınlar bu işlere karışmasa, her şey olması gerektiği gibi yürüyecek, kendisi de görevini adilce yerine getirebilecektir.

İlkelerine aykırı bir işlemi torpile boyun eğerek yapmak zorunda kalan müdür, ertesi gün öğretmen Vremenski'ye, verdiği sözü tutamayacağını bildirirken büyük bir sıkıntı içindedir. Sonunda durumu öğretmene, sinirli bir biçimde söyler. Çarlık Rusya'sında, devlet kademelerinde adam kayırmacılık olağan bir uygulamadır. Adaletsizliğin başat olduğu bir toplumda, tekil bireyin adil davranma gücü yoktur.

İZLEK: Görevini iyi niyet ve öznel dürüstlük anlayışı içinde yapmak isteyen yönetici, var olan koşulların bu çabasını başarısız kılması karşısında; öfkesini işleyişe değil yanlış bir kanala (kadınlara) yöneltir.

Zeynep Alpaslan'la Söyleşi

Gerçeği Aramaya Çıkmak

Nurşen AYDOĞAN

— "Mevsimsiz Fırtına", "Göz Deliği"nden sonra "Un Çuvalı" adlı üçüncü şiir kitabınız da çıktı. Şiir yazmaya nasıl başladınız?

Zeynep Alpaslan - Şiir yazma düşüncesi İnsancıl Şiir Atölyesi'nde başladı. İnsancıl'a asıl geliş nedenim felsefe çalışmalarına katılmak içindi. O dönemde Berrin Hanm da İnsancıl'da şiir, edebiyat dersleri veriyordu. Ben, felsefe seminerleri ile tiyatro çalışmalarına katılıyordum Şiir Atölyesi'ne 2004 yılında başladım. Şiir yazacağımı, şiirlerimin yayınlanacağını hiç düşünmemiştim. Hayalim yazar olmaktı.

— Şiir mi, öykü mü öyle bir karar vermiş miydiniz?

Zeynep Alpaslan - Öyle bir karar vermemiştim. Hayalim öykü yazmaktı. Şiir çalışmalarına da devam ediyordum. Şairleri tanıdıkça, eserlerini inceledikçe şiir yazmaya yönlendim. Şiir Atölyesi'ndeki çalışmalarımız, şiir yazma gizil gücümün öne çıkmasına neden oldu.

— Mevsimsiz Fırtına, ilk şiir kitabınızın adı, nasıl verildi?

Zeynep Alpaslan - Şiirlerimin birinin adıydı Mevsimsiz Fırtına. Berrin hanımla birlikte karar verdik.

— Şiir deyince ne geliyor aklınıza, şiir neyi çağrıştırıyor? Felsefe çalışmalarınızın şiir yazmanıza nasıl bir katkısı olduğunu düşünüyorsunuz?

Zeynep Alpaslan – Şiir deyince doğayla insanın çatışkısı geliyor aklıma. Şiirde insana, doğaya, yaşama ilişkin herşeyi bulabiliyorsun. Şiirin, öznel ve çok katlı bireysel çağrışımlar için zengin bir kaynak olduğunu düşünüyorum. Lirik şiir birbirinden farklı algılanış çeşitlemelerine geniş bir esneklik alanı tanır.

Felsefede olsun şiirde olsun daha yolun başındayım. Felsefe yaşama bakış açımı değiştirdi. Bu, şiire de yansıdı. Dolayısıyla şiir yazma yetimi de geliştirdi. Şiirdeki içeriği anlayamıyordum. İnsancıl Şiir Atölyesi çalışmalarımız, şiire bakışımı genişletti.

— Bu çok uzun, zorlu bir yürüyüş aslında. "Sevmediklerim" adlı şiirinizde bu duygularınızı anlatıyorsunuz bize. İznizle, okumak istiyorum. "Şiirleri sevmezdim / Şiirlerin içinde buldum kendimi / türküleri sevmezdim / türkülerin içinde buldum kendimi / okumayı sevmezdim / kitapların içinde buldum kendimi / insanları sevmezdim / insanların içinde buldum kendimi / çocukları sevmezdim / çocukların içinde buldum kendimi / insan hep sevecek değil ya!.."

İkinci şiir kitabınıza adını da veren "Göz Deliği"nde estetik, şiir, felsefe adına verilen savaşım göz önüne seriliyor kanımca. "Özgürlük, emeksiz, bedelsiz olmuyor. / milyon/ tanenin içinden / oydu / özgürlüğü seçen / avuçladığı / yaşamı / lime lime / geçirdi / iğnenin / göz / deliğinden"

Her iki şiirinizde de yaşamınızda verdiğiniz mücadele ile yaşama bakışınız öne çıkmakta.

Zeynep Alpaslan – Evet. Yolculuğum dikenli tellerle de örülü olsa, bir insanın yaşamını dört duvar arasına sıkıştırmasının doğru olmayacağı düşüncesiyle, gerçeği aramaya çıkmıştım. Sınırları aşmam için emek vermem, mücadele etmem gerekti. Mücadelemi sürdürmekteyim. Kendimi büyük bir sahrada parıldayan kum tanesi kadar küçük görmekteyim.

— Şiirinizi yazarken biçim mi içerik mi önceliklidir?

Zeynep Alpaslan – Bir sanat eserinde aranan içerikle biçimin tam olmasıdır. Okunan kitaplarda ya da günlük gazetelerdeki içerik yoksunluğu, bizlerin okuma alışkanlığımızı elimizden alabilir. O nedenle, içerik biçim kadar önemlidir. Berrin Hocamız şiir çalışmalarına başladığımızda bize ilk olarak içerikle biçimden söz etmişti. Ses uyumu da, şiir de önemli olan öğelerdendir.

— Şiir dışında uzun yıllardır tiyatro çalışmalarını da sürdürüyosunuz. Oyuncu yönünüz pek bilinmiyor, ama çok daha eskiye dayanıyor sanırım. İnsancıl Oyun Atölyesi'nin de katılımcılarından, oyuncularından birisiniz.

Zeynep Alpaslan – İlk tiyatro çalışmalarıma Kadıköy Halkevi'nde 1989-1990 yıllarında başlamıştım. *İnsancıl Oyun Atölyesi*'nde çalışmalarımız sürmekte. Bu yıl da çok verimli geçti atölyede. *Dünya Öykü Günü* için de bir çalışmamız oldu. Hocamız Cengiz Gündoğdu'nun *"Düşünen İnsan*"* oyununu sahneledik. Yeni dönemde de çalışmalarımızı sürdüreceğiz.

— Şiirlerinizde yalın bir dil kullanıyorsunuz? Bunun için özel bir çaba mı gösteriyorsunuz?

Zeynep Alpaslan – Bu sorunuzun yanıtını verebilmem biraz zor. Çünkü Rodin'in de dediği gibi fazlalıkları atıyorum şiirlerimde. Benim için şiir, anlatmak istediklerimi, sözcükleri en aza indirgeyerek anlatabilmek. Fazla söz şiiri boğar.

— Şiirde bundan sonraki hedefleriniz nelerdir?

Zeynep Alpaslan – Amacım, doğru yerde doğru zamanda olmak. Başlangıçta bunun kolay olmayacağının bilincindeydim. Yetersizliklerimi tamamlamaya çalışsamda, daha çok eksiğimin olduğunu görmekteyim.

— Şiire yeni başlayanlar için önerileriniz nedir? Herkes şiir yazabilir mi?

Zeynep Alpaslan – Bütün sanat eserlerinde olduğu gibi şiirinde özene, emeğe gereksinimi vardır. Şiir yazmak isteyen herkes şiir yazabilir. Her insanın kendindeki "gizil gücü" bilmesi, açığa çıkarması önemlidir. Aristoteles'in dört neden öğretisi gizil gücümüzü ortaya çıkarırken bize yol gösterir. Bir şeyin, bir varlığın, başka herhangi bir şey olmak yerine, niçin ve nasıl olduğunu açıklar. Dört nedeni kısaca yinelersek; 1-Maddi neden: Bir şeyin kendisinden varlığa geldiği madde ya da dayanak, kendisinde değişme ya da değişmelerin ortaya çıktığı töz. Kişinin ne yapıp yapmaması gerektiğinin sağlam bilgisine ulaşmak için, elinden gelen her çabayı göstermesi. 2-Formel neden: Bir şeyin değişme süreci sonunda aldığı şekil, kazandığı form. Oluş sürecinde sergilenen öz, bir şeyin özsel özelliği. İnsanın, aklın buyruklarını hayata geçirmesi için, kararlı olması, arzuların kışkırtıcılığına yenik düşmemesi. 3-Fail neden: Bir şeyde değişmeyi başlatan, değişmeyi ortaya çıkaran hareket ya da değişme kaynağı. Kişinin sahip olmadığı ve olamayacağı tüm iyileri, kendi gücünün sınırlarını aşan şeyler olarak görmesi ve onları istememeye çalışması gerekir. 4-Ereksel neden: Bir varlıktaki değişmenin kendisi için olduğu şey, değişmenin yöneldiği hedef ya da amaç. Kişinin kendi değişimini bir ereği doğrultusunda belirlemesi.

— Sonsöz olarak neler söylemek istersiniz okurlara.

Zeynep Alpaslan – Buraya kadar şiirden söz ettiğimize göre, şiir kuralsızdır. Kural tanımaz. Şiir öğretilmez, öğrenilir. İnsan ne yapabileceğine karar vermeli. Bu kararını yerine getirmek için çalışmayı sevmesi gerekliliğine inanıyorum. Belirlenen bir çalışmada ön koşul kendini zorlamamasıdır. Şiir bekletilmeye gelmez. Gecesi gündüzü olmayan şiir, şiiri sevenlerindir.

— Teşekkür ederiz..

**Cengiz Gündoğdu'nun "Düşünen Adam" adlı oyunu, "Düşünen İnsan" olarak sahnelenmiştir.*

Kırık Çırak

kalbimi çekiç yaptım da düzeltemedim
hayatımın eğri büğrü kaportasını
ezikliğini bana kusuyor ustam
üstüpü gibi harcıyor çocukluğumu

kaynak tutmuyor heveslerim
dünden yarına kırılmışım
'senin failin devlettir' diyorlar
'üreme bonkörü ailen bir de'

- sahi devlet'e nasıl gidilir abi?

dövüyorlar düşlerimin misket mavisini
küfre ve tütüne bulandı masumiyetim
bir işbaşı bile almadılar
abimin küçüklüğüdür giydiğim

egzoz dumanı siniyor umutlarımın körpeliğine
tebeşir tozu ağartacağına aklımı
acının çelik dikenleri batıyor kalbime
avuçlarım zaten nasır tarlası

- doğru söyle abi bana yakışırdı di'mi?
okul önlüğü mavisiyle kırmızı sırt çantası

Serkan ENGİN

Öykü

Benden Baba Olmazmış

Hakan GÜGERCİNOĞLU

"Birazdan görünür, peşinden giderim, manavı geçince, köşe başında yetişirim. Hayır, köşe başında olmaz, orda berber var. Az daha yürürüm. Merhaba derim. Beni tanıdık sanır da elini uzatır mı? Uzatmaz. Yüzüme bakar. Gözleri neden öyle hüzünlü, gülerken bile? Hala seviyor... Ama ölenle ölünmez, dört sene geçti. Merhaba derim, yüzüme bakar, ne yaparım o zaman. Merhaba derim."

"Neden parmağından yüzüğü çıkarmamış? Seviyor mu hala? Dört uzun sene, günler, saatler, aylar... geceler, karanlık, ayazlı geceler. Dostça bir merhaba."

"Merhaba, ben Selim."

"Berberi geçince konuşmaya başlasam, oturduğu sokağın başına kadar yaklaşık yüz metre yol var. Dört dakika eder... dört dakikada anlat bakalım, dört dakikada güvenini kazan... olacak iş mi? Olmaz. Şimdi bir tanıdık görse ne dersin. Park değil mi burası, hava almaya çıktım derim. Amma da kalabalık." Çekirdek çıtırtıları, kahkahalar, üst perdeden konuşmalar, çocuk sesleri... Selim bir an çalıştığı bankayı düşündü. Fatura kuyruğunda insanlar, nasıl sessiz, savunmasız, saatlerce bekleşirlerdi. Selim kimi zaman işi yavaşlatır, surat asar, ama yine de yakınma duyduğu pek olmaz, hatta vezne başına gelenler, yalvarır gibi yüzüne bakar, işleri görülünce de yılışkan bir gülüşle "iyi günler" der, geldikleri gibi sessizce giderlerdi. Şimdi şu parkı dolduran hırçın çekirge sürüsünün vezne önünde nasıl olup da silikleştiğini bir türlü anlayamıyordu.

Parkın girişine yakın, kaydırağın çaprazında, sırtını bir lamba direğine dayamış, çevresini izliyordu. Bu ışıkta, seyrelmiş, jöleli saçları daha bir seyrek görünüyordu. Otuz altı yaşındaydı ama kırklı yaşlarda gösteriyordu. Bu durum diğer iş arkadaşları için de geçerliydi. O binada zaman yavaşlıyor ama insan daha hızlı yaşlanıyordu. Bu düşünce Selim'in yaklaşık bir yıldır çözmeye uğraştığı, hayatın gizemleri arasındaydı. Aslında çözmeye çalıştığı da pek söylenemezdi. O yalnızca gizemleri dosyalar, bir yığın haline gelmiş diğer dosyaların arasına yerleştirirdi. Bu insan seli içinde, kendini kirlenmiş, çirkin, zayıf hissettiği zamanlarda, bu gizemler arşivi onu diğer insanlardan ayırır, karmaşadan uzak, yüksek bir kuleye çıkarırdı. Hayatta öyle çok gizem vardı ki... Şimdi bir yeni gizem daha eklenmişti. Şu korkunç kalabalık, nasıl oluyor da banka binasının kapısında küçülüyor, zavallı dilencilere dönüşüyordu? Birden banka müdürü Sami beyin yüzü geldi aklına. O buruşuk yüzü, o "sen beş para etmezsin" diyen bakışı. Bu sansar bakışlı adamın önünde sesi nasıl kısılır, soluksuz kalırdı insan. "İyi oldu, kurtuldum." diye düşündü. Yaklaşık bir yıl önce banka kapatılmış, Selim de işsiz kalmıştı. İş arıyordu ya... Yine bankada işi bulmak gerekirdi. On yıllık banka geçmişinden sonra elinden başka iş geleceğine inanmıyordu. Bir yıldır avarelikle beraber başlayan Selim'in Gizemler Arşiv'i hızla genişlemiş ve nerdeyse günlük hayatını ele geçirmişti. Şu kadın ortaya çıkmasa belki kitap yazar, çağının düşünce yaşamına yön verebilirdi.

Kadın, kocasını trafik kazasında kaybetmiş, yalnız başına geçinemeyince yaklaşık beş ay önce kızını alıp Selim'in oturduğu mahalleye baba evine dönmüş, onu bu gizemlerin arasından çıkarmıştı. O artık daha çok kadınla kuracağı yeni hayatın ayrıntılarını düşünüyor, bunları dosyalıyordu. Kadınla evlendiğini, yetim kıza baba olduğunu, alacağı okul önlüğünü, defterleri, kitapları,

evin giderlerini, belki ikinci bir çocuğu... her şeyi hesaplıyordu. Ama aylardır ne kadına, ne bir başkasına bu planlardan söz ediyordu.

Kaydırağın başında sarışın, sevimli bir kız belirdi, çocuk, Selim'in bulunduğu yöne bakarak gülümsedi, o da karşılık vermek, el sallamak istedi ama cesaret edemedi. "Ah güzel kızım, ne de tatlı gülüyor. Gülüşünü annesinden almış. Ama Meral'in yaptığı da iş... insan bu kalabalıkta çocuğu yalnız bırakır mı! Nerde acaba?" Kaldırım boyunca çekirdek çitleyenleri süzmeye başladı. Bir an kaldırımın önünde yığılı çekirdek kabuklarına gözü takıldı. "Ulan Selim, öyle güzel, narin kadın, kaldırımda oturup da çekirdek çitler mi hiç." Bankları taramaya başladı. Sevdiğini banka oturtmaya da gönlü razı değildi ya? Kadınlardan biriyle göz göze geldi, sonra diğeriyle, gözlerini yere indirdi, yeni boyanmış ayakkabıları gözüne ilişti. "Ne işin var ulan burada! Korkak Selim! Yüreksiz Selim! Ama yok... Altı aydır kapı önlerinde, parklarda it gibi dolaş... Sabri itini zengin et!? Sabri'nin yüzü geldi aklına. Plastik taburesine oturmuş, ayakkabıları parlatıyor, arada bir buruşuk, tıraşsız yüzünü Selim'e çevirip gevezelik ediyordu. O kısık, sinsi gözlerinde öyle bir şey vardı ki, "ben senin ne bok yediğini çok iyi biliyorum" diyordu sanki. Selim fısıltıyla "hiçbir şey bildiği yok" dedi. Küçük kız, kaydırağın tepesinde, sırasını bekliyor, sıra ona yaklaştıkça, korkuyla karışık bir sevinç duyuyordu.

"Güzel kızım benim. Gözlerini anasından almış... aynı hüzünlü gözler. Zavallıcık... Babasını hatırlıyor mudur acaba. Nerden hatırlayacak, çocuk daha iki yaşındaymış... Ya beni baba saymazsa... niye saymasın. Çocuk bu, çok sever ama çabuk unutur." Kız kaydıraktan su gibi kayarken Selim'in de yüzü güldü ama hemen ardından sabırsız bir oğlan çocuğu, kaydıraktan aşağı hızla kendini bırakınca kızcağızın sırtına çarpıp kumun içine yüzüstü devirdi, kendisi de üzerine düşütü. Kız incecik bir çığlık atıp ağlamaya başladı. Diğeri hala pişkin pişkin gülüyordu. Selim'in yüzü kulaklarının ardına kadar kızardı. Oğlanın annesi elindeki çekirdeği döke saça gelip çocuğunu kucakladı, kızı da kenara çekti. Çocukların sağına soluna baktı, bir şey yoktu. Selim, gözleriyle Meral'i arıyordu. "Nerde bu kadın." Küçük kız kuma oturmuş debelenerek ağlıyordu. "Benim garip kızım, yetim kızım." Çocuğa öyle acımıştı ki, utanmasa o da oturup ağlayacaktı. "Arsız velet, utanmaz, öyle de kayılır mı!" Oğlan çocuğu kaydırağa dönmüş yine kıçını vura vura kayıyor, anası kaldırımda çekirdek çitliyordu. Selim, "Nerdesin be kadın, nerdesin!" diye sayıklıyordu. Küçük kızın artık gözünden yaş gelmiyordu, aslında canı da pek yanmıyordu, yalnızca annesi gelsin, yerden kaldırsın, biraz okşasın istiyordu. Selim'in sinirden gözleri dolmuştu. Bir gün cesaretini toplayacak, Meral'e açılacak, bu kıza da baba olmayacak mıydı? Öyle ya, çocuk onun çocuğuydu. "Ah kızım benim." Gözü kaydıraktaki çocuğa takıldı. "Ne biçim yetiştirmişler bu veledi. İt oğlu it, yazık değil mi... nasıl örseledi kızımı." Oğlan bir kere daha kıçını kaydırağa vurarak kaymaya başladı, Selim'in kanı beynine sıçramıştı, park birden karardı, ıssızlaştı, yalnızca ağlayan yetim, şımarık velet, bir de kendisi vardı. Yerinden ok gibi fırladı, öyle hızlıydı ki çocuk kaydırağın ucuna varmadan kulağından yakaladı, yanağına tokadı patlattı. Oğlanın gülen yüzü birden dondu. Yanağı kızarmıştı ama ağlayamıyordu. Diğer çocuklar da kaymayı bırakmış, olduğu yerde kala kalmışlardı. Çekirdek çitleyenlerin arasından, birden bir feryat yükseldi. Çocuğun annesi bir hışımla kaydırağın başına gelmiş, adamın elinden çocuğu almış, alev saçan gözlerle bakıyordu. Bu gözler Selim'in aklını başına getirdi. "Ben... ben..." diye kekelemeye başladı. Yerde, inleyen kızına baktı. Kız da gözleri korku dolu, Selim'e bakıyordu. Oğlan çocuğu, annesinden aldığı cesaretle bir yandan Selim'i tekmeliyor, bir yandan ağlıyordu. Kadın gırtlağını çatlatırcasına bağırıyordu.

"Sen kimsin be manyak herif, ne vuruyosun çocuğuma?"

"Sapık herif!"

"Niye vurdun oğluma manyak!"

"Kim oluyorsun sen ha, kim!" Bu haykırışla beraber kalabalık da uğuldamaya başladı.

"Sapık mıymış?"

"Polise verelim."

"Yardım edin! Kimse yok mu!"

Selim, söylenenleri anlayamıyordu, kendini derin bir kuyunun içinde duyumsuyor, sesler çok uzaktan, yankılanarak geliyordu. Yüzü kireç gi-

biydi, kalbi hızla çarpıyordu. Ellerini nereye koyacağını bilemiyor, anlamsız şeyler geveliyor, cılız sesi, kadının haykırışları yanında sinek vızıltısı gibi kalıyordu. Kalabalık giderek büyüyor, Selim aralarında küçülüyor, bit kadar kalıyordu. Bir an kalabalığın içinde, Meral'le göz göze geldi. Kızını yanı başına almış, o da öfkeyle bakıyordu, dudağında bir parça çekirdek kabuğu kalmış, elinde de koca bir kese kağıdı vardı. Selim gözleriyle yalvarıyor, "Ne olur öyle bakma canım benim" diyor, kadın buz dağı gibi maviye çalan gözleriyle "Utanmaza bak, nasıl yüzüme bakabiliyorsun. Minicik oğlanı tokatladın. Ben sana bu dakikadan sonra nasıl güvenip de kızımı emanet ederim. Senden baba olmaz." diyordu sanki. İşte Selim bu bakışla tamamen yıkılmıştı. Bir de parkın köşesindeki taksi durağından üç kişi, kalabalığı yarıp karşısına dikilince tüm bedeni boşalmış, düşmemek için bir eliyle kaydırağın direğine tutunmuştu. Dizleri zangır zangır titriyor, kalabalık homurdanıyor, kadın avazı çıktığı kadar bağırıyor, adamlar yaklaşıyordu. Elleri de uyuşmaya başlayınca, kendini yere bıraktı. Yarı açık gözlerle taksicilerin arasında boyacı Sabri'yi görür gibi oldu.

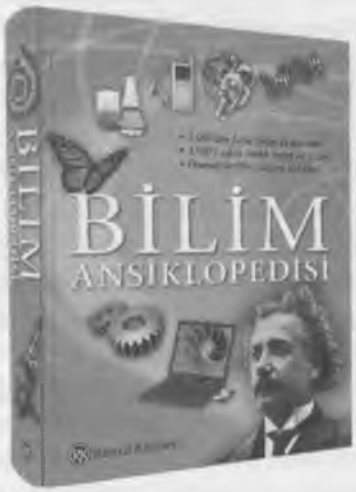
Selim ertesi gün, bacağında birkaç sıyrıkla uyandı. Taksicilerden biri tanıdık çıkmış, arkadaşlarıyla beraber yarı baygın adamı eve kadar taşımışlardı. Selim bir daha Meral'in sokağına uğramadı, parka da gitmedi. Korkusu, utancı bir ayda geçmişti ya Meral'in gözleriyle söyledikleri kanına dokunmuştu. "Benden baba olmazmış!"

BİLİM VE GELECEK'TEN ABONELİK KAMPANYASI

Bilim ve Gelecek dergisine abone olan okurlarımıza, BİLİM ANSİKLOPEDİSİ hediye!

100 TL ödeyerek Bilim ve Gelecek dergisine abone olan herkese, piyasa değeri 60 TL olan Bilim Ansiklopedisi'ni hediye ediyoruz.*

Michael Faraday Ödüllü fizik profesörü Charles Taylor başkanlığında geniş bir bilim kurulu tarafından hazırlanan, saygın uluslararası yayınevi Macmillan/Kingfisher tarafından yayımlanan, Remzi Kitabevi Yayınları tarafından Türkçe'ye kazandırılan bu eserde;

- 3500'den fazla terim ve kavram
- 3000'i aşkın renkli resim ve çizim
- Açık ve özlü bir biçimde verilen en güncel bilgiler...
- Ayrıntılı çizimler, kesitler ve fotoğraflar...
- Aydınlatıcı özetlere paralel olarak derinlemesine bilgiler...
- Önemli bilimsel olaylar, keşifler ve icatlar, diğer olgular...
- 488 sayfa, 22x28 ebatında, tümü renkli, kuşe kağıt

Abone olmak için: Tel: 0216.349 71 72
e-posta: bilgi@bilimvegelecek.com.tr

* Mevcut abonelerimiz de kampanya süresi içinde aboneliklerini 12 ay daha uzatarak bu kampanyadan faydalanabilir.
* Kampanya süresi sınırlıdır. Bilim Ansiklopedisi'nin kargo ücreti alıcıya aittir.

MERHABA

bir günü eskitiyor balkon çiçekleri
gülümsüyorsun
nehirler akıyor dudaklarımdan
merhabalaşıyor erkenci kuşlar
... mavisini yayıyor denizde balık

merhaba insan
merhaba sonsuzluk

bir günü eskitiyor duvar saatleri
ne çok uzaklara ağlayan var
delta yatakları döl tutarken bulutlara
yağmuru göğüs kafesinde biriktirenlere

merhaba emek
merhaba fabrikalar

bir günü eskiten yaprakta ışık
duvarlara tırmanan sarmaşık
devinirken yürekte özgür yaşam
herkese yüzünü gösterten ayna

merhaba el ile göz
merhaba karanlığı yırtan yarın

Hasan Uğur TAŞÇI

Yıldız Güncesi

Cengiz GÜNDOĞDU

3 Eylül Pazartesi

Ege Cansen'in *Hürriyet*'te *Yazık Oldu Canım Cumhuriyet*'e adlı bir yazısı çıktı. (29.8.2012) Hep gündemde kalmak isteyen bir yazarın, burjuvaziyle ilgili görüşü tartışılıyor şimdi. Oysa *Ege Cansen*'in yazısı son derece önemli. Yazık, hiç kimse üstünde durmadı bu yazının.

Ege Cansen'in yazısı şöyle başlıyor, *"Yeni bir şey söyleyecek değilim. Hepimizin bildiği bir gerçeği tekrarlayacağım. Maalesef (bazılarımız için maalmemnuniye) 1920'lerde temelleri atılan Cumhuriyet sona ermiştir. Bu cumhuriyet üç sütun üzerine inşa edilmişti. Bunlardan birincisi 'tam bağımsızlık', ikincisi 'laiklik', üçüncüsü ise 'tek millet' olmaktır. Bu üç sütun da yıkılmıştır."*

Ege Cansen'in önemli bir saptaması şöyle. *"Devletin bekası için 'bağımsız ve laik tek bir ulus olma' fikri kurucusu atalarımızın keyfi bir tercihi değildir."*

Ege Cansen de belirtiyor. Bu ilkeler Osmanlı'nın acı deneyimlerinden çıkarılmıştır.

Yazı şöyle biter. *"Pek tabii bu bir ülküydü, yani uzun erimli bir vizyondu. Suna Kıraç'ın sözlerini ödünç alarak ifade etmem gerekirse 'Cumhuriyet, kurucularının ömürlerini aşan bir idealdi.' Türkiye Cumhuriyeti'nin tasarım ilkeleri doğruydu. Ama savunulması zordu. Bozulması da kolay olmuştur."*

Cansen, bu üç ilkenin savunulması zordu diyor. Peki kim savunacaktı bu üç ilkeyi. Kimin savunması gerekitğini söylemeden önce 1932-1934 yıllarını anımsamak zorunlu. 1932-1934 yıllarında Türkiye'nin yazgısını belirleyecek bir kavga verildi.

Bu kavgayı *Yakup Kadri*'nin diliyle özetliyorum. *Yakup Kadri*, bunları *Kadro* dergisi için söylüyor. *"... bizim bu adı (Kadro dergisi C.G.) alışımızın sebebi bir devrim partisinin her şeyden önce, bir fikir ve ideal çerçevesi içinde yürütülebileceği kanısına dayanıyordu. Recep Peker'in icat ettiği altı oklu flama böyle bir çerçevenin yerini tutamazdı. O altı okun neyi işaret ettiği gerçek manasıyla anlaşılmadıkça nihayet birer 'remiz'den ibaret kalırdı. İşte, biz sözü geçen dergide bu remizleri çözmeyi, yani bunlar altındaki ilkeleri bütün vuzularıyla açıklamaya çalışıyorduk. / Bu ilkelerin en anlaşılmayanı da 'devletçilik'ti: Millet Meclisi'nde bile bazı kimseler bunun bir ekonomi sistemi olduğunu bilmiyor, buna devlet tarafını tutmak gibi bir mana veriyordu. (...) İsmet Paşa'nın 'affairiste' adını taktığı iş adamlarına gelince, bunların devletçilikten anladıkları şey ise sırtlarını devlet nüfuzuna dayayarak kendi çıkarlarını sağlamaktı."* (*Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Politikada 45 Yıl*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009)

Bu kavgayı İsmet Paşa'nın 'affairiste' dedikleri kapitalistler kazanır. *Gazi, Yakup Kadri*'yi Tiran'a büyükelçi diye gönderir, *Kadro* kapanır.

Bu yenilginin sonucu *Yakup Kadri*, sözünü ettiğim yapıtında şöyle anlatır. *"... Türk Milleti, iş ve teşebbüs alanında nereye yöneleceğini, ne yapacağını bilmez başıbozuk bir ekonomi ortamına yol açabilirdi ki, bundan da yalnız yukarıda adı geçen 'affairiste' faydalanır ve işin asıl en mühim tarafı, Milli Kurtuluş Savaşımızın başlıca hedeflerinden biri olan iktisadi bağımsızlığımıza ulaşmamız imkan dışına çıkardı."*

Kadro dergisi kavgada yenilir. İş adamı denilen burjuvalar, ülke ekonomisini ele geçirir. Başıbozuk bir ekonomi ortamında Türkiye'nin bağımsızlığı zedelenir. Türkiye'nin akıl dışı ekonomik hareketini şöyle anlatır *Yakup Kadri*, *"... işten an-*

lamaz ya da kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmez komisyoncu, anaforcu birtakım tufeyli unsurların karışmasıyla kurulan fabrikalar, yapılan tesisler o kadar pahalıya mal olmuştur ki, uzun bir süre, millet bunların yalnız yükünü hissetmekle kalmıştır."

Yine *Yakup Kadri*'nin anlattığına göre limanlarımıza kadar getirilen makineler, başka ülkelere satılıyormuş.

Bağımsızlığımıza kesin vuruş, Missourai savaş gemisiyle olur. Bu savaş gemisi 1946 yılında İstanbul'a gelir. Geliş nedeni şudur. ABD'de ölen büyükelçimiz Mehmet Münir Ertegün'ün cenazesini Türkiye'ye getirmek. Ancak büyükelçi ABD'de ölmüş, orda gömülmüştür.

Bu savaş gemisinin Türkiye'ye gelmesi hem gövde gösterisidir, hem de bağımsızlığımıza vurulan bir tokmaktır.

Burjuvazi, ülkenin bağımsızlığını korumamış. Bu bağımsızlığı yıkmak için, elinden geleni yapmıştır.

Ülkenin bütün varsıllıklarını, insanlarını sömürerek.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

5 Eylül Salı

Konuyu sürdürüyorum.

Sermaye sınıfının sömürüyü gizlemesi gerekir. Bir sorunu gizlemenin yolu bellidir. Düşman yaratılır. Türkiye'de laiklikle komünizm düşmanı yaratıldı.

Laik kişi, özerk birey olmaya yatkındır. Sermaye özerk birey istemez. Laikliğin önü nasıl kesildi, onu görelim şimdi. *Yakup Kadri*, sözünü ettiğim kitapta şöyle yazıyor, *"... CHP milletvekilleri, Demokrat Parti'nin en kuvvetli tarafını halkın dini hislerini okşamak ve 'milli ahlaka aykırı' telakki ettikleri davranışları kınamak hususunda gösterdiği gayretlerde buluyordu. Bu görüş ve telakki 1946 seçim mücadelesinden sonra, yukardan aşağıya, bütün parti teşkilatını sarmış, bunun üzerine laik ve devrimci geçinen Cumhuriyet Halk Partisi yöneticileri de geminin dümenini soldan sağa çevirmeye başlamıştı. Okullarda din dersi mi? Başüstüne! Köy Enstitüleri'nin kapatılması mı? Hay hay! Köylerde yeni usul girişilen ilköğretim hareketine son verilip eski usul imam ve subyan mekteplerinin türemesine göz yummak mı? Pekala!"*

Laikliğe ilk vuruş böyle oldu. Aşama aşama bugüne gelindi. Bu süreçte sermaye sınıfı, laikliği tek bir gün savunmadı.

Sermaye sınıfına en küçük eleştiri, komünizm suçlamasıyla sonuçlandı. Zindanlar sermaye sınıfını eleştirenlerle dolduruldu.

Sermaye sınıfı bir tek gün düşünce özgürlüğünü savunmadı.

Sermaye sınıfı acentelarla bütün yurdu sarıp sarmaladı. *Kemal Bekir*, bu acentaların tipiğini anlatır *Kanlı Düğün* adlı romanında. (Pencere Yayınları, İstanbul, 2006) Acentanın adı Binbir Çeşit'tir. *"Diplere doğru daha da genişliyor, bir yanda radyolar, bir yanda çamaşır makineleri, bir yanda buzdoapları, bir yanda top top kumaşlar, öte yanda elektrikli aygıtlar, kapı diplerinde sıvı-*

gaz tüpleri sergileniyordu. Bir köşede paket paket şekerler, biskuviler bile vardı."

Bu arada Komünizmle Mücadele Dernekleri, laikliğe, komünizme her gün sövülen yazılar, gazeteler, dergiler.

Sermaye sınıfı hep bunların arkasında, destekçisi... 12 Eylül faşizmini "Artık biz güleceğiz" diye destekleyen sermaye sınıfı.

Ege Cansen'in yazısını okudukta bunlar düştü aklıma. *Ege Cansen* günah mı çıkartıyor.

5 Eylül Çarşamba

Neden laiklik üstünde duruyorum. Önce şunu söyleyeyim. Laiklik, kişisel sorun değil. Toplumsal sorun. Üstelik toplumun, o toplumda yaşayan insanın geleceğini belirleyen bir sorun.

Laiklik ilkesini yaşamın temeli yapamayan bir toplum, bilgisizliğin çukurunda dolanıp durur. Büyük İslam uygarlığının çöküşün temel nedeni laikliğin olmayışıdır.

Bir din, örneğin İslam dini geriliğin nedeni değildir. Geriliğin nedeni din adamlarının bilimi dirseklemeleridir.

Şöyle bir özet yapayım. Batlamyus (M.S. 120-180) evren kuramında Dünya evrenin merkezinde durur. Öbür gezegenler Dünya'nın çevresinde dönerler. Bu, evrenle ilgili bir görüş, dinle, tanrıyla hiçbir ilgisi yok. Kilise bu görüşü benimsedi. *Kopernik* 1543'lerde basılan kitabında Güneş'i merkeze aldı.

Güneş'in merkeze alındığını duyan *Luther*, köpürdü. *Kopernik* deliydi. *Luther*'e göre tanrı, merkezde hareketsiz durması için Dünya'ya buyruk vermişti. *Kopernik*'e dokunamadılar, ölmüştü çünkü. Ama *Bruno*'yu yaktılar. *Kopernik*'in görüşlerini savunuyordu *Bruno*.

Kiliseyle bilim arasındaki savaş *Galileo*'da odaklandı. Savaşı, kilise kazandı. Ardından Kepler geldi. *Newton* geldi. Göklerdeki savaşta kilise yenildi. Avrupa ilerledi.

İslam uygarlığına geldikte... İslamda felsefe *Kindi*'yle başlar. *Kindi*'nin 9. yüzyılın başında doğduğu sanılmaktadır. Yine 9. yüzyılda kurulduğu sanılan Beytü'l-Hikme var. 9. yüzyıldan 11. yüzyıla kadar felsefede, matematikte, fizikte, kimyada insanlığı ışıklandırır İslam uygarlığı. *Gazali*'yle 11. yüzyılda bilime, felsefeye saldırı başlar.

Gazali'den bir örnek vereyim. *Gazali*'ye göre filozoflar, var olan yok olmaz der. Su, ısıtıldığı zaman yok olmaz, buhara dönüşür. Havaya karışan buhar, soğukla karşılaşınca su olur. Yok olma yok, dönüşüm var. *Gazali* buna karşı yok olma, yaratma tanrıya özgüdür der. Bunlara karışmayın. *"En iyi Allah bilir"* diye bitirir sözünü. Böylece bilim, felsefe susturuldu.

Yüzyıllar sonra *Gazi*, bu topraklarda laiklik ilkesini yaşama geçirmek istedi. Türkiye laiklik ilkesinin atılımıyla 1946'dan sonra sarsıla sarsıla bugünlere geldi. Bugün Türkiye'de laiklik ilkesi kökten kaldırılmak isteniyor. Bu, ülkeyi bilgisizliğin çukuruna götürür.

Laiklik dine karşı değildir. Bir müslümanın camide namaz kılması, oruç tutması, hacca gitmesi laik bir insanı ilgilendirmez.

Laiklik ilkesi inançta özgür bırakır insanı. Laiklik ilkesinin tek koşulu vardır. Sanata, felsefeye, bilime dini karıştırma. *Luther* gibi, *Gazali* gibi "Allah bilir" deme. Dersen bu ülkeye, bu ülkenin insanlarına yazık edersin. Yüzyıl sonra uzayda enerji üretmeyi düşünen Batı, sana o enerjiyi vermez. Yok olur gidersin.

7 Eylül Cuma

Türkiye "bi şey olmaz" ülkesidir. "Bi şey olmaz"a inanmıştır bu ülke insanı. Olursa, bu, önlenemez "kader"dir. Buna karşın yaşamda sık sık "bi şey olur".

Dere yatağına yapılan evleri seller basar... Sele kapılıp ölenler olur... Basında bir ağlatı başlar. Birkaç gün sürer ağlatı. Unutulur sonra.

Kimileyin, kentin sokaklarında çata pat üreten küçük işletmelerde patlama olur... Birçok insan ölür. Yine ağlatı başlar. Birkaç gün sonra unutulur.

Yel eser, çatılar uçar. Türkiye'de sokaklarda yapılara yakın yürümek can güvenliği açısından sakıncalıdır. Cam, tebala, taş düşebilir. Yine Türkiye'de taşıtlara yasak yollarda yürümek için çok dikkatli olmak gerekir. O uyarıları dinlemez sürücüler.

Dün, Afyon'da yine "bi şey oldu". El bombalarının saklandığı depoda patlama... 25 ölü... Yine ağlatı başladı. Birkaç gün sürer ağlatı, unutulur sonra...

Neden Türkiye'de sık sık "bi şeyler oluyor". Olur. Bizim insanımızın kafası, moderleşmemiştir. Bu kafalar, modern aygıtları kullanır. Bu çelişkide hep "bi şeyler olur".

Ordan burdan aktarılan sanılarla kafası dolu olan da modernleşmeye karşıdır. Yazıyı yazar, bitirir, sonuna da bilgisayar adresini kor... Ben gülerim buna. Yazı, modernleşmeye karşıdır.

Uzun süre böyle gideceğiz anlaşılan. Sık sık "bi şey olacak". Çok can yanacak, çok acı çekilecek...

Ya modernleşeceksin, ya da modernleşmenin önünde sık sık yere kapaklanacaksın.

11 Eylül Salı

Gazetelerde okudum. İslami bisiklet konuşulmuş, hem de sıradan bir yerde değil. Konuşanlar da profesör... Bir vakıf varmış, *Uluslararası Teknolojik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı (UTESAV), Düşünce Fırtınası* yapıyorlarmış orda. Bu fırtınada konuşulmuş İslami Bisiklet.

Bildiğim kadarıyla, müslümanlığın kutsal kitabı Kuran'da bisikletle ilgili bir görüş yok. Yorumla sağlanabilir bu.

Bir profesör, *"Boyası insan sağlığına zararlı olan bir bisiklet İslami olamaz."* demiş. Bu, İslama özgü bir durum değil. Boyası insan sağlığına zararlı her bisiklet insani değildir.

Bir başka profesör şöyle demiş, *"İslama göre ameller niyete göredir. Allah'ın rızasını gözeterek ve insanlara faydalı olması öncelenerek üretilen bir bisiklet İslami bisiklet olur."* İyi ama, bir bisikletin böyle üretildiği nasıl anlaşılacak.

Bu, işin bir yanı. Öte yanında şu var. Bu iş bisikletle sınırlı kalmaz. Her malın İslama göre olması istenir. Taksi, otobüs, vapur, uçak, televizyon, kalem, çakmak...

İslama göre koşulundan bu mallar zarar görmez. Din kuralları, kılcal damarlarına kadar toplumu denetim altına alır. Toplum içine kapanır. Mistik akımlar yükselir. Bilim kapı dışarı edilir. Bu durumda hava durumunu gözlemek yasaklanabilir. Üç dört gün sonra havanın şöyle olacağını bilmek... bunu ancak Tanrı bilebilir.

Gazali, gökbilimini yadsımaz. Gökbilimiyle uğraşmanın koşulu şudur, *"... Bilmeleri gerekir ki, tabiat ulu Allah'ın emrine bağlıdır, kendi kendine hareket etmez. Tersine o yaratıcısı tarafından kullanılmaktadır. Güneş, ay, yıldızlar ve tabi-i cisimler, hepsi Allah'ın emrine boyun eğmiştir. Bunların hiçbiri, kendiliğinden hiçbir şey yapamaz, hiçbir davranışta bulanamaz."* (İmam Gazali, *El-Munkizü Mine'd Dalâl ve Tasavvufi İncelemeler*, Hazırlayan ve şerh eden Prof. Dr. Abdülhalim Mahmud, Mütercim Salih Uçan, Kayıhan Yayınevi, İstanbul, 1997)

Gazali, söz konusu kitabında matematiği çok tehlikeli bulur.

Söylemek istediğim şu. Böylesi görüşler İslam uygarlığını, felsefeden, bilimden uzaklaştırdı. Müslüman ülkelerin bugünkü durumu ortada. *Gazi*'nin aydınlanma ilkesiyle Türkiye, bilim yoluna, felsefe yoluna girdi. İslami bisikletle bu yoldan çıkılırsa, ülke için yıkım olur bu.

12 Eylül Çarşamba

32 yıl önce 12 Eylül, cuma gününe rastlamıştı, bunu, hiç unutmam. Bir gün önce *Demirtaş Ceyhun*, *Yazarlar Sendikası*'nın telefon parasını, PTT'ye yatırmak için bana vermişti. PTT, çalıştığım yere yakındı... Sabahın erken saatinde kapı zilinin çalınmasıyla uyandım. O saatte ya faşistler gelir, ya polis... Gözetleme deliğinden baktım, karşı komşu. Kapıyı açtım, *"Abi, Yunan'la savaş başladı"* dedi komşu. Yunanistan'la savaş durumu yoktu. Pencereyi açtım. O sırada bir adam pencerenin önüne geldi. Önce arkasına, sonra sağına soluna bakıp, kimseyi görmeyince, iki elini ağzının kıyısına dayadı. Kısık bir sesle, *"Askeriye geldi."* dedi. Bir iki dakika sonra televizyonda bildiriler dökülmeye başladı.

İdamlarla, işkencelerle dolu kara günler böyle başladı. Türkiye'de faşist bir düzen kuruldu. İki amacı vardı faşizmin, biri, sermayenin sömürüsünü arttırmak, öbürü solu, kökünden temizlemek...

12 Eylül faşizmi, bütün insani değerleri çamura buladı. Atatürkçülük yaptıklarını söylediler hep. *Gazi*'yi anlamayan bu dar kafalı faşistler yüzünden halk *Gazi*'den nefret eder konuma geldi. Yine de halk bunları görmek, bunları alkışlamak için meydanları doldurdu. Üniversiteler, bunlara doktora vermek için yarışa girişti.

Türkiye, o yıllardan bu yana, faşizmin kalıntılarını silemedi.

14 Eylül Cuma

ABD'de bir filim çekilmiş. İslam dini kötüleniyormuş bu filimde. Bunun üstüne Libya'da ABD elçisi öldürüldü. ABD Dışişleri Bakanı Clinton, *"Özgürleştirdiğimiz bir ülkede bu nasıl olabiliyor."* demiş.

Clinton bunu, içtenlikle inanarak söylüyorsa, Platon'a göre gerçek yalandır. Bu anlayış şunu gösteriyor. Dünya halklarının ABD'den daha çok çekecekleri var.

Peki, ama bunu ABD'nin yöneticilerine nasıl anlatmalı. ABD tarihi boyuncu hiçbir halkı özgürleştirmedi. Tam karşıtı çeşitli yollarla halkı tutsak aldı. Dünya halklarının özgürlük, bağımsızlık savaşını kanla bastırdı.

ABD'nin özgürlük anlayışı söyledir. Halklar, sömürüye, baskıya boyun eğmelidir. Suskun kalmalıdır. Bu arada ABD, işbirlikçileriyle o halkı soyup soğana çevirmelidir.

Latin Amerika'da, Asya'da, Afrika'da bunlar yaşandı yıllarca. Bir örnek vereyim. Şili'nin özgürlükçü başkanı, başkanlık sarayında bombalarla parçalanırken, bunu yapan cuntacıların arkasında kim vardı. ABD.

ABD Dışişleri Bakanı bunları bilmiyor olabilir mi. Birilerinin onu kandırdığını düşünebilir miyiz. Bu olamaz. ABD'de hangi parti erke gelirse gelsin, devleti politikasını güder. Bu, dünya jandarmalığıdır.

Kendi adamlarıyla işbirlikçileriyle özgürlükçü hareketleri izlerler. Bir hareketi yok etmek istedikleri zaman, dünya ölçeğinde psikolojik savaş başlatırlar. O hareket çok kötüdür. İnsanlık düşmanıdır. Dünya kamuoyunun desteğini alırlar. Sonra neden atıldığı belirsiz füzelerle o hareketi yok ederler.

Irak'ta böyle olmadı mı. Nükleer silah var dediler... Saldırdılar Irak'a. Sonra "Özür dileriz, nükleer silah yokmuş." dediler.

Katledilen onca insan bu özürü duyamazdı.

İslamı kötüleyen filim yüzünden elçinin öldürülmesini onaylamıyorum. Ama o halklar ABD'nin jandarmalığı altında düşünemez duruma getirildi. Düşünemediği için karşı filim yapmak aklına gelmiyor.

17 Eylül Pazartesi

Sevinçle üzüntü bir arada, böyle yaşıyorm... Aslında üzündü odaklıyım, arada bir kısa, küçük sevinçler. Geçici.

Odatv davasında *Barış Terkoğlu* ile *Barış Pehlivan* 19 ay sonra salıverildiler. Sevindim. *Yalçın Küçük, Tuncay Özkan* salıverilmedi. Üzüldm.

Türkiye'de şaşırtıcı tutuklamalar oluyor. Genel Kurmay Başkanı, emekli olduktan sonra terör örgütü yönetmekten tutuklanıyor. Cumartesi günü, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Kurmay Başkanı çaşıt diye tutuklanmış.

Eski Yargıtay Başkanı, Bilkent Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. *Sami Selçuk* bakın ne diyor, *"Genel Kurmay Başkanlığı yapmış birinin terörle savaşta görevini savsaklama suçunu işlemesi söz konusu olabilir, ama terör suçunu işlemesi bir düştür. Tutuklanması bir skandaldır."*

Yüksek yargıda görev yapan, saygın bir insanın görüşü bu. Hiçbir yetkili etkilenmiyor... Bu etkilenmemeyi çok düşündüm. Ben bir iş yapacağım. Bu işi daha önce yetkiyle yapmış insanlar beni eleştirecek, n'aprdım, etkilenirdim.

Peki, niye etkilenmiyor yetkililer. Çünkü tutuklamaları eleştirenler nesnel bakıyor olaya. Nesnel bakışını şöyle temellendiriyor *Sami Selçuk*, *"Görevlilerin Yargılanması Hakkında Yasa gibi özel düzenleme getiren bir dizgenin daha güçlendirilmesi tam bir hukuksal gericilik, çağdışılıktır, anakronizmdir. Gülünçtür, hukuk adına utanç vericidir."*

Sami Selçuk'un görüşlerini *Cumhuriyet*'in Paketlenen Yargı bölümünden aldım. Bu bölümü *İlhan Taşçı*'yla *Alican Uludağ* hazırlamış.

20 Eylül Perşembe

İlhan Taşçı ile Alican Uludağ'ın hazırladığı Paketlenen Yargı dizisi *Cumhuriyet'te.* Bugün Demokrat Yargı Derneği Eşbaşkanı Orhan Gazi Ertekin'in görüşleri.

Ertekin'e sorulan şu. *"Siz referandum sürecinde hükümete aktif destek verdiniz. Bugün, bunların olacağını bilseydiniz yine de evet der miydiniz?"*

Ertekin'in yanıtı, *"Şu an bunların olacağını bilseydim, yine 'evet' derdim. En ufak bir pişmanlığım yok. Hatta çok büyük bir gurur duyuyorum; 12 Eylül referandumunda bir önceki despotizmi yıktığımız ve onda pay sahibi olduğumuz için. Biz bir despotizme karşı çıkıp yıkarken oldukça başarılı olduk. Ama bir başka despotizmin onun yerini almasına karşı koyamadık. Elimizden geleni yaptık. Ama engelleyemedik. Sonuçta bundan sonra da aynı despotizme karşı mücadele devam edecek, etmeli."*

Şu akıl yürütmeyi görüyorsunuz değil mi.

Despotik dedikleri bir yapılanmanın yıkılması için yasa yapma yetkisi olan erke destek veriyor. Siyasal erk bir başka despotik yapılanma kuruyor. Özel Yetkili Mahkemeleriyle yüzlerce insan tutuklanıyor. Bu sürece Ertekin, "Son derece tehlikeli, yeni bir despotizm süreci" diyor. Bütün bunlardan dolayı pişman olmuyor, gurur duyuyor.

Şimdi mücadeleden söz ediyor... Neye dayanarak bunu söylüyor. 12 Eylül referandumunda başarılı olduğunu sanıyor da ondan. Dayandığı bu. Aslında 12 Eylül referandumunda başarılı olmadı Ertekin. Siyasal erk başarılı oldu. Siyasal erkin başarısını kendi başarısı sanıyor.

Şimdi mücadele edecekmiş. Neyin mücadelesini vereceksin. Bu yapılanmaları değiştirmek için yasal gücün var mı. Yok.

Kendini aldatıyor. Yargıda demokratik bir yapılanma kuracağını sanıyor.

Diyelim kurdun. Yasaları nasıl demokratik yapacaksın.

Senin, bu despotik dediğin yapılanmayı değiştirecek hiçbir gücün yok. Senin mücadele dediğin, anca bildiri yayımlamak, ya da gazete köşelerinde sorulara yanıt vermek... Bunların hiçbir etkisi olmaz Türkiye'de. Çoğu kişi bu bildirileri, söyleşileri okumaz bile.

21 Eylül Cuma

Bugün *Ulusal Kanal*'da konuştum. *B. Sadık Albayrak*, *Ulusal Kanal*'da *Edebiyat Cephesi* adlı bir izlence sunuyor. Beni de çağırdı. Canlı değil. Önceden çekiliyor izlence.

Sabah kalktıkta belirgin bir değişiklik yoktu havada. Yalnızca bulutlar gelmişti. Saat 10.00'a doğru güçlü bir yel başladı. Ardından yağmur, camları kamçılamaya başladı. Severim böyle havaları. İstanbul'da böyle havalarda bir yerden bir yere gitmek zorlaşır. Çekim 12.00'de başlayacak. Dakika gecikmeyle *Ulusal Kanal*'a ulaştım.

Albayrak, beni tanıtmakla başladı söyleşiye. Ben, böyle tanıtımlara alışık değilim. Biliyorum içtendi *Albayrak*. Yine de bana uzun geldi bu tanıtım. Sonra yeni kitabım *Estetik Kalkışma*'dan başladık.

Sanatta star sistemi, gerçekçilik, postmodern akım, ödüller söyleşide gündeme geldi.

Albayrak 20-30 yıl önceki öğrencilerimi sordu. Bu konuda ne düşünüyormuşum. Bir çoğu star sistemine girmişti. Bu soru etkiledi beni. Şunları söyledim. Onları anımsıyorum. O zaman gençti hepsi. Titrek yazılı mektuplarla öykülerini gönderirlerdi. Kimileri, ürkek, gözleri pırıl pırıl dergiye gelirlerdi.

Onlara uzun uzun mektuplar yazardım. Öykülerini kırmızı kalemle düzeltirdim. Şimdi olgun yaştalar. Ödül alıyorlar. Aldıkları ödülden onur duyduklarını söylüyorlar. Söyleşiler yapılıyor. O söyleşileri hüzünle okuyorum. Yirmi, otuz yıl önceki atılganlıkları gitmiş. Kınamıyorum onları. Yazarlık direnmektir. Direnemediler.

Onların yapıtlarını okuyup okumadığımı sordu *Albayrak*.

Okumuyorum onları. Birini okumaya çalıştım, dili çok bozulmuş.

Konuştuk böyle. Bitişte *Albayrak, Mustafa Özkan*'ın bir şiirini okudu.

Güzel bir söyleşi oldu.

24 Eylül Pazartesi

Cumartesi günü *Milliyet*, şu başlıkla çıktı. *"5 bin sayfa belgeye, 5 bin yıl hapis"* Balyoz duruşmalarıyla ilgili karar cuma akşamı açıklandı. Sanıklara en ağır cezalar verildi. Karar açıklanır açıklanmaz, Türkiye ikiye bölündü. Bir bölüm, kararlara "demokrasinin zaferi" dedi. Bir başka bölüm, "Adalet yara aldı" dedi.

Ben adaletin yara aldığı kanısındayım. Bunu, davanın işleyişindeki yanlışlıklara bakarak söylemiyorum. Bu açık. Sonuçlara sevinenler bile bütün bütün sevinemiyor.

Ben olaya tarihsel boyut açısından bakıyorum.

Cinayet, hırsızlık benzeri olaylarda suç nesneldir. Siyasi davalarda suç nesnel değildir. Bundan ötürü suç saptanamaz. Duruma göre suç yaratılır. Çünkü, siyasi davalarda yargılananlar, kimine göre suçludur.

Bu söylediklerim, bütün dünyada siyasal davaların temel niteliğidir. Üstelik bütün zamanlarda.

Siyasal davaların bir başka özelliği, zamana karşı dirençli değildir bu davalar. Bir, bilemedin iki

kuşak sonra bu davalar belleklerden silinir. Bundan ötürü, bu davaların sürecindeki siyasi erkler, yargıçlar, savcılar kötü anılır.

Bizim yakın tarihimizde üç örnek var bu konuda. Menderes'in idamı, Deniz Gezmişlerin idamı, Kenan Evren'in idamları... İdamları veren yargıçlara, savcılara, dönemin siyasal erklerine iyi gözle bakılmıyor.

Balyoz davası da Yargıtay'daki sonuç n'olursa olsun, söylediğim konuma ergeç gelecek.

Balyoz davası sıradan bir dava değil. Yirmi yıl, 18 yıl ceza alanlar kimler. Eski Birinci Ordu Komutanı, eski Hava Kuvvetleri Komutanı, eski Deniz Kuvvetleri Komutanı, eski Harp Akademileri Komutanı...

Sorun şu. Halk, nasıl oldu da bu davalara tepkisiz kaldı. *Merdan Yanardağ*, *Yurt* gazetesinde pek güzel açıkladı (23 Eylül 2012). Söyle dedi *Merdan Yanardağ*, *"Sol korkusu nedeniyle kendi solunu budayanlar, önceki çağa ait sınıflarla ittifak içinde kendi solunu bastıran Cumhuriyetin kurucu güçleri ve ordu, bugünkü dramatik tabloyu hazırladı."*

Ordu, halkın örgütlü gücünü, solu durmaksızın budadı. *Merdan Yanardağ* söylüyor, *"önceki çağa ait sınıflarla ittifak içinde"* solu ezdi. Solun yaşama gücünü tıkamaya çalıştı. Tarihin en gaddar işkenceleriyle paramparça edildi birçok insan.

"önceki çağa ait sınıflarla ittifak içinde" olmanın acı sonucudur bu. Üstelik bu sonuç doğaldır. Tarih baba, bunu kitaplara geçirmiştir. Tarih boyunca böyle olmuştur bu.

Hep sormuşumdur kendime. Kurmaylar bu kitapları okumamış mıdır.

26 Eylül Cuma

Rıza Türmen, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde görevliydi. On yıl çalıştı o mahkemede.

Balyoz davası için şöyle diyor, *"Bu davanın amacı mesaj, gözdağı vermektir."*

Cumhuriyet'ten *Türey Köse* sormuş, *Rıza Türmen* de yanıtlamış. *Rıza Tüzmen* gerekçesiz karar olmaz diyor.

Bu konuşmanın en tatsız yanı Yargıtay sorunu. Şöyle diyor *Türmen*, *"Tiyatronun birinci perdesi tamam, Yargıtay ikinci perdesi olacak. Sonuç değişmeyecek. Yargıtay böyle bir şeye cesaret edebilir mi, adil yargılama olmamıştır diyebilir mi? Bugünkü kompozisyonla imkansız bir şey. Bir beklenti yaratıyorlar, ama imkansız."*

Yargıtay'dan sonra Anasaya Mahkemesi var. Orda da umut yok. Adalete güven eksikliği bir sorun değil midir.

İstanbul Barosu'nun bir yayını var. *Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Arkivi*. Arkivi *Hayrettin Ökçesiz* hazırlamış. Arkivin 13. kitabında *Veli Özer Özbek*'in bir yazısı var. (Doç. Dr. DEÜ Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku) *Özbek* şu sorularla başlıyor yazısına. *"Kimin için adalet? 1- Şüpheli, sanık ya da mahkum (suçlu), 2- Mağdur için adalet. Bu ikisinin toplamı ise toplum ya da onu temsil devlet için adaleti oluşturmakta. O halde ceza adaleti, onu uygulayan açısından düşünülmelidir. Cezayı modern toplumlarda devlet uyguladığına göre, ceza adaleti dendiğinde devletin adaleti akla gelir. Bu noktada ceza adaleti ve adil devlet kavramları kesişir."*

Şimdi soru şu. Türkiye'de devlet adil mi. *Özbek* şöyle diyor, *"... Türkiye'nin suç ve ceza siyaseti olmadığı için hukuki düzen, panik mevzuatına teslim olmuştur. Kuşkusuz her olayda 'panikleyerek' ve yasaları sürekli değişikliğe uğratarak panik mevzuatı yaratmak çok kötü sonuç (...) Sorunları çözmek için üretilen yasalar sürekli sorun üretiyor."*

Özbek, yazısında adaletin doğru uygulanması için birçok öneri sunuyor.

Yazısının sonuna doğru şöyle diyor, *"Bir kanun ruhu felsefi temelidir. Türkiye'de ceza hukuku felsefesi yoktur."*

Balyoz davasında bu felsefe yokluğunun sonunu gördük.

28 Eylül Cuma

Adnan Öztel, Gazali için ne düşündüğümü soruyor. *Gazali*'yle ilgili düşüncem şöyle. *Gazali* İslam dünyasının kaçgun döneminde yaşadı. Bir yanda Haçlıların saldırıları var. Bir yanda şu. Koyu bilgisizliğin İslami yorumları.

Dönemin sorusu şu. Koyu bilgisizlikten, kaçgundan nasıl çıkabiliriz. İhvan-ı Safa, bu soruyu bizi felsefe kurtarabilir, felsefeyle aydınlığa çıkabiliriz, diyor. *Gazali* buna karşı çıktı. Filozofların Tutarsızlığı'nı yazdı. Burda unutulmaması gere-

Cengiz GÜNDOĞDU'nun yeni yapıtı

ESTETİK KALKIŞMA

Roman-Öykü Nasıl Yazılmalı, Nasıl Okunmalı

insancıl 'dan çıktı!...

16.5 x 24 cm.
948 sayfa
Ederi: 40 TL

"Bu yapıtta iki amaç güttüm. İlki, gerçekçi bir romanı, gerçekçi bir öyküyü estetik konuma getiren öğeleri örneklerle göstermek. Ama şu bilinmeli. Gerçekçi roman, gerçekçi öykü yazmak için bunlar yeterli değildir. Yazarda gerçekliği derinden kavrama gücü, sağlıklı tür bilinci, bir de düş gücü olmalıdır.

İkinci amaç okurlar için. Türkiye'de okur, bir romanı, bir öyküyü değerlendirecek ölçütlerden yoksundur. Dolaysız algılamayla hoşlanma yeterlidir okur için. Oysa hoşlanma estetik bir değer değildir.

Hoşlanan okurla, hoşlanılan romanlar, öyküler yazan yazar, bu, okur-yazar ikilisi, Türkiye'de yazını estetik değerden düşürmüştür.

Bu yapıt, Türkiye'de yazını estetik değerden düşüren yazar-okur ikilisine karşı estetik kalkışmadır.

CENGİZ GÜNDOĞDU"